

Річний звіт 2017

Зміст

Вступ

Звернення Голови Національного банку
Ключові показники 2017 року
Стратегія Національного банку

Управління

Звернення Голови Ради Національного банку
Правління Національного банку
Зміни в організаційній структурі Національного банку
Комітети Національного банку

Монетарна політика та фінансові ринки

Другий рік інфляційного таргетування в Україні
Вплив монетарної політики на стан економіки
Нарощування міжнародних резервів
Розкриття даних як крок до підвищення прозорості
Монетарний розвиток
На шляху до вільного руху капіталу
Розвиток інфраструктури ринку капіталів

Фінансова стабільність

Оздоровлення та відновлення ефективної роботи банківського сектору
Підвищення ефективності регулювання та нагляду за банками
Ризик-орієнтований підхід до аналізу фінансових операцій
Національний банк України у Раді з фінансової стабільності

Платежі та розрахунки

Діяльність платіжних систем
Безготівкові розрахунки
Система електронних платежів Національного банку України
Національна платіжна система «Український платіжний простір»
Банкноти та монети

Реформи та ефективність

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: ключові досягнення за 2017 рік
Співпраця з державними органами
Національний банк на міжнародній арені
Прозорість у стратегії комунікацій
Трансформація та реінжиніринг процесів Національного банку
На шляху до реалізації People management
Розвиток досліджень у Національному банку
Національний банк підвищує фінансову обізнаність українців
Забезпечення інформаційної безпеки
Система внутрішнього контролю та ризик-менеджмент

Консолідована фінансова звітність за 2017 рік

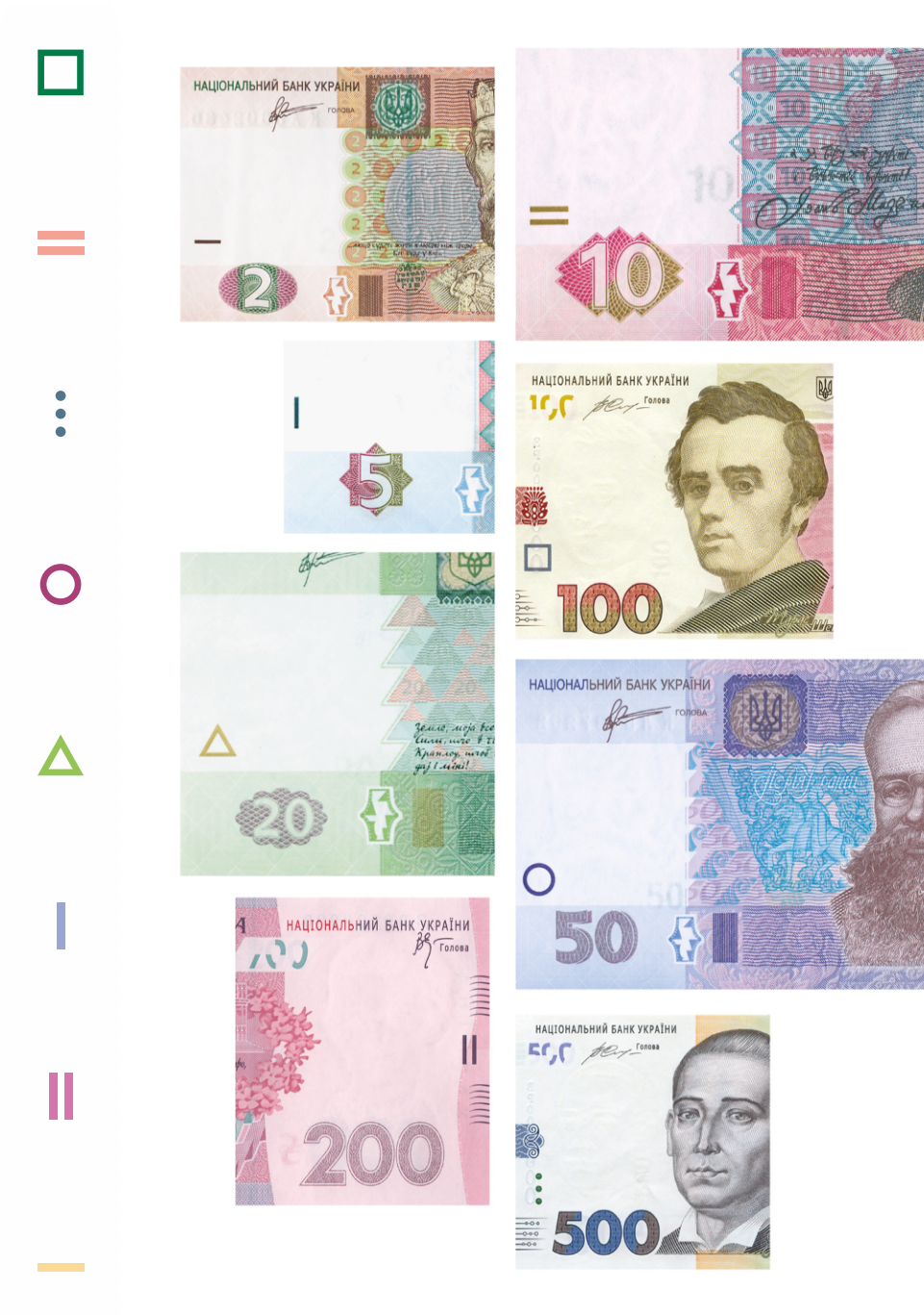
Основні показники фінансової звітності Національного банку
Консолідована фінансова звітність Національного банку за 2017 рік

Посилання

Документ «Стратегія Національного банку України»
Документ «Програма дій»
Фотогалерея

Основа креативної концепції Річного звіту за 2017 рік – інклюзія та рівні можливості для кожного. Акцент зроблено на тому, що всі люди не просто існують поруч із фінансовою системою, а й живуть у ній, і сучасне українське суспільство має посилити увагу до осіб з особливими потребами, здатних розуміти і примножувати матеріальні та духовні цінності.

Відповідно, у дизайні кожного з розділів, де переважає один із кольорів нового брендбуку Національного банку, зображені

рельєфні символи, розміщені на банкнотах української гривні, які на тактильному рівні допомагають людям із вадами зору ідентифікувати номінал банкноти. Також в оформленні звіту використано монохромні світлини із зображенням інтер'єру Національного банку.

Декоративний елемент обкладинки – зелений квадрат – один із символів, що використовується на 100-гривневій банкноті, уособлює рівність, порядок, досконалість, мудрість і надійність.

Звернення Голови Національного банку

Яків Смолій

У 2017 році Національний банк підтвердив мандат незалежного центрального банку: ми спрямовували всі зусилля на забезпечення цінової та фінансової стабільності. Макрофінансова стабілізація, яку вдалося досягти, уможливила подальше економічного відновлення України – за підсумками року приріст реального ВВП становив 2,5%.

На кінець минулого року споживча інфляція становила 13,7% та перевищила цільовий діапазон Національного банку $8\% \pm 2$ в. п. Однак ми впевнені, що у найближчі роки інфляція поступово знизиться та у 2020 році досягне середньострокової цілі Національного банку – 5%. І перехід восени 2017 року до більш жорсткої монетарної політики був спрямований саме на повернення інфляції до цільового рівня за допомогою інструментів інфляційного таргетування.

Минулого року ми послідовно дотримувалися режиму плаваючого обмінного курсу. Завдяки сприятливій ситуації на зовнішніх ринках, поступовому макроекономічному відновленню та підтримці міжнародних партнерів Національний банк зміг збільшити міжнародні резерви до докризового рівня – 18,8 млрд доларів США – і водночас уникнути тиску на курс гривні. Також це створило сприятливі умови для подальшого

послаблення та зняття валютних обмежень.

Крім того, у 2017 році Національний банк заклав фундамент для довгоочікуваного переходу України на ліберальну модель валютного регулювання. Ми розробили пропозиції до проекту Закону «Про валюту», який має посісти місце застарілого Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», прийнятого в 1993 році. Схвалення зазначеного закону дасть Україні змогу виконати зобов'язання, яке вона взяла на себе за Угодою про асоціацію з Європейським Союзом, – забезпечити вільний рух капіталу.

Усі чинні обмеження будуть поступово скасовані, і врешті-решт Україна прийде до свободи валютних операцій. Бізнес та населення зможуть самостійно вирішувати, коли і як проводити валютні операції, без обмежень чи необхідності отримувати дозвіл регулятора.

А можливість запровадження обмежень буде передбачено лише на випадок «неспокійних» часів – для запобігання та подолання криз, забезпечення фінансової стабільності в країні. Це – необхідний та довгоочікуваний крок назустріч українським банкам і компаніям, які прагнуть працювати на міжнародному ринку, та іноземним інвесторам, які цікавляться українським ринком.

Відновлення кредитування – ще одна з пріоритетних цілей Національного банку на 2017 – 2018 роки. І ми поступово наближаємося до її виконання.

Так, із початку 2017 року обсяг гривневих кредитів бізнесу зріс на 8,7%, а кредитування населення в національній валюті – на 38,3%. Щоправда, для повномасштабного відновлення кредитування необхідне забезпечення законодавчого захисту прав кредиторів, а також вирішення проблеми токсичних активів. І Національний банк бере безпосередню участь у розробці та опрацюванні у Верховній Раді України необхідних законопроектів.

Відповідно до наших очікувань, у 2017 році операційний дохід банківської системи збільшився на 10%, проте через значні обсяги відрахувань у резерви банківський сектор завершив рік зі збитком у 24,4 млрд грн – переважно за рахунок чотирьох великих банків, зокрема Приватбанку. Однією з позитивних тенденцій 2017 року вважаємо скорочення кількості збиткових банків з 33 до 18 у 2017 році.

Усі 82 банки, присутні на ринку станом на початок 2018 року, мають прозору структуру власності, більшість із них достроково виконала трирічні програми з докапіталізації та зменшила максимальний розмір кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами відповідно до вимог регулятора. За 2017 рік банки збільшили власний статутний капітал до 495,4 млрд гривень. Усі ці дії спрямовані на підвищення стійкості банківської системи до стресів та зовнішніх шоків.

Для недопущення повернення на банківський ринок схемних операцій центральний банк запровадив ризик-орієнтований підхід під час планування та проведення фінансового моніторингу. Такий підхід – наріжний камінь для впровадження ефективної системи протидії легалізації кримінальних доходів та фінансуванню тероризму. Тепер банки повинні застосовувати заходи фінансового моніторингу адекватно до наявних ризиків і залежно від цього приділяти підвищену увагу тим клієнтам, які здійснюють високоризикові операції.

Національний банк і сам змінюється на краще: ми стаємо більш прозорими, відповідальними перед суспільством,

удосконалюємо інструменти впровадження політики, збільшуємо ефективність внутрішніх процесів.

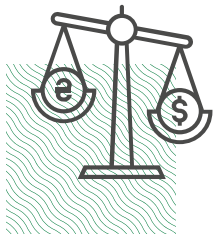
Національний банк має чітке стратегічне бачення та програму: ми вперше в історії незалежної України розробили та презентували Стратегію центрального банку. Ми визначили сім цільових орієнтирів, у напрямі яких будемо розвиватися у найближчі роки. Крім визначених законом мандата з підтримки низької та стабільної інфляції, забезпечення стабільності й ефективності банківської системи, ми зосередимося на відновленні кредитування і плавному переході до режиму вільного руху капіталу. Завдяки цьому буде забезпечений стабільний послідовний розвиток банківського сектору. Ми визначили нові амбітні завдання: забезпечення ефективного регулювання всього фінансового сектору, а також розвиток фінансової інклюзії. Переконаний, що досягнення визначених цілей дасть змогу українській банківській системі повноцінно інтегруватися до європейського фінансового простору.

Ми чітко усвідомлюємо, що попереду – нові виклики і завдання. Тож рухаємося вперед задля втілення наших спільних задумів і досягнення стратегічних цілей.

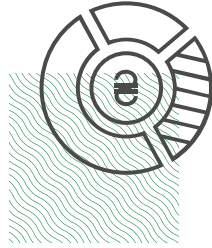

Ключові показники 2017 року

13,7%

Інфляція

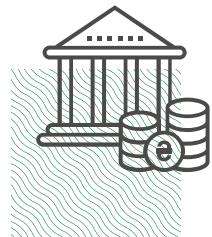
2,5%

Реальний ВВП

18,8 млрд дол. США

Міжнародні резерви

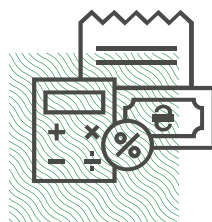
2,6 млрд дол. США

Профіцит зведеного платіжного балансу

↑ 15,1%
491 млрд грн

Депозити у гривні

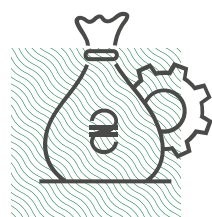
↑ 13,0%
571 млрд грн

Кредити у гривні

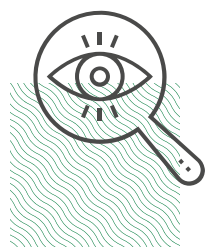
82

Кількість діючих банків

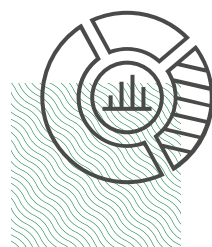
123,4 млрд грн

Регулятивний капітал банків

100%

Прозорість банківської системи

11,1%

Співвідношення готівки поза банками до ВВП

Стратегія Національного банку

Формування Стратегії Національного банку – логічне продовження роботи регулятора над визначенням власних орієнтирів у майбутньому: місії, візії та цінностей. На сьогодні центральний банк прагне, щоб регулювання стимулювало розвиток економіки, враховувало потреби всіх клієнтів, було проактивним та адаптивним.

У 2015 році Національний банк започаткував новий спосіб управління змінами в організації: стратегічні сесії. Перша стратегічна сесія була присвячена визначенню місії, візії та цінностей, за якими працює центральний банк. Наступні стратегічні сесії заклали основні засади перетворень у Національному банку і визначили головних клієнтів (групи стейкхолдерів) та їхні потреби.

До клієнтів Національного банку увійшли такі групи:

- експерти – аналізують та прогнозують ситуацію на ринку, створюючи підґрунтя для вироблення якісних регуляцій;
- творці політики – створюють якісні та ефективні регуляції, які визначають правила діяльності для всіх учасників фінансового ринку;
- суб'єкти фінансової діяльності – надають якісні фінансові послуги, забезпечують доступ до фінансових ресурсів та інструментів, управляють фінансовими ризиками;
- суб'єкти економічної діяльності – підвищують інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність країни;
- держава як постачальник послуг – забезпечує умови для підвищення соціальних стандартів, безпеки діяльності та добробуту громадян країни;
- громадяни України – кінцевий споживач і оцінювач економічних благ.

Бачення майбутнього, місця центрального банку в ньому формувалося з урахуванням факторів зовнішнього та внутрішнього середовища: для цього команда Національного банку вивчила міжнародний досвід інших центральних банків, проаналізувала ризики та можливості для розвитку фінансового ринку в Україні.

Друге півріччя 2017 року команда з вироблення стратегії Національного банку разом із зовнішніми експертами присвятила формуванню єдиного бачення шляху організації, яке включає стратегічні цілі до 2020 року. Особливістю Стратегії стала клієнтоорієнтована логіка з фокусуванням на задоволенні потреб груп клієнтів Національного банку. Восени 2017 року Правління Національного банку погодило сім стратегічних цілей, навколо яких мають бути консолідовані зусилля всієї команди центрального банку в подальші роки. Це:

1. Низька та стабільна інфляція.
2. Стабільна, прозора та ефективна банківська система.
3. Відновлення кредитування.
4. Ефективне регулювання фінансового сектору.
5. Вільний рух капіталу.
6. Фінансова інклюзія.
7. Сучасний, відкритий, незалежний та ефективний центральний банк.

Кожній стратегічній цілі відповідає низка напрямів діяльності та проектів, які дадуть змогу досягти тієї чи іншої цілі, а також свої індикатори, за якими ми будемо відстежувати досягнення такої цілі.

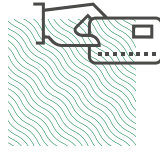
При цьому пріоритетом для центрального банку є надання певної цінності для різних груп клієнтів регулятора.

Низька та стабільна інфляція

Національний банк має на меті досягти контрольовану та прогнозовану інфляцію на рівні $5\% \pm 1$ в. п. (цільовий рівень у 2019 році). Низька та стабільна інфляція сприятиме збереженню купівельної спроможності, заощаджень і доходів населення та бізнесу.

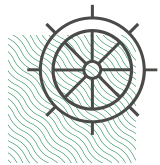
Відновлення кредитування

Для відновлення активного кредитування необхідно започаткувати роботу Кредитного реєстру, знизити обсяги проблемної заборгованості, посилити захист прав споживачів та кредиторів. За успішного досягнення цілі населення та бізнес зможуть отримати доступні кредити, не створюючи при цьому додаткових ризиків для фінансової стабільності.

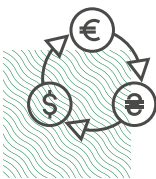
Стабільна, прозора та ефективна банківська система

Ця ціль реалізовуватиметься шляхом формування ефективних наглядових процесів Національного банку за фінансовими інститутами, у тому числі за допомогою ризик-орієнтованого нагляду. А також виконання банками вимог щодо ліквідності й достатності капіталу з урахуванням директив Європейського Союзу та Базельських основних принципів. Стабільність банківської системи клієнти відчують завдяки безпечності своїх вкладів та помірним відсотковим ставкам за кредитами.

Ефективна модель регулювання фінансового сектору

Визначення цільової моделі регулювання небанківського фінансового сектору сприятиме ефективному регулюванню ринку страхових, лізингових і факторингових послуг, кредитних спілок, бюро кредитних історій, ломбардів та інших фінансових компаній. У результаті фінансовий сектор стане прозорим та безпечним для споживачів фінансових послуг. Це також дасть змогу розширити спектр більш надійних та доступних фінансових послуг.

Вільний рух капіталу

Для досягнення вільного руху капіталу за прикладом регулювання в країнах Європейського Союзу, Національний банк не лише скасовує валютні обмеження, а й уже напрацював пропозиції до принципово нового валютного законодавства. Його запровадження означитиме поліпшення інвестиційного клімату, нові можливості для ведення бізнесу та подальшу інтеграцію до європейського фінансового ринку.

Фінансова інклюзія

Фінансова інклюзія досягається шляхом підвищення ефективності роботи фінансового сектору та фінансової обізнаності населення, а також завдяки ефективній та надійній платіжній інфраструктурі та доступним фінансовим послугам.

Управління

Звернення Голови Ради
Національного банку

Правління Національного банку

Зміни в організаційній структурі
Національного банку

Комітети Національного банку

Звернення Голови Ради Національного банку

Богдан Данилишин

2017 рік став першим повноцінним роком діяльності нового складу Ради Національного банку. Упродовж цього періоду Рада зосереджувалася на виконанні свого пріоритетного конституційного завдання – розробці Основних засад грошово-кредитної політики та контролі за проведенням грошово-кредитної політики.

Професіоналізм, самовідданість і системна робота моїх колег дали змогу в цілому виконати всі пункти плану, які ми ставили перед собою на 2017 рік. Зокрема, на початку року було введено в дію новий Порядок та Методичні рекомендації з розробки Основних засад грошово-кредитної політики. Саме ґрунтуючись на них, розроблено та ухвалено головний монетарний документ держави на 2018 рік і середньострокову перспективу. При цьому він став спільним напрацюванням Ради, Правління Національного банку та науково-експертного середовища.

Загалом у 2017 році проведено 17 засідань Ради за встановленого законом мінімального орієнтира в десять засідань на рік. На виконання статті 9 Закону України «Про Національний банк України» запроваджено системне звітування

Правління Національного банку перед Радою. У цілому заслухано сім його звітів із питань:

- виконання Основних засад грошово-кредитної політики;
- поточного стану валютного ринку України;
- проведення політики курсоутворення та валютного регулювання;
- розвитку банківської системи та щодо окремих нормативних актів із питань банківської діяльності;
- впливу політики державних запозичень та податкової політики на стан грошово-кредитної сфери України.

За результатами цих засідань Рада надавала відповідні оцінки діяльності Правління, рекомендації Правлінню та Кабінету Міністрів України.

Упродовж року неодноразово розглядався комплекс питань, пов'язаних із практикою впровадження режиму інфляційного таргетування в Україні, методів та форм прогнозування макропоказників економічного та соціального розвитку України, а також стану банківської системи держави.

Завершилася інституційна розбудова Ради. Створено три робочі консультативні та два дорадчо-консультативні органи Ради. Зокрема, за 2017 рік проведено 19 засідань Аудиторського комітету, на яких здійснювався в тому числі і попередній розгляд матеріалів щодо ключових питань роботи Ради.

У 2017 році Рада також приділяла значну увагу розвитку взаємодії з учасниками ринку. Пишаємося тим, що нам удалося суттєво посилити діалог із громадськістю, експертною спільнотою та інститутами громадянського суспільства.

Вища експертна рада стала тим майданчиком, на якому забезпечується пряий діалог із Правлінням Національного банку та громадськістю.

Так, за 2017 рік проведено шість засідань Вищої експертної ради, на яких обговорювалися такі надважливі для економічного розвитку питання, як:

- проекти Основних засад грошово-кредитної політики на 2017 – 2018 роки;
- доцільність і темпи впровадження інфляційного таргетування;
- макроекономічне прогнозування;
- стратегія розвитку банківської системи;
- засади формування Стратегії розвитку державних банків;
- політика курсоутворення та валютного регулювання;
- перспективи розвитку криптовалют в Україні.

На жаль, Правлінню не вдалося досягти цілей, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики на 2017 рік і середньострокову перспективу. Споживча інфляція в річному вимірі в грудні 2017 року прискорилося до 13,7%, суттєво перевищивши цільовий орієнтир щодо споживчої інфляції ($8\% \pm 2$ в. п.), установлений зазначеним документом. Водночас Рада визнає, що в середньостроковій перспективі цілі щодо інфляції мають бути досягнуті.

Тому Рада Національного банку наголошує на необхідності суттєвого поліпшення співпраці Національного банку з Кабінетом Міністрів України та іншими органами

виконавчої влади в розбудові відповідних інституційних умов ефективного досягнення та підтримки цінової стабільності в державі.

Стан фінансово-банківської системи має велике значення для економічного зростання. Тому Рада підтримувала конструктивні ініціативи Правління щодо оздоровлення та розвитку банківської системи. Можна констатувати, що у звітному році банківський сектор продемонстрував позитивну динаміку. Зокрема, позвжалися темпи припливу депозитів до банківської системи, спостерігалось підвищення активності банків на споживчому сегменті кредитного ринку України. Також поліпшилися показники рентабельності активів та капіталу банків України, а також значення економічних нормативів у цілому по банківській системі. Істотно зросла кількість банків, які ведуть прибуткову діяльність.

Ми з обережним оптимізмом дивимось у 2018 рік. Вектор грошово-кредитної політики має бути збережено.

Цілеспрямована політика Національного банку з досягнення цінової та фінансової стабільності сприятиме створенню міцних підвалин незворотного економічного зростання, а отже, підвищення рівня і якості життя наших співвітчизників.

Правління Національного банку

Яків Смолій

Голова Національного банку
з 15 березня 2018 року

Голова Національного банку з 15 березня 2018 року. В. о. Голови Національного банку з 11 травня 2017 року до 15 березня 2018 року. Перший заступник Голови з жовтня 2016 року.

У банківській системі України працює з часів її формування – більше 25 років. У 1991 – 1994 роках працював у Тернопільському обласному управлінні Національного банку. До 2005 року був заступником голови правління Акціонерного поштово-пенсійного банку «Аваль». З 2005 до 2014 року обіймав посаду директора з питань банківського бізнесу товариства «Престиж-груп».

Яків Смолій закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка за спеціальністю «Прикладна математика». Має науковий ступінь кандидата економічних наук.

Валерія Гонtareва

Голова Національного банку
з 19 червня 2014 року
до 15 березня 2018 року

Має понад 20 років досвіду роботи на керівних посадах у провідних українських і міжнародних фінансових інституціях. До призначення на посаду Голови Національного банку працювала головою інвестиційної ради директорів та керуючим директором ТОВ «Компанія з управління активами «Інвестиційний капітал Україна».

Раніше працювала в АБ «ІНГ Банк Україна» на посадах від начальника управління ресурсів до першого заступника голови правління. В АТ Комерційний банк «Сосьєте Женераль Україна» обіймала посади керівника відділу управління ресурсами, керівника департаменту управління ресурсами. Працювала на Українській міжбанківській валютній біржі.

Валерія Гонtareва закінчила Київський національний економічний університет за спеціальністю «Міжнародна економіка» та Київський політехнічний інститут за спеціальністю «Оптичне і оптико-електронне приладобудування».

Роман Борисенко

Заступник Голови
Національного банку

До сфери управління Романа Борисенка належать питання фінансів, операційної діяльності, управління персоналом та забезпечення діяльності Національного банку.

У банківській системі України працює понад 16 років. З 2001 до 2014 року працював у банку «Аваль», пройшов трудовий шлях від економіста до заступника директора департаменту – начальника управління департаменту персоналу.

Роман Борисенко закінчив Українську академію банківської справи Національного банку в м. Суми за спеціальністю «Банківська справа».

Катерина Рожкова

Заступник Голови
Національного банку

До сфери управління Катерини Рожкової належать питання пруденційного нагляду.

У банківській системі України працює з 1998 року, з яких 12 років – на керівних посадах: заступник голови правління, член правління, радник голови правління ПАТ «Ерсте Банк», заступник голови правління ПАТ «Фінбанк», пізніше – ПАТ «Платинум Банк», виконувала обов'язки голови правління цього банку. У 2009 році півроку очолювала Департамент безвізного банківського нагляду Національного банку. З 10 червня 2015 року до 18 січня 2016 року – директор Департаменту банківського нагляду Національного банку.

Катерина Рожкова закінчила Київський національний економічний університет за спеціальністю «Фінанси і кредит – банківський менеджмент» та Міжнародний інститут менеджменту за спеціальністю «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності (МВА)».

Дмитро Сологуб

Заступник Голови
Національного банку

До сфери управління Дмитра Сологуба належать питання формування монетарної політики, проведення макропруденційної політики для забезпечення фінансової стабільності, проведення економічного аналізу, збору та аналізу статистики і звітності, а також виконання дослідницької функції центрального банку.

У 2002 році розпочав кар'єру наукового співробітника Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. З 2004 року працював економістом-дослідником у представництві Міжнародного валютного фонду в Україні. До приходу до Національного банку, у 2007 – 2015 роках, обіймав посаду начальника відділу аналізу та досліджень ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».

Дмитро Сологуб закінчив Білоруський державний університет за спеціальністю «Економічна теорія». Після цього закінчив магістерську програму з економіки (EERC) Національного університету «Кієво-Могилянська академія». Має CFA.

Олег Чурій

Заступник Голови
Національного банку

До сфери управління Олега Чурія належать питання здійснення операцій на відкритих ринках, валютного регулювання, діяльності Депозитарію Національного банку.

У фінансовій сфері України працює з 1993 року. Кар'єру розпочав в управлінні міжнародних розрахунків АБ «ІНКО». Займався операціями з цінними паперами у Всеукраїнському акціонерному банку «Ва-банк», Інвестиційній компанії «Співдружність», АКБ «БНП-Дрезднер Банк (Україна)». З 1999 до 2007 року – головний дилер казначейства, пізніше – начальник казначейства АКБ «Банк Австрія Кредитанштальт Україна» (у 2002 році змінено найменування на АКБ «ХФБ Банк Україна»). Наступні три роки – заступник начальника департаменту інвестиційного бізнесу, пізніше – начальник служби інвестиційного бізнесу АКІБ «Укрсиббанк». З 2010 до 2014 року – начальник управління операцій на ринку інструментів із фіксованою доходністю ПАТ «ВТБ Банк».

Профільну економічну освіту Олег Чурій здобув у Вищій банківській школі Міжнародного центру ринкових відносин та підприємництва – Центру «Ринок» за спеціальністю «Фінанси та кредит». Має CFA.

Зміни в організаційній структурі Національного банку

Протягом 2017 року у структурі Національного банку відбулися такі зміни:

- Управління реєстрації та ліцензування реорганізовано в новий структурний підрозділ – Департамент ліцензування. Завдяки цьому вдалося централізувати процеси ліцензування в центральному банку.
- Департамент інспекційних перевірок банків реорганізовано в Департамент виїзних перевірок банків. Це дало змогу вдосконалити організацію процесів із виїзного нагляду за банками, ефективніше розподілити функціонал. Новостворений департамент має лінійну структуру.
- Центральну розрахункову палату виключено зі структури Національного банку, усі її функції передано до Департаменту інформаційних технологій.

У 2017 році в рамках внутрішньої трансформації Національного банку відбулися зміни у структурі 14 підрозділів. Це дало змогу підвищити ефективність діяльності та оптимізувати процеси роботи банку. Змін зазнали такі підрозділи:

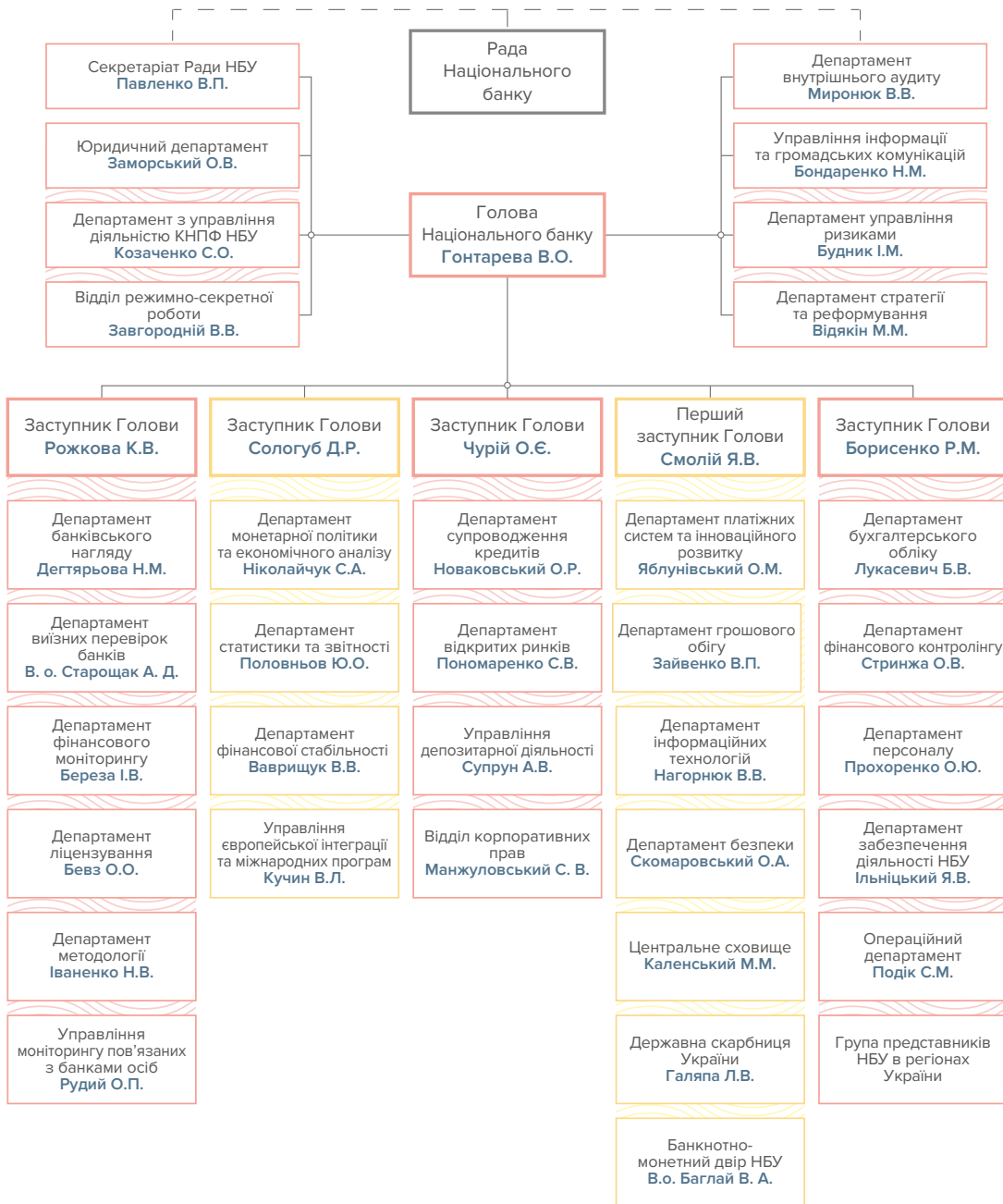
- Операційний департамент
- Департамент ліцензування

- Департамент інформаційних технологій
- Департамент відкритих ринків
- Департамент забезпечення діяльності Національного банку
- Департамент фінансового контролінгу
- Департамент управління ризиками
- Департамент супроводження кредитів
- Юридичний департамент
- Центральне сховище Національного банку
- Департамент грошового обігу
- Департамент безпеки
- Департамент персоналу
- Департамент фінансового моніторингу

У складі Операційного департаменту влітку 2017 року створено відділ обслуговування фінансових установ. Відділ – «єдина точка входу» для звернень фінансових установ, що здійснює обслуговування у форматі сервісного центру. Створення відділу – це суттєвий крок назустріч учасникам ринку, адже Національний банк у такий спосіб став більш клієнтоорієнтованим.

Організаційна структура Національного банку станом на 01.01.2018

Комітети Національного банку

Професійна робота Комітетів Національного банку допомагає забезпечити прозорість діяльності Національного банку. Упроваджена система дала змогу поліпшити якість матеріалів для прийняття рішень, підвищити ефективність роботи Правління Національного банку, зважено розподілити навантаження між Правлінням Національного банку і комітетами за рахунок крос-функціонального обміну інформацією та обговорення матеріалів усіма задіяними сторонами перед тим, як пропозиції вноситимуться на розгляд Правління.

У 2017 році зацентровано увагу на:

- побудові єдиних підходів до організації роботи комітетів;
- посиленні контролю за виконанням рішень комітетів.

Структура системи комітетів охоплює всі основні функціональні напрями Національного банку, які потребують колегіальних рішень та поділяються на три основні групи:

- I. Розроблення політики.
- II. Упровадження політики.
- III. Підтримка політики.

Структура системи комітетів Національного банку

Створення комітетів ґрунтується на чітких принципах їх функціонального розподілу та участі членів Правління Національного банку. Кожен член Правління має право за власним бажанням бути присутнім на засіданнях усіх комітетів (опціональний учасник комітетів), проте може бути членом лише 2 – 5 комітетів.

Розподіл повноважень для прийняття рішень між комітетами Правління Національного банку у 2017 році залишився без змін:

- Правління Національного банку делегує право прийняття остаточних рішень у межах визначених повноважень двом комітетам (відповідно до Закону України «Про Національний банк України»):
 1. Комітету з управління активами та пасивами;
 2. Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем;
- Тендерний комітет також має право приймати кінцеві рішення (відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі»);
- Комітет з монетарної політики є консультативним органом, засідання якого відбувається напередодні засідання Правління Національного банку з питань монетарної політики, на якому приймаються рішення;
- інші комітети мають право дорадчого рішення, яке набуває легітимності після затвердження Правлінням Національного банку.

У 2017 році систему комітетів розширено. Правління Національного банку прийняло рішення створити для стратегічного планування діяльності Банкнотно-монетного двору Національного банку

та забезпечення якісних та ефективних змін у його роботі спеціалізований комітет – Комітет стратегічного планування діяльності Банкнотно-монетного двору Національного банку України. Основні завдання цього комітету:

- ухвалення стратегії Банкнотно-монетного двору;
- погодження та затвердження проектів фінансового плану, плану витрат за економічними елементами, кошторису інвестицій Банкнотно-монетного двору на плановий рік та змін до них;
- розгляд та погодження ініціатив, проектів, програм з планування інвестицій у створення та модернізацію матеріально-технічної бази Банкнотно-монетного двору, у тому числі щодо заміни фізично зношеного виробничого обладнання.

Також у Національному банку функціонує Комітет з питань аудиту банків України, який є колегіальним органом, здійснює свою діяльність на підставі законодавчих актів України і нормативно-правових актів Національного банку щодо діяльності банків та банківських груп, рішень Правління Національного банку тощо. До складу Комітету з питань аудиту банків України входить дев'ять осіб (шість представників від Національного банку, по одному представникові від Аудиторської палати України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг).

Таким чином, у Національному банку функціонують 11 спеціалізованих комітетів Правління Національного банку та один міжвідомчий комітет.

Монетарна політика та фінансові ринки

Другий рік інфляційного таргетування в Україні

Вплив монетарної політики на стан економіки

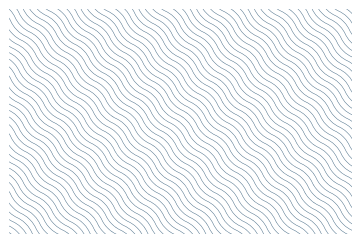
Нарощування міжнародних резервів

Розкриття даних як крок до підвищення прозорості

Монетарний розвиток

На шляху до вільного руху капіталу

Розвиток інфраструктури ринку капіталів

Другий рік інфляційного таргетування в Україні

Результати 2017 року – другого року офіційного застосування режиму інфляційного таргетування в Україні – стали важливими для накопичення досвіду як Національним банком щодо проведення монетарної політики, так і суспільством для її розуміння. У 2017 році Національний банк показав, що режим інфляційного таргетування діє не лише за сприятливої ситуації, а і за потреби застосування частково непопулярних заходів, зокрема політики «дорогих грошей».

За підсумками 2017 року інфляція перевищила цільове значення (становила 13,7% порівняно 8% \pm 2 в. п.) унаслідок впливу на економіку низки внутрішніх та зовнішніх шоків, що перебували переважно поза контролем монетарної політики. Йдеться насамперед про скорочення пропозиції окремих видів товарів через несприятливі погодні умови в першій половині року, нестабільну ситуацію в тваринництві та розширення обсягів експорту вітчизняних продуктів харчування. На зростанні цін також позначилося збільшення виробничих витрат, зокрема на оплату праці, та стрімке відновлення споживчого попиту.

Відхилення фактичних показників інфляції від цільових орієнтирів не є рідкістю у практиці центральних банків, які застосовують режим інфляційного таргетування. Це може трапитися внаслідок дії окремих короткострокових факторів, на які монетарна політика має обмежений вплив. Але в більш тривалій перспективі інфляція – завжди монетарне явище. Тому важлива передумова дієвості застосування режиму інфляційного таргетування – проведення послідовної та прозорої монетарної політики.

Якщо центральний банк проводить політику, яка сприяє поверненню інфляції до цілі, та пояснює суспільству, яким чином він це робитиме і скільки часу йому на це знадобиться, його дії зрештою отримають довіру суспільства. Результатом такої політики є «заякорення» інфляційних очікувань, тобто формування в економічних агентів очікувань, попри короткострокові

коливання інфляції, що в середньостроковій перспективі інфляція буде близькою до цільового рівня. Це, у свою чергу, є необхідною умовою довгострокового планування, у тому числі й інвестиційних рішень, що позитивно відображається на економічному зростанні.

Запорукою ефективності такого режиму монетарної політики є насамперед незмінність середньострокової цілі щодо інфляції. Для Національного банку це 5% річних. Наявність чіткої, а головне незмінної цілі поліпшує розуміння суспільством логіки монетарних рішень та стимулює до конструктивної дискусії щодо необхідних дій центрального банку для досягнення таких цілей. Якщо немає чіткої та незмінної цілі центральний банк меншою мірою наражається на обґрунтовану критику, але й не отримує шансів заслужити стійку довіру.

Національний банк діє відповідно до міжнародної практики застосування режиму інфляційного таргетування. У 2017 році за посилення фундаментальних інфляційних ризиків Національний банк зберігав послідовність своєї політики, спрямованої на досягнення цінової стабільності, та перейшов до циклу підвищення облікової ставки. Водночас Національний банк підвищував рівень прозорості своєї політики, акцентуючи увагу на обґрунтуванні власних дій, майбутніх ризиках та можливій подальшій реакції на них.

Логіка рішень щодо облікової ставки упродовж 2017 року базувалася на необхідності балансування між нівелюванням інфляційних ризиків і підтримкою економічного зростання. Зважаючи на це, Національний банк обмежено реагував на короткострокові цінові коливання, але перейшов до жорсткішої монетарної політики за появи фундаментальних ризиків інфляції.

На початку 2017 року Національний банк утримувався від зниження облікової ставки, зважаючи на інфляційні ризики, пов'язані з двократним підвищенням мінімальної заробітної плати, активізацією бойових дій

та блокадою транспортних шляхів на сході країни.

У II кварталі 2017 року на фоні послаблення інфляційних ризиків у результаті успішного завершення чергового перегляду програми з Міжнародним валютним фондом, зміцнення обмінного курсу гривні та зниження інфляційних очікувань Національний банк відновив процес пом'якшення монетарної політики. Облікову ставку знижено на 1 в. п. у квітні та на 0,5 в. п. у травні – до 12,5% річних.

Упродовж III кварталу 2017 року споживча інфляція прискорилася переважно внаслідок дії факторів із боку пропозиції: підвищення світових цін на сирі продукти харчування, здорожчання на внутрішньому ринку м'ясної та молочної продукції на фоні нарощування обсягів їх експорту. З огляду на необхідність нівелювати ефекти від впливу таких факторів на інфляційні очікування Національний банк проводив стриману монетарну політику та утримувався від подальшого зниження облікової ставки.

Водночас підстави для проведення жорсткішої монетарної політики були тоді досить слабкими, оскільки на прогнозованому горизонті переважали сприятливі для зниження інфляції чинники. Серед них – відновлення співпраці з Міжнародним

валютним фондом, ревальваційний тиск на гривню, уповільнення адміністративно регульованої інфляції. І насамперед – тривало поліпшення інфляційних очікувань. Крім того, на той час різкий та здійснений у стислі строки перехід до жорсткішої монетарної політики міг зумовити невиправдані втрати в економічному зростанні.

У IV кварталі 2017 року на фоні високих поточних показників споживчої інфляції почали погіршуватися інфляційні очікування, з'явилися ознаки тиску з боку поживлення споживчого попиту і тривала дія вторинних інфляційних факторів – прискорення зростання цін на продукти харчування з високим ступенем обробки як результат підвищення цін на відповідні сирі продукти в попередні місяці.

У таких умовах Національний банк перейшов до проведення жорсткішої монетарної політики, двічі (у жовтні та грудні) підвищивши облікову ставку на 1 в. п. – до 14,5% річних на кінець року. Очікується, що внаслідок проведення більш жорсткої монетарної політики споживча інфляція увійде в межі цільового діапазону в середині 2019 року та досягне його центральної точки, тобто середньострокової інфляційної цілі 5% у 2020 році.

Вплив монетарної політики на стан економіки

Економіка України продовжувала відновлюватися після глибокої кризи 2014 – 2015 років. Економіка пришвидшила зростання з 2,4% у 2016-му до 2,5% у 2017 році.

Відновлення економіки України відбувалося стрімкіше за очікування та попередні оцінки з огляду на суттєвішу активізацію внутрішнього споживчого попиту і високу інвестиційну активність.

Водночас вагомим фактором, що стримував економічне зростання, залишалася ситуація на сході країни. У 2017 році до негативного впливу від власне бойових дій додалися наслідки розірвання економічних зв'язків із підприємствами на непідконтрольних територіях. Інший чинник, що стримував розвиток економіки, – продовження Російською Федерацією дії обмежень на імпорт товарів українського виробництва і транзит українських вантажів своєю територією.

Як і очікувалося, споживчий попит став основним драйвером зростання реального ВВП у 2017 році. Зростання кінцевих споживчих витрат домогосподарств у 2017 році відчутно прискорилося до 8,4% з 2,7% у 2016 році. Пожвавленню споживчого попиту сприяли високі темпи зростання реальної заробітної плати (на 19,1% в середньому за рік), а також підвищення середнього розміру пенсійних виплат. Зокрема, зростанню заробітних плат, окрім відчутного початкового імпульсу від підвищення вдвічі мінімальної заробітної плати, сприяв значний попит на робочу силу, про який свідчили як дані Державної служби зайнятості України, так і сайтів пошуку роботи в Інтернеті. Однак наявні диспропорції на ринку праці та посилення міграційних процесів не дали змоги належним чином задовільнити потребу роботодавців у працівниках. Це, з одного боку, знайшло відображення в збереженні високого рівня безробіття (9,5% за рік), а з іншого – підтримало зростання вартості робочої сили.

Вагомим рушієм економічного зростання залишилася інвестиційна активність. Високими темпами (18,2%

у річному вимірі) тривало збільшення валового нагромадження основного капіталу, попри незначне сповільнення порівняно з попереднім роком (20,4% у річному вимірі). На відміну від 2016 року, у 2017 році зростання капітальних інвестицій спостерігалось в більшості видів діяльності. Стійкому зростанню інвестиційної активності сприяли подальше поліпшення ділових очікувань, активне фінансування Кабінетом Міністрів України інфраструктурних проектів, а також високі фінансові результати підприємств, у тому числі завдяки відновленню зростання експорту.

Обсяги експорту товарів та послуг у реальному вимірі збільшилися на 3,5% у річному вимірі, на противагу їх скороченню у 2016 році. У першу чергу – завдяки збільшенню поставок продовольчих товарів, насамперед зернових та олійних, та сприятливій зовнішній ціновій кон'юнктурі. Ці чинники компенсували зниження фізичних обсягів експорту чорних металів унаслідок захоплення низки металургійних підприємств на непідконтрольних територіях та відсутність доступу до ресурсів і продукції підприємств на тих територіях. Також на зростання негативно впливало продовження Російською Федерацією дії торговельних обмежень, запроваджених у попередні роки.

Розрив логістичних та виробничих зв'язків із підприємствами на неконтрольованих територіях позначився й на прискоренні зростання обсягів імпорту (до 12,8% з 9,3% у 2016 році), зокрема через дефіцит вугілля на внутрішньому ринку. Основний внесок у зростання імпорту мали високі темпи зростання інвестиційного та пожвавлення споживчого імпорту. Хоча це частково було компенсовано подальшим нарощуванням експорту послуг (насамперед за рахунок сфери ІТ і трубопровідного транспорту), у підсумку внесок чистого експорту в зростання реального ВВП залишився від'ємним (5,5 в.п.).

Крім того, розрив економічних зв'язків із непідконтрольними територіями

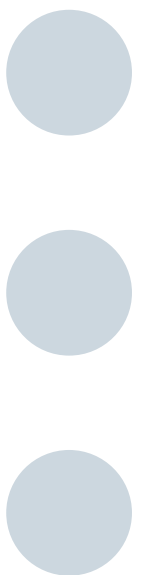

був однією з причин нерівномірного відновлення різних видів діяльності. Так, найбільшими темпами зростали обсяги будівництва (на 20,9%), що відображало стійке нарощування інвестицій. Пожвавлення споживчого попиту і поліпшення споживчих настроїв домогосподарств стимулювали приріст роздрібною торгівлі. Також зростання за підсумками року продемонстрували оптова торгівля і транспорт. Це компенсувало зниження валової доданої вартості в сільському господарстві через нижчий урожай у 2017 році порівняно

з рекордним урожаєм зернових та олійних культур у 2016 році. Водночас обсяги промислового виробництва залишилися на рівні 2016 року, насамперед за рахунок гірничо-металургійного комплексу та виробництва електроенергії.

Однак у цілому негативний вплив подій на сході у 2017 році був меншим, ніж очікувалося на початку року, завдяки сприятливій зовнішній кон'юктурі та швидшій переорієнтації підприємств на альтернативні джерела постачання сировини.

Нарощування міжнародних резервів

Міжнародні резерви України збільшилися за 2017 рік на 3,3 млрд дол. США, або на 21% і на 01 січня 2018 року сягнули максимуму з початку 2014 року – 18,8 млрд дол. США в еквіваленті. Такий рівень міжнародних резервів за підсумками року перевищив прогноз Національного банку (згідно з Інфляційним звітом за жовтень 2017 року – 18,6 млрд дол. США в еквіваленті). У цілому обсяг резервів на початок 2018 року покривав 3,4 місяця майбутнього імпорту і був достатнім для виконання зобов'язань України та поточних операцій Кабінету Міністрів України і Національного банку.

Основними джерелами поповнення міжнародних резервів 2016 року були чиста купівля Національним банком 1,3 млрд дол. США під час проведення валютних інтервенцій на тлі сприятливої ситуації на валютному ринку, а також надходження фінансування від Міжнародного валютного фонду на суму близько 1 млрд дол. США.

Водночас у 2017 році кошти з резервів спрямовувалися на здійснення платежів Кабінету Міністрів України з погашення та обслуговування боргу в іноземній валюті на загальну суму, еквівалентну 3 млрд дол. США, а також платежів із погашення та обслуговування боргу Кабінету Міністрів України та Національного банку перед МВФ на суму, еквівалентну 1,2 млрд дол. США.

Управління міжнародними резервами протягом 2017 року здійснювалося відповідно до Інвестиційної декларації міжнародних (золотовалютних) резервів України на 2017 рік і, як і в попередні роки, ґрунтувалося на принципах оптимального співвідношення рівнів надійності, ліквідності та дохідності.

Для забезпечення надійності міжнародні резерви зберігалися на рахунках банків-кореспондентів, а також у фінансових інструментах із довгостроковим кредитним рейтингом не нижчим ніж рівень «А».

Контроль за кредитним ризиком забезпечувався шляхом встановлення кредитних лімітів банкам-контрагентам, а оптимальний рівень валютного ризику – шляхом мінімізації відкритих валютних позицій. Прийнятний рівень процентного ризику досягається шляхом вибору консервативної інвестиційної політики та інвестування в активи з невеликим строком погашення.

У процесі управління міжнародними резервами Національний банк використовував такі основні фінансові інструменти, як цінні папери нерезидентів із фіксованою дохідністю та короткострокові депозити в іноземних банках. А саме: у структурі міжнародних резервів за інструментами на кінець 2017 року 78% припадало на облігації, 16% – на кошти в банках, 6% – на золото. У тому числі 53% облігацій у структурі резервів були державними, 40% – квазідержавними, 7% – емітентів фінансового сектору. Зокрема Національний банк, як і більшість центральних банків світу, надавав перевагу інвестуванню резервів у казначейські облігації США. Валютна структура міжнародних резервів на кінець року була такою: 71% – долар США, 12% – євро, 4% – китайський юань, 3% – британський фунт стерлінгів, 6% – золото, 4% – інші валюти.

Усі зобов'язання банків-контрагентів перед Національним банком за депозитами та борговими фінансовими інструментами виконано вчасно та в повному обсязі.

З метою забезпечення безперебійного функціонування фінансової системи України та своєчасного виконання державних зобов'язань ліквідність міжнародних резервів підтримувалася на високому рівні завдяки вибору високонадійних контрагентів та державних облігацій, а також завдяки обмеженню запланованого періоду інвестування та постійному моніторингу параметрів ліквідності резервних валют і фінансових інструментів.

Розкриття даних як крок до підвищення прозорості

Діяльність Національного банку у сфері розвитку статистики та звітності у 2017 році спрямовувалася на централізацію, уніфікацію процесів збирання, контролю якості статистичної інформації, запровадження нових підходів до збирання і поширення звітності та іншої інформації.

Національний банк продовжував впроваджувати новий підхід до формування та подання статистичної звітності постачальниками звітності – збирання за окремими показниками на заміну форм статистичної звітності. Зокрема, новий підхід до формування та подання статистичної звітності успішно запроваджено з 2017 року для небанківських фінансових установ та підприємств, що подають звітність до Національного банку. Вони вже формують звітність відповідно до розробленого Національним банком реєстру показників та подають у тестовому режимі через веб-портал Національного банку у форматі XML. Для підписання статистичної звітності використовуються електронні цифрові підписи, що видаються акредитованими центрами сертифікації ключів.

У 2018 році планується затвердити правила подання статистичної звітності за окремими показниками та розпочати впровадження нового підходу до формування і подання статистичної звітності у банківських установах. Зазначені зміни спрощують процеси формування та подання статистичної звітності до регулятора, дають змогу відмовитися від паперових носіїв інформації, а також наближають процеси подання звітності до рівня світових стандартів. Перехід на формування та подання статистичної звітності шляхом збирання за окремими показниками та відмова від форм статистичної звітності заплановано з 2019 року.

Національний банк за підтримки Проекту ЄС «Технічна допомога за пріоритетними напрямками фінансового сектору» (EU-FINSTAR) ініціював та разом з іншими регуляторами фінансового ринку працює над упровадженням в Україні системи звітності FINREP, яка дає змогу дотримуватися наглядових пруденційних вимог (CRR/CRDIV ЄС), та системи звітності COREP, яка охоплює сфери достатності капіталу і значних ризиків відповідно до Базеля-III (частина CRR/CRDIV ЄС). Системи звітності FINREP/COREP є обов'язковими стандартами для передачі даних до Європейської Бізнес Асоціації.

Водночас Національний банк активно проводив комунікації з економічними агентами, зокрема шляхом здійснення кон'юнктурних опитувань, оскільки розуміння та довіра до дій регулятора – це основа раціональних очікувань усіх учасників ринку. Завдяки їм досліджуються ділові й інфляційні очікування, стандарти банківського кредитування, тенденції розвитку прямих іноземних інвестицій, тенденції ринку нерухомості, системні ризики тощо.

З цією метою Національний банк розробив методологію кон'юнктурних опитувань та автоматизував процес збору й обробки отриманих даних від респондентів. Також у 2017 році запроваджено регулярні зустрічі з керівниками підприємств України, які беруть участь в опитуваннях щодо ділових очікувань. Такі заходи поширені в більшості центральних банків і проводяться за результатами опитувань для роз'яснень, уточнень і зворотного зв'язку між банком і бізнес-середовищем. Зустрічі, які у 2017 році проводились у форматі семінару, сприяли ефективному діалогу та жвавому обговоренню питань, актуальних для бізнесу.

Монетарний розвиток

Протягом 2017 року під час проведення монетарної політики Національний банк традиційно, з одного боку, мав на меті забезпечити цінову стабільність, а з іншого – враховував необхідність підтримати економічне зростання. Відтак, в умовах послаблення інфляційних ризиків регулятор знизив розмір облікової ставки з 14% до 12,5%, але згодом поступово підвищив її до 14,5% наприкінці року для нівелювання нових і суттєвих ризиків, які загрожували стати на заваді зниженню інфляції.

Як і очікувалося, найбільш чутливими до змін облікової ставки були вартість гривневих ресурсів на міжбанківському ринку та дохідність за державними залученнями на внутрішньому ринку. Ставки за гривневими кредитами та депозитами також реагували, однак дещо помірніше. У цілому за 2017 рік середньозважені ринкові ставки знизилися порівняно з 2016 роком, незважаючи на відповідний відгук ринкових ставок на підвищення облікової ставки Національного банку в IV кварталі. На реакцію ринкових процентних ставок також впливали потреби Кабінету Міністрів України в залученні коштів, стан ліквідності банківської системи та її розподіл між окремими банками, посилення конкурентної боротьби між фінансовими установами тощо.

Макроекономічна стабілізація разом з оздоровленням банківської системи в умовах значного профіциту ліквідності та певного зниження ринкових процентних ставок сприяли відновленню банківського кредитування. Загальні залишки за кредитами в гривні за 2017 рік зросли на 13%, попри високу базу порівняння, зумовлену значними обсягами реструктуризації кредитів в іноземній валюті протягом другої половини 2016 року. Найбільш активно банки нарощували гривневе кредитування домогосподарств, насамперед завдяки активізації споживчого кредитування. Залишки за гривневими кредитами нефінансових корпорацій збільшилися на 9% під впливом поступового покращення

платоспроможності позичальників. Натомість тривала тенденція до скорочення залишків за кредитами в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) як домашніх господарств, так і корпоративного сектору.

У 2017 році поживався приплив депозитів до банківської системи. Загальні залишки депозитів за підсумками року зросли більше ніж на 13%. Випереджаючими темпами збільшувалися кошти в національній валюті, чому сприяло як поступове поліпшення фінансового стану бізнесу, так і зростання доходів населення. Найбільш активно зростали гривневі кошти на рахунках домогосподарств – їх приріст за рік становив близько 20%. У свою чергу, бізнес наростив гривневі вклади в платоспроможних банках на 12%. Цьому сприяло поступове покращення фінансового стану бізнесу, а також зростання номінальних доходів населення. Водночас залишки коштів у іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) залишилися практично на рівні кінця 2016 року.

Після переходу України на плаваючий обмінний курс гривні у 2015 році на валютному ринку спостерігається певна сезонність. Уже третій рік поспіль у перші місяці року зростає попит на валюту, зокрема з боку імпортерів, які формують запаси товарів на новий рік, і водночас знижуються її надходження, зокрема з боку аграріїв, які зазвичай протягом року забезпечують близько половини пропозиції валюти на міжбанківському ринку. Як наслідок, на початку кожного року тимчасово посилюється девальваційний тиск на курс гривні. Однак дія тимчасових факторів на початку року зазвичай нівелюється протягом лютого-березня.

Так змінювалася ситуація на валютному ринку і протягом 2017 року. Після посилення девальваційного тиску на курс гривні на початку року протягом квітня-серпня спостерігалася низька волатильність курсу, поєднана з її поступовим зміцненням. Загалом сприятлива зовнішня кон'юнктура

та високий врожай попереднього року забезпечували збільшення експорту (експорт товарів зріс на 18,3% за рік). Разом із подальшим зростанням обсягів приватних грошових переказів у країну (за оновленою методологією оцінки – на 23,3% у 2017 році) це переважило збільшення імпорту товарів та виплат за рахунком первинних доходів, у тому числі через пом'якшення Національним банком адміністративних обмежень. Як наслідок, дефіцит поточного рахунку у 2017 році становив 2,1 млрд дол. США. Крім того, збільшилися чисті надходження за фінансовим рахунком у 2017 році до 4,7 млрд дол. США (порівняно з 2,6 млрд дол. США у 2016 році).

На відміну від попереднього року, у 2017 році державний сектор відіграв значну роль у надходженні капіталу. Успішне завершення третього перегляду програми розширеного фінансування (EFF) з Міжнародним валютним фондом дало змогу Кабінету Міністрів України отримати черговий транш кредиту макрофінансової допомоги від Європейської Комісії на суму 0,6 млрд дол. США. Також у вересні 2017 року Україна після чотирирічної перерви повернулася на ринки зовнішніх запозичень, розмістивши п'ятнадцятирічні єврооблігації на суму 3 млрд дол. США під 7,375% річних. Частину коштів від цього розміщення (1,6 млрд дол. США) використано для викупу єврооблігацій, що мали погашатися у 2019 – 2020 роках. Придбання банками облігацій внутрішньої державної позики, номінованих в іноземній валюті, призвело до скорочення активів банківської системи на 0,8 млрд дол. США.

Також відчутним був внесок від надходжень прямих іноземних інвестицій та зменшення готівкової валюти поза банками, хоча й у менших обсягах ніж у 2016 році. Чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну становив 2,2 млрд дол. США у 2017 році. Завершення більшості програм з рекапіталізації банків призвело

до скорочення обсягу операцій банків з переоформлення боргу в статутний капітал до 0,6 млрд дол. США за підсумками року (2,2 млрд дол. США у 2016 році). Без урахування таких операцій чисті надходження прямих іноземних інвестицій за 2017 рік зросли на третину – до 1,5 млрд дол. США.

У цілому перевищення пропозиції валюти над попитом протягом переважної частини року дало змогу Національному банку нарощувати міжнародні резерви – «подушку безпеки» для забезпечення фінансової стабільності України в найближчі роки. Загалом протягом року чиста купівля валюти Національним банком на міжбанківському ринку становила 1,3 млрд дол. США, що стало однією з ключових причин, чому за підсумками 2017 року резерви зросли до максимуму за чотири роки.

Однак з кінця III кварталу під тиском сезонних та психологічних чинників тенденція до зміцнення гривні традиційно змінилася на девальваційний тиск на гривню, у тому числі й на готівковому ринку. Це зумовлено зростанням попиту на іноземну валюту з боку імпортерів енергоресурсів, зниженням надходжень експортної виручки за окремими групами товарів (зокрема зерновими та олійними через нижчий урожай 2017 року) та сезонним погіршенням девальваційних очікувань. У відповідь на посилений тиск Національний банк зберігав присутність на валютному ринку і продавав валюту для згладжування надмірних коливань курсу, не перешкоджаючи напряму руху курсу, визначеному ринковими факторами.

Як наслідок, минулий рік Україна завершила з обмінним курсом на рівні, який приблизно дорівнював курсу на початок року, – курс гривні девальював за минулий рік лише на 3,2% – до 28,07 грн за дол. США попри окремі періоди посилених коливань.

На шляху до вільного руху капіталу

З 2016 року Національний банк став на шлях поступового переходу до нової, ліберальної моделі валютного регулювання і протягом 2017 року продовжував валютну лібералізацію за сприятливих макроекономічних та фінансових умов.

Як і раніше, підхід Національного банку до пом'якшення адміністративних обмежень на валютному ринку ґрунтувався на розумінні, що лібералізація валютного регулювання не повинна призвести до порушення стабільності фінансової системи. У процесі валютної лібералізації Національний банк керувався концепцією нової моделі валютного регулювання та дорожньою картою переходу до цільової моделі, презентованими наприкінці 2016 року. Вони передбачають, що на початковому етапі Національний банк пом'якшує обмеження з експортно-імпорتنих операцій та прямих іноземних інвестицій, які спрямовані на підвищення експортного потенціалу нашої країни. Після цього – обмеження з портфельних інвестицій та потоків боргового капіталу. І, нарешті, на останньому етапі будуть скасовані всі перешкоди для фінансових операцій фізичних осіб за кордон.

Завдяки наявності сприятливих умов за 2017 рік:

- населення отримало можливість без обмежень знімати з банківських рахунків кошти як у гривні, так і у валюті, а також купувати готівкову валюту на суму до 150 тис. грн у день;
- для бізнесу знижено вимогу обов'язкового продажу валютної виручки з 65% до 50%, а строк розрахунків за операціями експорту-імпорту товарів продовжено до 180 днів, як і до кризи;
- іноземні інвестори отримали можливість, як і до кризи, репатріювати дивіденди за всі минулі роки в межах установлених лімітів з метою підтримки фінансової стабільності (у 2017 році бізнес перерахував 1,8 млрд дол. США на репатріацію дивідендів), а також повертати за кордон кошти, отримані

від продажу корпоративних прав, певних видів цінних паперів, унаслідок зменшення статутних капіталів юридичних осіб, виходу з господарських товариств іноземних інвесторів;

- для банків створено умови для більш ефективного управління своєю валютною ліквідністю завдяки збільшенню можливого обсягу купівлі валюти на міжбанківському ринку у власну позицію з 0,5% до 1% від розміру регулятивного капіталу.

Крім того, у 2017 році Національний банк запровадив для фізичних осіб спрощену процедуру отримання ліцензій на розміщення коштів та здійснення інвестицій за кордоном.

По-перше, з лютого 2017 року індивідуальному ліцензуванню підлягають лише операції з перерахування коштів із України. Натомість, фізичні особи можуть розміщувати на закордонних рахунках іноземну валюту з джерелом походження за межами України без індивідуальних ліцензій Національного банку. Наприклад, без ліцензій Національного банку українці зможуть розміщувати на закордонних рахунках кошти, отримані ними за межами України як заробітну плату, стипендії, пенсії, аліменти, дивіденди тощо. Також фізичні особи можуть без індивідуальних ліцензій Національного банку здійснювати інвестиції за кордоном за рахунок коштів, що знаходяться за межами України. Наприклад, проводити інвестування із закордонних рахунків, реінвестувати кошти за межами України, проводити торгівлю фінансовими інструментами на іноземних біржах тощо.

По-друге, Національний банк спростив підходи до ліцензування операцій фізичних осіб з розміщення коштів на закордонних рахунках, здійснення інвестицій за межами України та з метою виконання зобов'язань перед нерезидентами за договорами страхування життя. З липня 2017 року для перерахування валюти за кордон для здійснення зазначених трьох видів валютних операцій фізичні особи можуть автоматично отримувати індивідуальні ліцензії в електронній формі

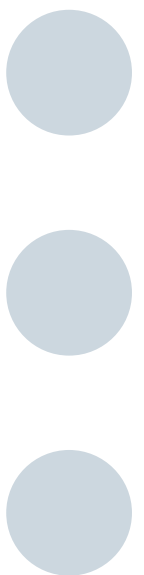
через уповноважені банки одночасно з проведенням платежу. На підставі е-ліцензій українці можуть перерахувати іноземну валюту за кордон на загальну суму до 50 тис. дол. США (в еквіваленті) протягом одного календарного року. Така спрощена система надання індивідуальних ліцензій полегшила та прискорила проведення фізичними особами відповідних валютних операцій. Загалом з моменту запровадження е-ліцензій і станом на кінець 2017 року видано 402 електронних індивідуальних ліцензій. За 368 ліцензіями проведено операцій на суму майже 9 млн дол. США в еквіваленті.

На заваді подальшій лібералізації валютного регулювання стоїть архаїчне законодавство, побудоване навколо Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» № 15-93 від 19 лютого 1993 року (далі – Декрет про валюту). Ідеологія Декрету «заборонено все, на що немає прямого дозволу» не може залишатись актуальною в умовах сучасного розвитку економіки. Саме тому з листопада 2016 року Національний банк за підтримки експертів, залучених Європейською комісією в рамках Проекту ЄС «Технічна допомога за пріоритетними напрямками фінансового сектора» EU-FINSTAR, працював над розробленням концепції необхідних законодавчих змін.

У результаті у 2017 році Національний банк завершив розроблення пропозицій щодо законодавства у сфері валютного регулювання – проект єдиного рамкового

Закону України «Про валюту», який має замінити Декрет про валюту та стати фундаментом для принципово нового – ліберального, прозорого та зрозумілого валютного регулювання. У серпні 2017 року Національний банк презентував пропозиції до проекту Закону «Про валюту» громадськості та протягом наступних місяців здійснював їх доопрацювання з представниками бізнесу, банківського сектору, експертної спільноти, державних установ та міжнародних організацій.

Підготовлені пропозиції до проекту Закону «Про валюту» передбачають, що всі чинні адміністративні валютні обмеження будуть поступово скасовані, і врешті-решт Україна прийде до свободи валютних операцій без обмежень – у «спокійні» для економіки часи. Буде «дозволено все, що прямо не заборонено законом» без додаткових антикризових обмежень і, відтак, валютне регулювання стане не перепорою для економічного зростання, як це відбувалося останні 25 років за Декрету про валюту, а надаватиме економіці підтримку. Водночас законопроект «Про валюту» побудований таким чином, щоб надати Національному банку (як відповідальному в нашій державі за цінову та фінансову стабільність) можливість запобігати й долати фінансові кризи. Такий підхід відповідає зобов'язанням України відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС розпочати з 2021 року переговори з ЄС щодо нових валютних правил з метою забезпечення вільного руху капіталу.

Розвиток інфраструктури ринку капіталів

Протягом 2017 року Національний банк продовжував брати активну участь у формуванні майбутньої концепції ринків капіталу, розробці нових та удосконаленні чинних принципів роботи фінансових ринків.

У червні 2017 року Національний банк та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку підписали Меморандум про взаєморозуміння стосовно співробітництва у розвитку інфраструктури ринків капіталу в Україні, що висвітлює узгоджену регуляторами візію, на якій буде базуватися реформа депозитарно-розрахункової і клірингової інфраструктури. Документ закріпив цілі стратегії реформи фінансового сектору в частині трансформації інфраструктури ринків капіталу, принципи функціонування такої інфраструктури та її окремих елементів, а також окреслив кроки, необхідні для її реформування:

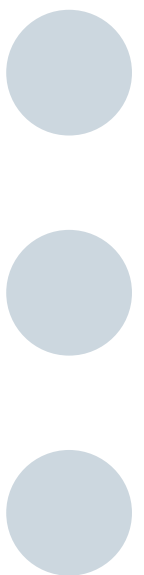
- поетапне впровадження сучасної клірингової моделі;
- оновлення вимог до здійснення клірингової діяльності;
- скасування на законодавчому рівні монополії Розрахункового центру на забезпечення здійснення грошових розрахунків за операціями з цінними паперами;
- трансформація Розрахункового центру з банківської установи в спеціалізовану фінансову установу, яка буде виконувати роль «полегшеного центрального контрагента»;
- запровадження в Національному депозитарії України та Розрахунковому центрі найкращих стандартів і практик корпоративного управління з метою підвищення ефективності ведення бізнесу, забезпечення операційної беззбитковості та залучення стратегічного інвестора до складу їх акціонерів;
- забезпечення реалізації основних передумов для консолідації депозитарію Національного банку

та Національного депозитарію України з метою забезпечення безперешкодного проведення монетарних операцій Національним банком, зберігання та обслуговування обігу державних цінних паперів.

Водночас Національний банк активно працював над удосконаленням чинної нормативної бази та процесів взаємодії з клієнтами. Так, у грудні 2017 році затверджено нову редакцію Положення про провадження депозитарної і клірингової діяльності та забезпечення здійснення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів Національним банком України (далі – Положення). Положення розширило можливості для роботи учасників ринку цінних паперів з державними облігаціями України, зокрема, упровадило нові моделі розрахунків, зрозумілі процедури роботи з емітентами, розширило функціонал для клієнтів Національного банку в частині обліку цінних паперів, спростило процедури відкриття рахунків у цінних паперах у Національному банку.

Затвердження нового правового підґрунтя в роботі депозитарію Національного банку спрямоване на лібералізацію наявних підходів до обігу державних цінних паперів та передбачає нові можливості для учасників ринку, у тому числі в частині обслуговування транскордонних операцій з державними цінними паперами. З огляду на те, що Національний банк постійно веде роботу з налагодження співпраці з міжнародним депозитарієм, у Положенні також закладено правові основи та описано основні процеси взаємодії з іноземними депозитарними системами.

Положення в майбутньому також дасть змогу оптимізувати процес передавання державних цінних паперів до Центрального депозитарію цінних паперів. За результатами затвердження Положення триває процес модернізації програмного забезпечення з метою впровадження в роботу нового функціоналу депозитарію Національного банку.

Ще одним кроком на шляху запровадження загальноприйнятих підходів у діяльності депозитарію Національного банку стало затвердження нових тарифів на послуги. Упроваджено зрозумілі та гнучкі принципи тарифікації, під час формування яких депозитарій Національного банку брав за основу загальноприйняті в більшості провідних депозитаріїв підходи. Так, нова система тарифів передбачає значне зменшення витрат на зберігання портфеля цінних паперів та впроваджує тарифи на операції з цінними паперами. За рахунок нової структури тарифів клієнти депозитарію Національного банку можуть більш ефективно управляти своїми витратами на обслуговування рахунку в цінних паперах, зменшивши долю постійної складової в структурі витрат. З огляду на світові практики встановлено тарифи на операції з депозитними сертифікатами Національного банку в тому розмірі, який забезпечує покриття собівартості утримання систем для обслуговування таких операцій.

Національний банк, як основний акціонер ПАТ «Розрахунковий центр», у 2017 році прийняв рішення, спрямовані на оптимізацію роботи та подальший розвиток Розрахункового центру. Важливим етапом на шляху розвитку Розрахункового центру визнано впровадження кращих практик корпоративного управління. Першим кроком у цьому напрямі

в 2017 році стало обрання нового складу Наглядової ради Розрахункового центру, яка більш ніж на третину складається з незалежних директорів. Новим складом Наглядової ради затверджено стратегію діяльності Розрахункового центру. Вона передбачає, що Розрахунковий центр поступово впроваджуватиме альтернативні моделі розрахунків для операцій з державними цінними паперами з одночасним удосконаленням системи управління ризиками та забезпечення кібербезпеки, а також у перспективі буде провадити діяльність як небанківська фінансова установа.

Протягом 2017 року Національний банк проводив активну роботу з реалізації проекту встановлення кореспондентських відносин з міжнародним депозитарієм, метою якого є відкриття рахунка міжнародному депозитарію в депозитарії Національного банку. Результатом цього проекту буде можливість обігу державних цінних паперів за кордоном та, як наслідок, спрощення доступу іноземних інвесторів до ринку державних цінних паперів. Установлення кореспондентських відносин – складний та багаторівневий процес для всіх його учасників, але за 2017 рік здійснено низку важливих кроків, які позначили новий етап у плані реалізації цього проекту та створили передумови для прискорення його втілення в наступному році.

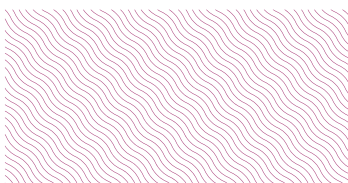
Фінансова стабільність

Оздоровлення та відновлення ефективної роботи банківського сектору

Підвищення ефективності регулювання та нагляду за банками

Ризик-орієнтований підхід до аналізу фінансових операцій

Національний банк у Раді з фінансової стабільності

Оздоровлення та відновлення ефективної роботи банківського сектору

У 2017 році банківський сектор демонстрував поступове відновлення – після понад трирічної кризи практично всі ключові показники роботи банків мали позитивну динаміку. Майже завершилось очищення сектору, поступово відновлюється кредитування населення та бізнесу.

Відновлення кредитування почалося з роздрібного сегменту, де впродовж усього року спостерігалось бурхливе зростання. Корпоративне гривневе кредитування в більшості банків, окрім Приватбанку, почало відновлюватися з II півріччя 2017 року. Запровадження нових правил оцінки кредитного ризику та перехід банківської системи на міжнародну практику визначення непрацюючих кредитів дали змогу оцінити реальний рівень NPL в Україні. Частка непрацюючих кредитів усіх груп банків, окрім Приватбанку та банків із державним російським капіталом, знижувалася після запровадження нових правил оцінки кредитного ризику.

Обсяг депозитів у банківській системі зростає, що свідчить про поступове відновлення довіри українців до банківської системи.

Упродовж усього року база фондування залишалася стабільною попри зниження відсоткових ставок за депозитами. Зниження вартості депозитів дозволило банкам покращити операційну ефективність, унаслідок цього кількість банків, що демонстрували прибуткову діяльність у 2017 році, продовжила зростати.

Структурні зміни банківського сектору

За 2017 рік кількість діючих банків в Україні зменшилася на 14 одиниць

(що становило 1,7% чистих активів сектору на початок року). Серед них чотири банки реорганізувалися в фінансові компанії, один банк приєднався до іншого. Неплатоспроможними упродовж року визнано дев'ять банків, із них:

- чотири банки – за невиконання планів капіталізації;
- три банки – за недотримання мінімальних вимог до капіталу;
- один банк – за недостатність коштів для виконання зобов'язань перед кредиторами;
- один банк – через непрозору структуру власності.

На початок 2018 року в Україні працювали 82 платоспроможних банки.

У 2017 році вперше від початку кризи зросла частка банків із приватним капіталом, незважаючи на виведення з ринку двох середніх за розміром активів банків у першій половині року. Роль приватних вітчизняних банків посилилася через активне кредитування та купівлю кількох банків у іноземних власників. У той же час, державні банки також продовжували нарощувати свою частку на ринку: у чистих активах на 3,6 в. п.¹ до 54,9% та у депозитах населення – на 2,9 в. п. до 62,5%.

Рівень концентрації в секторі також помірно зріс: на 20 найбільших фінансових установ припадає 90,7% чистих активів системи (+1,3 в. п. р/р²).

Суттєво змінилася структура чистих кредитів у розрізі груп. Головний драйвер – зростання роздрібного кредитування та скорочення чистих гривневих кредитів Приватбанку (на 79,5% р/р) через формування резервів за кредитами компаніям, пов'язаним із його попередніми акціонерами.

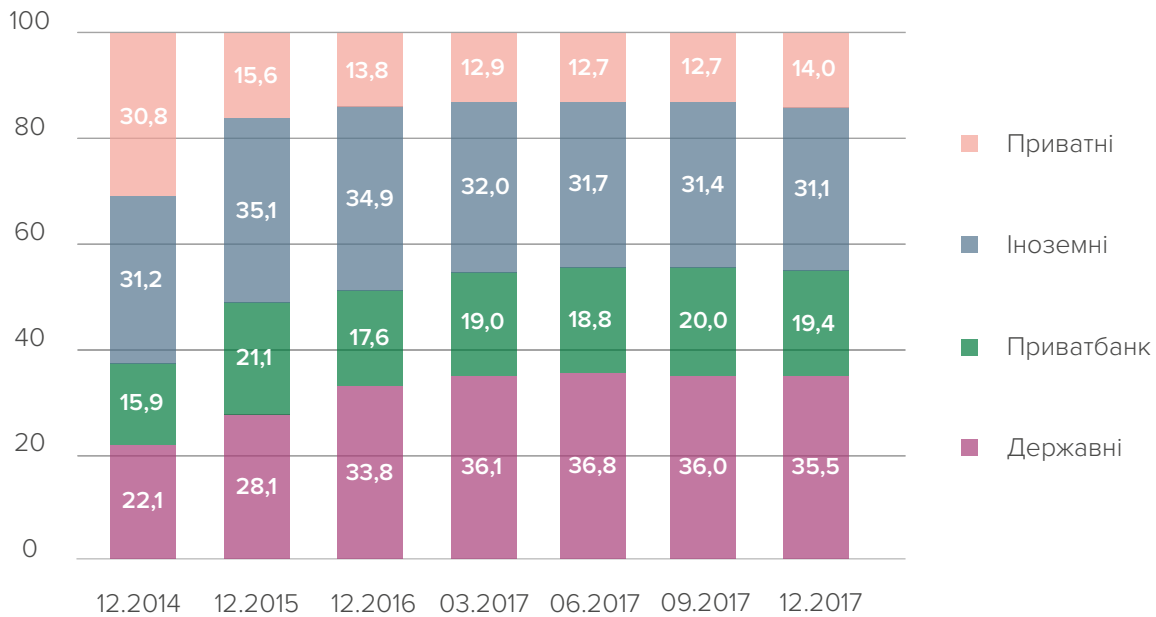
¹ У банках, що були платоспроможними на звітну дату

² р/р – річна зміна до відповідного періоду попереднього року

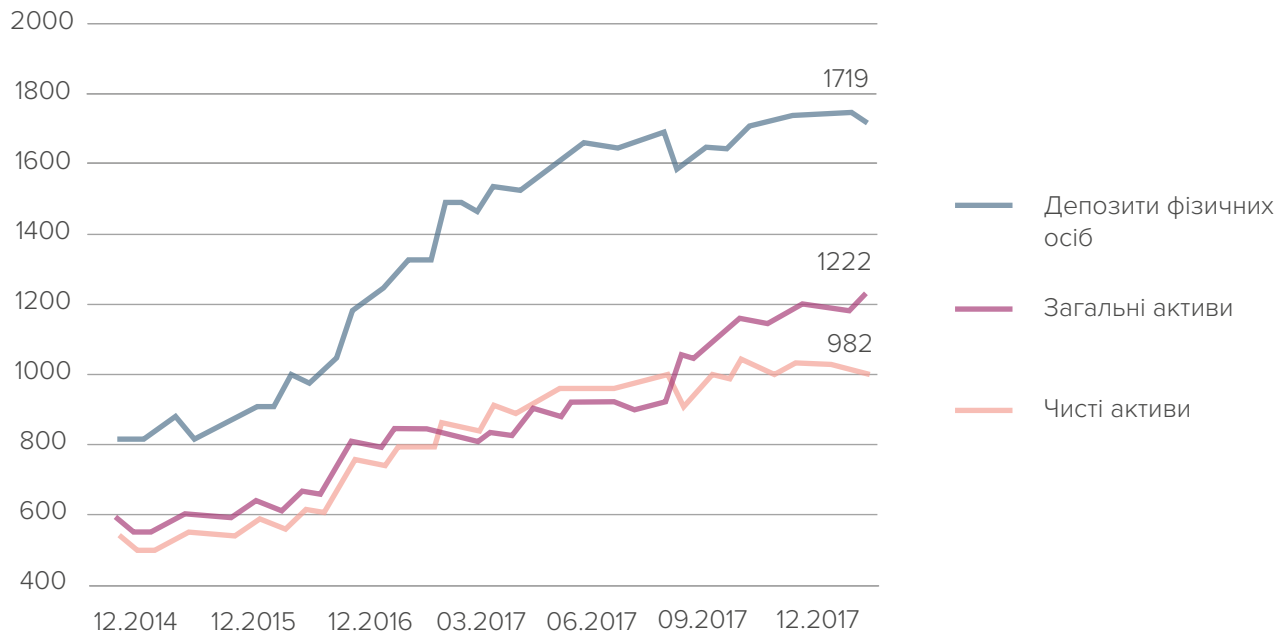

Розподіл чистих активів за групами банків, %

Рівень концентрації сектору за показником ННІ³

³ Індекс Херфіндаля-Хіршмана (ННІ) — індикатор концентрації на банківському ринку. Він розраховується як сума квадратів часток окремих банків у загальному обсязі. Може мати значення від 0 до 10 000

Активи

За 2017 рік чисті активи банків зросли на 8,2%⁴ до 1336 млрд грн, найвідчутніше – у IV кварталі (+4,6%), насамперед через додаткову капіталізацію державних банків та пов'язане нарощування у державних банках портфелів облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП). Загалом у 2017 році для збільшення формування статутного капіталу держбанків випущено ОВДП на суму 70,7 млрд грн, із них Приватбанку на суму майже 48,4 млрд грн, Ощадбанку – 14,6 млрд грн і Укресімбанку – 7,7 млрд грн.

Інші банки також вклали вільну ліквідність в ОВДП та депозитні сертифікати Національного банку. У результаті портфель цінних паперів, що рефінансується Національним банком, загалом по системі збільшився на 107 млрд грн. Водночас обсяги міжбанківських кредитів та коштів у Національному банку знизилися на 27 млрд грн.

Портфель валютних кредитів⁵ помітно зменшився внаслідок списань та реструктуризацій, що компенсувалося зростанням гривневого портфеля. Відповідно, незважаючи на бурхливе зростання роздрібного кредитування, чисті кредити фізичним та юридичним особам практично не змінилися за фіксованим курсом.

Завдяки поступовому відновленню платоспроможності підприємств реального сектору з'являється дедалі більше привабливих для нового кредитування компаній. У 2017 році чисті гривневі кредити корпораціям (за винятком кредитів Приватбанку) зросли на 14%, найпомітніше в іноземних та державних банках: на 18% та на 13% відповідно. У той же час, чисті

гривневі кредити Приватбанку скоротилися на 80% р/р через формування резервів за кредитами компаніям, пов'язаним із попередніми акціонерами. Переважно приріст кредитування корпорацій досягнутий завдяки державним монополіям, підприємствам торгівлі та сільського господарства. Реструктуризація валютних позик також забезпечила близько чверті приросту гривневого кредитного портфеля.

Суттєво зросло кредитування населення – приріст чистих кредитів у гривні за рік становив 42%. Найвищі темпи гривневого кредитування населення мали приватні банки, що системно займаються ним понад два роки – приріст становив 64%. Найбільший за обсягом приріст гривневого кредитного портфеля фізичних осіб у Приватбанку у зв'язку з перенесенням на баланс активної частини операцій Р2Р-кредитування минулих років та активізації роздрібного кредитування в цілому.

Драйвером зростання кредитування населення були споживчі позики (98% нових кредитів). Прискорилися темпи іпотечного кредитування, проте незначні обсяги нових кредитів та списання старих позик призвели до скорочення частки іпотеки в структурі портфеля фізичних осіб.

Нове кредитування дозволило всім групам банків, крім Приватбанку, підвищити якість кредитного портфеля за рахунок статистичного ефекту. За II півріччя частка непрацюючих кредитів за системою знизилася на 3,2 відсоткові пункти до 54,5%⁶. Без урахування держбанків та банків з державним російським капіталом їхня частка становила 28,4%.

⁴ Тут і далі наведено дані платоспроможних банків на кінець 2017 року

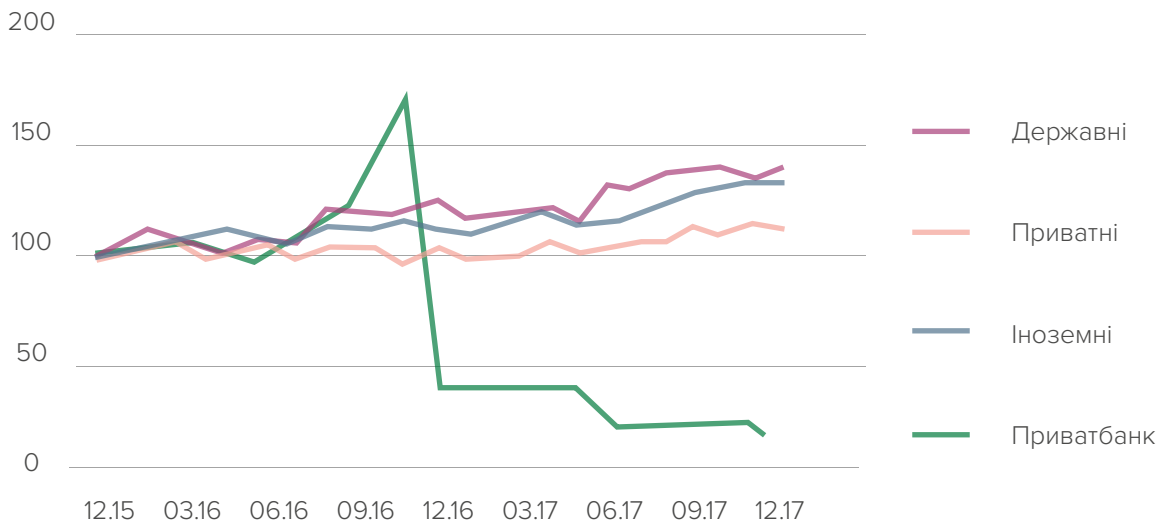
⁵ Згідно з даними наглядової статистики, які містять інформацію про кредити, надані банками та їхніми відокремленими підрозділами в Україні та за кордоном резидентам і нерезидентам з урахуванням нарахованих відсотків

⁶ У всіх банках, що подавали звітність

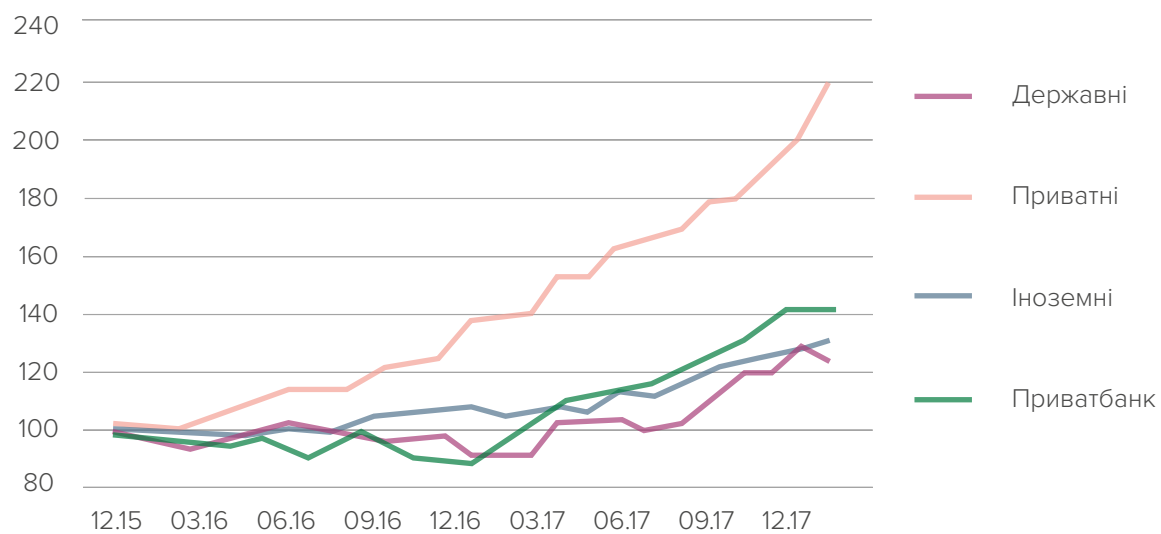

Чисті кредити підприємствам у гривні, 2015 = 100, %⁷

Чисті кредити фізичним особам у гривні, 2015 = 100, %⁷

Фондування

У 2017 році банки дедалі більше поклалися на внутрішні джерела ресурсів, а не на зовнішнє фінансування. Вклади клієнтів банків збільшилися за рік на 8,4% до 905 млрд грн, а валовий зовнішній борг банків за рік скоротився на 2,7 млрд дол. США. Частка коштів населення та бізнесу в зобов'язаннях банків зросла на 2,1 відсоткові пункти до 77%.

Нормалізація ліквідності дала змогу банкам повернути Національному банку 4,6 млрд грн рефінансування. Частка кредитів Національного банку в зобов'язаннях фінансових установ за рік знизилася з 2% до 1,6%. Банки, що мали потребу в докапіталізації, продовжували конвертувати в капітал зобов'язання перед материнськими структурами, зокрема субординований борг та міжбанківські кредити.

Зі збільшенням частки внутрішніх джерел у фондуванні підвищився ризик ліквідності, адже внутрішні ресурси здебільшого мають короткий термін. Перед банками постала необхідність удосконалити механізм управління ліквідністю та сформувані «подушку безпеки» з високоякісних ліквідних активів на випадок непрогнозованого впливу коштів. З цією метою регулятор у 2018 році запроваджує LCR – новий норматив ліквідності, що забезпечить стійкість банків до шоків ліквідності.

Поступове зменшення Національним банком облікової ставки з 14% до 12,5% у I півріччі, а також надлишок ліквідності створили передумови для зниження ставок

за депозитами. За рік ставки за 12-місячними гривневими депозитами населення зменшилися на 3,2 в. п. до 14,3% річних. Драйверами процесу були державні банки, зокрема Приватбанк. У серпні він суттєво знизив ставки закладами фізичних осіб і, незважаючи на це, лишився лідером у залученні гривневих коштів від населення. За залученням валютних депозитів лідером став Ощадбанк. Рішення Національного банку підвищити облікову ставку наприкінці 2017 року призвело до збільшення вартості гривневих депозитів строком до 6 місяців на 0,2 – 0,4 в. п., проте ставки за річними депозитами майже не змінилися. Оскільки попит банків на валютне фондування залишався низьким, вартість річних валютних депозитів населення зберігалася на історично низькому рівні – 3,7%.

За 2017 рік депозити фізичних осіб⁸ у гривні зросли на 22,4% до 235 млрд грн, у валюті – не змінилися. Приплив гривневих коштів був найбільшим у II кварталі та грудні. Питома вага вкладів населення в зобов'язаннях повернулася до показників докризових значень (40,8% на кінець грудня). Скасування обмежень на зняття вкладів у іноземній валюті негативного впливу на динаміку депозитів не мало.

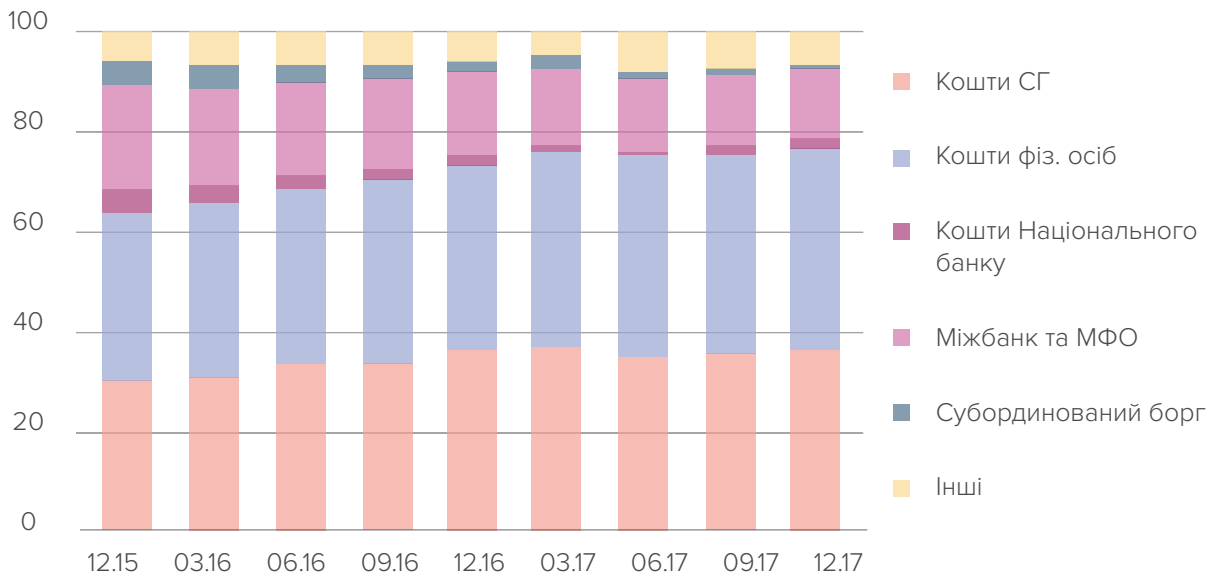
Депозити корпорацій у гривні зросли за рік на 13,6% до 264 млрд грн, зокрема у грудні – на 11,1%, що пов'язано зі зростанням бюджетних видатків наприкінці року. Валютні кошти бізнесу скоротилися на 10% у доларовому еквіваленті.

⁸ Згідно з даними наглядової статистики, які містять інформацію стосовно депозитів, залучених банками та їхніми відокремленими підрозділами в Україні та за кордоном від резидентів і нерезидентів з урахуванням нарахованих відсотків

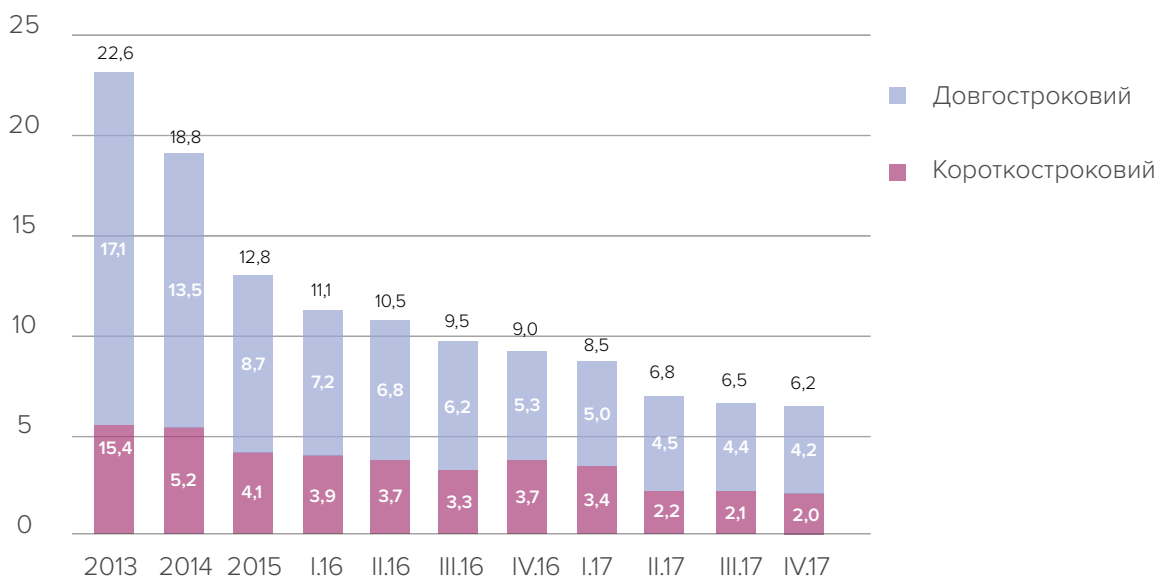

Структура зобов'язань банків, %

Валовий зовнішній борг банків, млрд дол. США

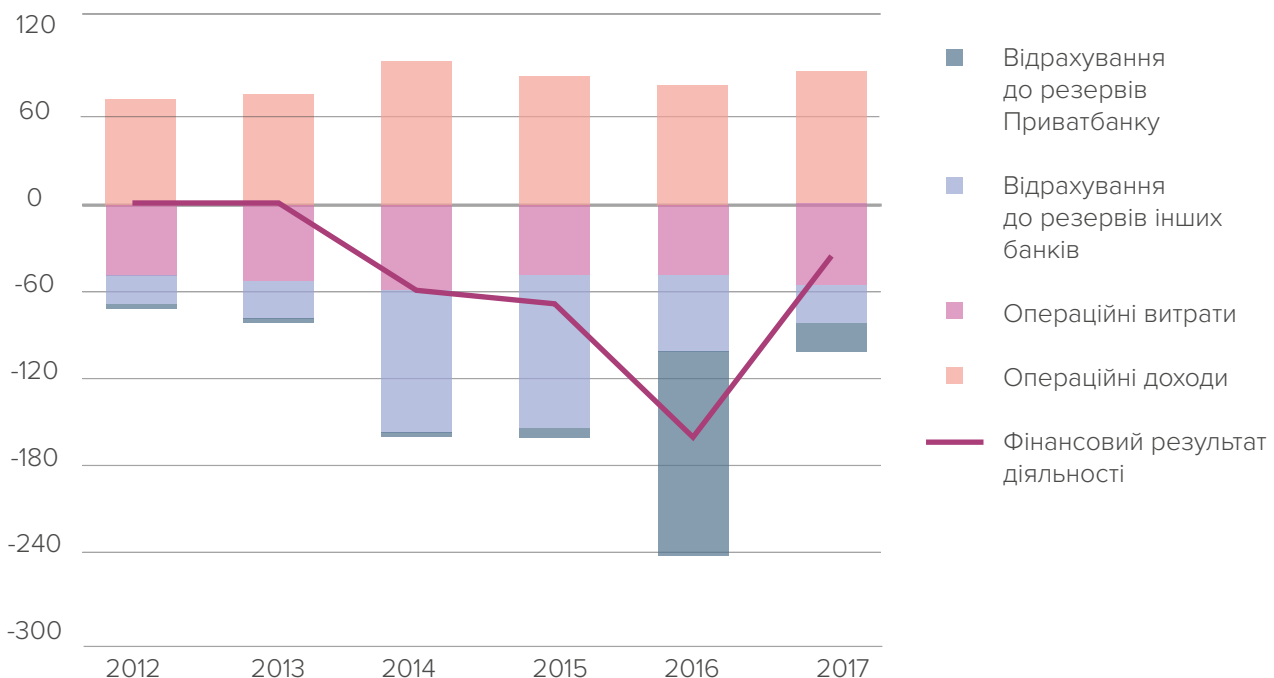
Фінансові результати та капітал

У 2017 році операційний дохід сектору збільшився на 10% у річному вимірі – на кінець року банки отримали 95 млрд грн операційного доходу. Зниження вартості депозитів та активізація споживчого кредитування сприяли збільшенню чистого процентного доходу впродовж року. Чистий комісійний дохід зростає як через збільшення обсягу платежів, так і за рахунок зміни тарифних програм. Проте суттєве зростання адміністративних витрат окремих банків не дозволило підвищити операційну ефективність сектору в цілому. Операційний прибуток до формування резервів також зріс – на 7% до 40 млрд грн. Водночас кількість банків, які мали операційний збиток до відрахувань у резерви за рік, знизилась із 23 до 14.

Більшість банків мали можливість генерувати позитивний чистий грошовий потік, проте сектор завершив 2017 рік зі збитком 26,5 млрд грн через значні обсяги відрахувань у резерви. Збиток сформували в основному чотири банки, у тому числі Приватбанк. Кількість збиткових фінансових установ порівняно з 2016 роком скоротилась майже вдвічі – з 33 до 18 установ.

Статутний капітал платоспроможних на кінець 2017 року банків збільшився на 84 млрд грн або на 20,4% завдяки, передусім, докапіталізації держбанків. Регулятивний капітал зріс на 16,4 млрд грн або на 15,3%. Рівень адекватності капіталу в цілому по системі збільшився та перевищує мінімально необхідний обсяг.

Фінансовий результат платоспроможних банків, млрд грн

Підвищення ефективності регулювання та нагляду за банками

У 2017 безвізний нагляд продовжував використовувати систему раннього реагування (Early Warning System).

Система раннього реагування – важливий внутрішній документ банківського нагляду і належить до систем сигнального типу. Призначена для раннього виявлення прихованих ознак погіршення фінансового стану банків із метою своєчасного запровадження упереджувальних наглядових дій. Сигнал про загрозу погіршення фінансового стану банку, яке може відбутися в майбутньому, – перетинання показником установленого для нього граничного значення.

Ризик-орієнтований підхід до банківського нагляду

У 2017 році Національний банк удосконалював ризик-орієнтовані наглядові підходи (risk-based approach) для поліпшення нагляду за діяльністю банків. З цією метою в рамках прийнятої Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року Національний банк у 2017 році розробив нові внутрішні наглядові документи, які регламентують процеси проведення оцінки банків та здійснення поточного моніторингу фінансового стану банків під час здійснення безвізного банківського нагляду на основі оцінки ризиків. Ці документи ґрунтуються на положеннях настанов Європейського банківського органу щодо організації єдиної процедури, методології процесу наглядових перевірок та оцінки (Supervisory Review and Evaluation process, SREP) (документ EBA/GL/2014/13 від 19.12.2014), ураховують принципи і рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду.

Оцінювання банків під час здійснення безвізного банківського нагляду на підставі методології SREP упроваджується з метою створення в Національному банку уніфікованої системи оцінки банків на основі оцінки їх ризиків та визначення їх життєздатності,

а також здійснення пропорційного розподілу наглядових ресурсів та визначення стратегії нагляду за банками на основі ризик-орієнтованого підходу.

Зазначене оцінювання банків передбачає:

- порядок проведення оцінки банку під час здійснення безвізного нагляду на основі методології SREP;
- підходи до розподілу банків за категоріями з метою застосування принципу пропорційності у визначенні обсягу, періодичності та застосуванні наглядових дій щодо банків;
- ідентифікацію видів бізнес-моделей банків з метою визначення груп подібних банків за напрямками діяльності. Це забезпечить можливість проведення порівняльного аналізу діяльності подібних банків та оцінки їх життєздатності на основі кількісних та якісних показників щодо оцінки ефективності бізнес-моделі банку, достатності капіталу та ліквідності;
- участь структурних підрозділів Національного банку в проведенні такої оцінки;
- постійний діалог з банками України щодо отриманих результатів оцінки (SREP) та оцінки їх життєздатності;
- наглядові дії щодо банку з урахуванням значимості банку для системи та отриманих результатів щодо рівня його ризиків, у тому числі урахування загальної оцінки банку (SREP) під час складання плану інспекційних перевірок банків.

Таким чином, упровадження Національним банком нових інструментів безвізного банківського нагляду, що ґрунтуються на застосуванні підходів ризик-орієнтованого нагляду, сприятиме підвищенню ефективності використання наглядових ресурсів шляхом застосування принципу пропорційності у визначенні обсягу, періодичності та застосуванні наглядових дій щодо банків

залежно від рівня їх ризиків та системного впливу.

Нововведення також сприятимуть:

- проведенню оцінки банків України з точки зору їх життєздатності із застосуванням єдиних підходів, які використовуються в країнах Європейського Союзу;
- ідентифікації груп подібних банків (peer group), що забезпечуватиме можливість проведення порівняльного аналізу їх діяльності та відстеження тенденцій у фінансовому стані;
- посиленню наглядового реагування на ранніх стадіях ідентифікації ризиків банків.

Щорічна оцінка стійкості банків

Національний банк запровадив щорічну оцінку стійкості банків (Постанова Правління Національного банку від 22.12.2017 № 141 «Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України»).

Запровадження такого інструменту, як щорічна оцінка стійкості, дозволить виявити не лише поточні, але й майбутні ризики банків. Це дасть змогу банкам сформувати капітал, достатній для нівелювання майбутніх ризиків, що сприятиме підвищенню стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банків. Оцінка здійснюватиметься щороку станом на 01 січня в три етапи. Перший етап оцінки

здійснюватимуть незалежні аудиторські фірми в межах проведення щорічної аудиторської перевірки річної фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності банку. Другий та третій етапи оцінки стійкості, під час яких здійснюватиметься екстраполяція результатів першого етапу та стрес-тестування, проводитиме Національний банк.

Запровадження Кредитного реєстру Національного банку

Одним із ключових питань у діяльності банків залишається низька якість їх кредитних портфелів. У зв'язку з цим існує об'єктивна потреба в забезпеченні ефективного функціонування системи обміну інформацією, необхідною під час здійснення кредитування. Таким елементом має стати й Кредитний реєстр Національного банку.

Верховною Радою України 06.02.2018 прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення та ведення Кредитного реєстру Національного банку України та вдосконалення процесів управління кредитними ризиками банків».

Кредитний реєстр Національного банку стане додатковим дієвим інструментом банківського нагляду, а його запровадження матиме позитивний ефект для макрофінансової стабільності держави.

Основні результати виїзного та безвиїзного банківського нагляду

У 2017 році безвиїзний нагляд застосував до банків 155 заходів впливу (158 у 2016 році).

Завдяки впровадженим заходам, спрямованим на покращення фінансового стану, з шести банків знято статус проблемності. Зараз вони продовжують працювати на ринку. На момент виходу із проблемності ці банки привели свою

діяльність у відповідність до вимог законодавства України, але рівень стабілізації в них різний, тому вони залишаються під особливим контролем Національного банку.

Однією з важливих форм банківського нагляду залишались інспекційні перевірки банків.

Протягом 2017 року інспекторами Національного банку проведено 64 інспекційні перевірки 59 банків.

Заходи впливу до банків, ужиті за результатами безвиїзного нагляду

Вид заходу впливу	Кількість заходів впливу	Кількість банків
Письмове застереження	62	44
Визнання банку проблемним	10	10
Запровадження особливого режиму контролю та призначення куратора	21	20
Накладення штрафу на банк	24	23
Накладення штрафу на посадових осіб або власників істотної участі	1	1
Укладення письмової угоди	5	5
Накладання обмежень або зупинення операцій	7	7
Визнання банку неплатоспроможним	9	9
Відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку	15	11

Кількісний розподіл інспекційних перевірок

Інспекційні перевірки	Кількість
Планові	35 ⁹
Позапланові у тому числі:	29
у рамках проведення діагностичного обстеження банків	22
з питань виконання зобов'язань за кредитними договорами, укладеними з Національним банком	1
ініційовані Департаментом банківського нагляду	1
з метою забезпечення контролю за дотриманням вимог законодавства та нормативно-правових актів Національного банку, у тому числі щодо операцій з пов'язаними з банком особами, ініційовані управлінням моніторингу пов'язаних із банками осіб	1
з питань оцінки якості активів та планів щодо врегулювання проблемної заборгованості, ініційовані Департаментом фінансової стабільності	3
з метою визначення рівня безпеки та стабільності операцій, достовірності звітності та дотримання законодавства України про банки і банківську діяльність, а також нормативно-правових актів Національного банку	1

Протягом 2017 року в рамках виконання зобов'язань, узятих на себе Україною відповідно до Меморандуму про економічну і фінансову політику в рамках спільної з Міжнародним валютним фондом програми застосування механізму розширеного фінансування, здійснено діагностичне обстеження 34 банків. За результатами проведеної перевірки якості активів та оцінки достатності капіталу встановлено потребу в докапіталізації

чотирьох банків для дотримання нормативних вимог Національного банку.

Під час проведення планових інспекційних перевірок у 2017 році оцінка діяльності банків здійснювалася за оновленою в листопаді 2016 року рейтинговою системою CAMELSO. На кінець 2017 року за оновленою рейтинговою системою оцінено діяльність уже 38 банків.

Стандартизація та деталізація методологічних процедур

Протягом 2017 року тривало удосконалення стандартизованих підходів та процедур інспекційної перевірки за напрямками діяльності банків (зокрема чек-листів, опитувальників).

Також розпочато розроблення підходів до оцінки колективної придатності ради та кваліфікації вищого керівництва банків у рамках інспекційних перевірок із залученням міжнародних експертів.

Зокрема визначено перелік ключових питань, які мають бути охоплені оцінкою, та проект формату звіту за результатами інспекційної перевірки. Проведено пілотну апробацію підходів у двох банках.

Крім того, до банків/посадових осіб банків застосовані адекватні виявленим порушенням заходи впливу. Зокрема, це письмові застереження, укладення письмової угоди, накладення на банк штрафів, притягнуто до адміністративної відповідальності.

Рекомендації банкам за результатами інспекційних перевірок

Рекомендації	На суму, млрд грн
За результатами здійснення діагностичного обстеження банків у частині визначення необхідних обсягів докапіталізації	0,14
За результатами планових перевірок банків	12,8
щодо коригування (збільшення) розміру регулятивного капіталу	6,8
щодо збільшення розміру непокритого кредитного ризику	5,8
щодо коригування (зменшення) фінансових результатів діяльності банків	0,2

Застосування заходів впливу за порушення банківського законодавства

Штрафи за результатами інспекційних перевірок	Нараховано, млн грн	Сплачено, млн грн	Основні підстави для накладання штрафів/притягнення до адміністративної відповідальності
Накладання штрафів на банки	2,3	2,3	<ul style="list-style-type: none"> ■ невиконання вимог нормативно-правових актів з питань регулювання діяльності банків;
Притягнуто до адміністративної відповідальності 14 посадових осіб	0,4	0,4	<ul style="list-style-type: none"> ■ подання Національному банку недостовірної та/або неповної звітності; ■ здійснення банками ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку
Усього	2,7	2,7	-

Також застосовано два заходи впливу у вигляді письмового застереження.

До правоохоронних органів надіслано два повідомлення про фінансові операції, що можуть містити ознаки кримінальних правопорушень.

Підвищення якості аудиторських послуг

У 2017 році Національний банк детально проаналізував звіти аудиторських фірм про перевірки річної фінансової звітності 89 банків. У зв'язку зі встановленими порушеннями вимог законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку Комітет з питань аудиту банків України виключив одну аудиторську фірму з Реєстру аудиторських фірм. Ще чотири аудиторські фірми виключено з Реєстру аудиторських фірм за особистим зверненням.

Натомість упродовж 2017 року Комітет з питань аудиту банків України включив дві аудиторські фірми до Реєстру аудиторських фірм.

Реформа корпоративного управління в банках

Одними з головних передумов настання останньої фінансової кризи в Україні, на думку експертів, стали недосконалість системи корпоративного управління та проблеми в системі оцінки ризиків банків. З огляду на це, одним із пріоритетів регуляторної та наглядової діяльності Національного банку в 2017 році було удосконалення принципів та механізмів корпоративного управління та системи ризик-менеджменту в банківському секторі України.

Важливим кроком у цьому напрямі стало прийняття у листопаді 2017 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» №2210-VIII, у розробці якого активно брав участь Національний банк (Закон набрав чинності 06 січня 2018 року).

У рамках запровадженної вказаним Законом реформи корпоративного законодавства внесено суттєві зміни в регулювання діяльності банків, зокрема:

- скасовано обмеження щодо існування банків – акціонерних товариств виключно у формі акціонерного товариства публічного типу, натомість банкам надано право самостійно визначати свій тип у залежності від того, які форми капіталу ними залучатимуться. При цьому, на всі банки незалежно від їх типу продовжують поширюватись встановлені для публічних акціонерних товариств стандарти розкриття інформації та посилені вимоги до корпоративного управління;
- підвищено роль наглядової ради в управлінні банком завдяки визначенню питань, що належать до її виключної компетенції та не можуть бути вирішені іншими органами управління банку (крім випадку передачі певного питання на розгляд загальних зборів на підставі рішення самої ради);
- збільшено мінімальну кількість незалежних директорів у раді банку (не менш як одна третина складу, але не менше трьох осіб) та встановлено посилені вимоги до їх незалежності;
- змінено підхід до оцінки професійної придатності керівників банку: замість жорстких вимог щодо освіти та досвіду роботи запроваджено комплексну оцінку професійної придатності особи з огляду на її освіту (у тому числі додаткову професійну підготовку), попередній досвід роботи (у тому числі управлінський), із урахуванням бізнес-плану та стратегії банку, а також функціонального навантаження та сфери відповідальності конкретного керівника банку на конкретній посаді.

Крім того, з метою подальшої імплементації до законодавства України стандартів Європейського Союзу стосовно організації корпоративного управління та системи ризик-менеджменту в банках у 2017 році Національним банком спільно з експертами міжнародних організацій здійснено розробку комплексних змін до профільного Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Такі зміни передбачають:

- запровадження до існуючих вимог до індивідуальної придатності керівників банку вимог щодо колективної придатності органів управління банку – володіння членів органу управління знаннями, професійним та управлінським досвідом у обсязі, необхідному для виконання покладених на такий орган функцій і повноважень, із урахуванням розміру, складності структури та профілю ризику банку;
- розширення переліку питань, що належать до виключної компетенції ради банку, зокрема в частині врегулювання питань корпоративного управління;
- підвищення ефективності та якості роботи ради банку за рахунок обов'язкового створення комітетів ради;
- підвищення ролі підрозділів, що виконують у банку функції внутрішнього контролю (управління ризиками та контроль за дотриманням норм (комплаєнс), а також посилення вимог до їх керівників.

Зазначені вище механізми та заходи, розроблені в рамках реформи корпоративного управління в банках, матимуть позитивний вплив на якість прийняття банком управлінських рішень та забезпечення системи внутрішнього контролю, що в свою чергу сприятиме ефективності нагляду з боку Національного банку, а також прозорості та стабільності як окремих банків, так і банківської системи в цілому.

Спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків

У березні 2017 року в рамках виконання Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року було прийнято Закон України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків» № 1985-VIII, розроблений спільно Національним банком, Комітетом з питань фінансової політики і банківської діяльності Верховної Ради України, регуляторами фінансового сектору та експертним середовищем (Закон

набрав чинності 29 квітня 2017 року та діятиме до 01 серпня 2020 року).

Законом передбачена можливість приєднання одного банку до іншого за спрощеною процедурою, строк якої суттєво зменшено (з 1,5 років до 3-4 місяців) завдяки пришвидшенню строків отримання регуляторних та корпоративних погоджень, а також виключенню з переліку обов'язкових дій, які невинновдано затримують процедуру реорганізації. Внаслідок такого спрощення процедури реорганізації банку шляхом приєднання розглядається багатьма учасниками ринку як альтернатива капіталізації банку за рахунок додаткових внесків, що є особливо актуальним для тих банків, чії акціонери не мають можливості або бажання здійснювати додаткові фінансові вливання в банк.

З іншого боку впровадження спрощеної процедури приєднання створює додаткові можливості для консолідації банківського сектору, що є однією з цілей, поставлених перед Національним банком.

Успішним прикладом реорганізації, проведеної за спрощеною процедурою у 2017 році, є приєднання ПАТ АБ «Експрес-Банк» до АКБ «Індустріалбанк», основні етапи якого були завершені впродовж чотирьох місяців від дати отримання дозволу від Національного банку на реорганізацію.

Крім того, Закон істотно спростив та скоротив процедуру збільшення статутного капіталу за рахунок внесків акціонерів, при цьому не обмежуючи здійснюваний Національним банком контроль за джерелами походження коштів, що спрямовуються до статутного капіталу банку. Скорочення строків у процедурі капіталізації також зумовлене зменшенням строків отримання регуляторних та корпоративних погоджень, а також звільненням банку від обов'язку вчиняти певні дії, передбачені стандартною процедурою.

У 2017 році спрощеною процедурою капіталізації успішно скористалися 12 банків.

Припинення здійснення банківської діяльності без припинення юридичної особи

Законом України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків» від 23 березня 2017 року № 1985-VIII запроваджено нову для банківського сектору України процедуру відкликання у банку банківської ліцензії без його припинення як юридичної особи.

Нова процедура дозволяє банкам, які не можуть виконати вимоги Національного банку щодо капіталізації та/або мають інші фінансові труднощі, залишити банківський ринок, не створюючи при цьому навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, та продовжити діяльність, у тому числі у фінансовому (небанківському) секторі.

Відкликання банківської ліцензії без ліквідації банку згідно із Законом здійснюється виключно за умови попереднього виконання банком своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами, а також виконання інших заходів, передбачених погодженим Національним банком планом (строк виконання таких заходів становить 180 днів).

Упродовж 2017 року Національний банк отримав документи щодо припинення здійснення банківської діяльності без припинення юридичної особи від п'яти банків. Одному з таких банків Національний банк відмовив у погодженні плану припинення. Інші чотири банки успішно завершили процес припинення здійснення банківської діяльності без припинення юридичної особи успішно:

- ПАТ «Комерційний банк «Фінансовий партнер»;
- ПАТ «Апекс-банк»;
- ПАТ «Промислово-фінансовий банк»;
- ПАТ «Кредит Оптима банк».

Унесення відомостей про банки до Державного реєстру банків

Відомості з Державного реєстру банків	Кількість
Зареєстровані банки	177
Банки, що мають банківську ліцензію на право надання банківських послуг, у тому числі 2 банки, віднесені до категорії неплатоспроможних та у яких запроваджено тимчасову адміністрацію	84
Зареєстровані філії українських банків на території України	90
Діючі філії українських банків на території України	88
Діючі представництва українських банків	7
На території України	5
За кордоном	2
Зареєстровані відділення українських банків на території України	10 569
Діючі відділення українських банків на території України	9 411
Закрито відокремлених підрозділів українських банків на території України в 2017 році:	
Представництва	1
Філії	1
Відділення	1 630
Відкрито відокремлених підрозділів українських банків на території України в 2017 році:	
Представництва	1
Філії	-
Відділення	376

Погодження статуту банку

Документи на погодження статутів	2015	2016	2017
Надійшло пакетів документів:			
усього	184	126	128
щодо збільшення розміру статутного капіталу	60	76	98
Погоджено зміни до статутів:			
усього	159	102	100
щодо збільшення розміру статутного капіталу	49	59	77
Відмовлено у погодженні змін до статутів:			
усього	0	2	3
щодо збільшення розміру статутного капіталу	0	2	3
Повернуто пакети документів	16	21	20

Національний банк погоджує статут нового банку. Крім того, регулятор погоджує всі зміни, які вносяться до статуту діючого банку.

Якщо змінюється розмір статутного капіталу банку, то Національний банк перевіряє джерела походження коштів, які вносять до статутного капіталу акціонери банку.

Ці кошти мають бути власними, а не позиченими в інших осіб.

Статутний капітал новоствореного банку має бути не меншим ніж 500 млн грн, діючого банку – не меншим ніж 200 млн грн. Національним банком встановлено графік поступового збільшення розміру статутного капіталу банків до 500 млн грн.

Зміна розміру статутного капіталу

Станом на	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Кількість банків, які мали банківську ліцензію	120	100	84
з них:			
статутний капітал менше ніж 200 млн грн	58	43	1
статутний капітал від 201 до 300 млн грн	18	16	41
статутний капітал від 301 до 500 млн грн	13	11	11
статутний капітал більше ніж 500 млн грн	31	30	31

Погодження керівників банків

Національний банк у встановленому ним порядку погоджує кандидатів на посади керівників банку (голови, його заступників та членів ради; голови, його заступників та членів правління банку; головного бухгалтера банку та його заступників).

У процесі погодження керівників банку Національний банк перевіряє їх відповідність кваліфікаційним вимогам,

установленим Національним банком, зокрема щодо наявності в керівників банку бездоганної ділової репутації, а також професійної придатності – відповідних знань, професійного та управлінського досвіду, необхідних для належного виконання посадових обов'язків керівника банку з урахуванням бізнес-плану та стратегії банку, а також функціонального навантаження та сфери відповідальності конкретного керівника банку.

Погодження Національним банком керівників банків у 2017 році	Кількість
Розглянуто пакетів документів	
щодо погодження керівників банків:	862
на посади керівників банків	425
щодо переобрання керівників банків	437
За результатами розгляду поданих пакетів документів:	
погоджено на посади керівників банку	305
підтверджено відповідність переобраних керівників банків	407
відмовлено в погодженні/не підтверджено відповідність	50
повернуто пакетів документів (на доопрацювання, за клопотанням банків, залишино без розгляду тощо)	100

Нагляд за власниками банків

У 2017 році Національний банк	Кількість
отримав на набуття істотної участі	34 пакети документів
погодив набуття істотної участі	13 заявникам
заборонив набуття істотної участі	4 заявникам
повернув пакети документів на набуття істотної участі	15 заявникам
оштрафував за набуття істотної участі без погодження	3 заявники
у процесі розгляду	2 пакети документів

Національний банк здійснює нагляд за власниками істотної участі в банку. Такий нагляд потрібний, щоб контролювати обсяг кредитів, наданих пов'язаним особам, наприклад, компаніям власників банку, а також, щоб забезпечити відповідальність власників банку перед його кредиторами, зокрема вкладниками.

Якщо особа має намір набути істотну участь у банку, наприклад, купити не менше ніж 10% акцій банку, то вона повинна погодити це з Національним банком.

Також, Національний банк формує перелік осіб, які мають право купувати неплатоспроможні банки або їх активи. Цей процес називається попередньою кваліфікацією.

У 2017 році Національний банк включив три банки до переліку як банки, що беруть участь у конкурсі, одному банку продовжено перебування в цьому переліку. Це означає, що такі банки зможуть брати участь у конкурсі, щоб придбати активи неплатоспроможних банків. Проводить такий конкурс Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Крім того, у 2017 році Національний банк уключив до переліку одну юридичну особу як інвестора. Інвестори мають право брати участь у конкурсі, щоб придбати неплатоспроможний або перехідний банк.

Нагляд за банківськими групами

Національний банк у 2017 році	Кількість
погодив зміни в структурі власності	12
відмовив	1
припинив визнання	2
розглянув повідомлення про наміри стати контролером	2

У 2017 році Національний банк визнав 11 банківських груп: ПАТ «Банк Авангард», ПАТ «Банк Альянс», ПАТ «Асвіо Банк», ПАТ «ІНГ Банк Україна», ПАТ «Комінвестбанк», ПАТ «Кристалбанк», ПАТ «Мотор-Банк», ПАТ «Банк СІЧ», АТ «Таскомбанк», ПАТ «Банк «Український Капітал», ПАТ «Банк Форвард».

Станом на 01.01.2017 в Україні діяло 19 банківських груп, а станом на 01.01.2018 – 28 банківських груп.

Протягом 2017 року Національний банк розробляв нові підходи до визначення учасників банківських груп та принципи їх ідентифікації, підґрунтям для цього був досвід нагляду за банківськими групами.

Нагляд за прозорістю структур власності

Протягом 2017 року Національний банк опублікував 189 відомостей про структуру власності банків.

Національний банк здійснює постійний нагляд за прозорістю структури власності банків. Якщо регулятор має сумнів щодо особи – утримувача акцій банку (зокрема, щодо номінального утримування акцій), то перевіряє її майновий стан. Якщо структура власності банку непрозора, Національний банк може застосувати санкції до такого банку, найсуворіша з яких – виведення банку з ринку, після чого банк не зможе надавати банківські послуги.

У 2017 році через непрозору структуру власності Національний банк вивів із ринку один банк – ПАТ «Банк Народний капітал».

Ще один банк оштрафовано регулятором за подання недостовірної інформації про свою структуру власності.

Ліцензування небанківських фінансових установ

У 2017 році Національний банк проводив централізацію процесів ліцензування та здійснював уніфікацію підходів до ліцензування банків та фінансових компаній. Для цього прийнято нову редакцію Положення про видачу фінансовим компаніям генеральних ліцензій на валютні операції (постанова Правління Національного банку від 21.12.2017 № 137). Також постановою Правління Національного банку від 17.08.2017 № 80 затверджено Положення про порядок видачі небанківським фінансовим установам ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків.

Новими положеннями уніфікуються підходи до оцінки структури власності та ділової репутації фінансових компаній, а також запроваджуються єдині підходи до порядку розгляду пакетів документів на отримання ліцензій.

Крім того, впроваджено електронний реєстр генеральних ліцензій на валютні операції, а також реєстр ліцензій, виданих фінансовим компаніям. Зокрема, відтепер будь-який відвідувач офіційного Інтернет-представництва Національного банку може ознайомитися з переліком фінансових компаній, що отримали ліцензії регулятора, зі змістом відповідної ліцензії та сформувати витяг щодо потрібної компанії.

Генеральні ліцензії на валютні операції

Національний банк у 2017 році видав	Кількість банків	Кількість небанківських фінансових установ
нових генеральних валютних ліцензій, у тому числі:	4	10
у зв'язку з розширенням переліку дозволених валютних операцій	2	–
у зв'язку зі зміною назви	1	3
переоформлено генеральні валютні ліцензії на нові без зазначення адреси	1	–
генеральні валютні ліцензії на операції з обміну валют	–	4
генеральні валютні ліцензії на операції з цінними паперами	–	3

У 2017 році банкам надано три нові генеральні валютні ліцензії, що пов'язано з розширенням переліку дозволених валютних операцій (дві ліцензії) та із зміною назви банку (одна ліцензія). Ще одному банку переоформлено генеральну ліцензію на нову без зазначення адреси.

Фінансовій компанії для здійснення валютних операцій необхідно отримати генеральну ліцензію. Валютні операції – це, зокрема, і операції з обміну валюти.

У 2017 році 10 фінансових компаній отримали генеральні ліцензії на валютні операції. З них чотири фінансові компанії отримали ліцензії на операції з обміну валюти, три фінансові компанії отримали нові ліцензії, що пов'язано зі зміною їх назви. Ще три фінансові компанії отримали ліцензії на операції з цінними паперами.

Також, у 2017 році скасовано генеральні ліцензії 11 фінансових компаній з таких причин:

- за зверненнями їх власників – три;
- за порушення та застосовані санкції – три;
- за не проведення операцій протягом 180 днів – дві;
- у зв'язку з наданням нової ліцензії – три.

Результати діагностики пов'язаних із банками осіб

У 2017 році Національний банк завершив розгляд програм зниження понадлімітних обсягів заборгованості пов'язаних осіб за результатами проведення діагностики активних операцій банків з пов'язаними особами. Ці програми розроблені та подані до регулятора банками, у яких під час проведення діагностики протягом 2015 – 2016 років виявлено порушення вимог до операцій з пов'язаними особами. На початок 2017 року таких банків виявлено 44 із 99 установ, що пройшли діагностику.

Станом на 01.01.2018 22 фінансові установи залишаються зі статусом банків, які здійснюють свою діяльність у рамках планів з індивідуальними графіками приведення максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами до вимог регулятора. Щодо інших банків-порушників, то частина з них протягом 2016 – 2017 років виведена з ринку, решта привели показник кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами до нормативних вимог.

Ураховуючи досвід виконання банками індивідуальних графіків та їх побажання, Національний банк у 2017 році дозволив

банківським установам подавати клопотання для продовження строків дії планів заходів до двох років. Це право банк отримує за умов сумлінного виконання всіх заходів, зазначених у планах. Зокрема, за умови зниження понадлімітного обсягу заборгованості пов'язаних осіб на 20% протягом першого року виконання плану.

Завершення процедур діагностики активних операцій з пов'язаними особами та надання банками відповідних програм щодо зниження заборгованості цих осіб перед банками – лише перший крок до розбудови комплексної системи ідентифікації та моніторингу операцій з пов'язаними з банками особами як безпосередньо банками України, так і Національним банком під час здійснення своїх регуляторних функцій.

У 2018 році для забезпечення комплексного моніторингу активних та пасивних операцій банків з контрагентами банку на предмет ідентифікації ознак пов'язаності осіб Національний банк планує:

- здійснювати подальший контроль за виконанням банками зобов'язань згідно з планами протягом строку їх дії та вживати відповідних заходів реагування в разі їх невиконання;
- побудувати комплексну систему оцінки методологічної бази банків щодо виявлення та ідентифікації пов'язаних із банком осіб та операцій банку з такими особами. За допомогою системи забезпечити уніфікацію та синхронізацію з нормативними вимогами Національного банку підходів учасників банківського сектору щодо визначення банками пов'язаних осіб та моніторингу ними операцій з такими особами.

Удосконалення нормативної бази

Національний банк протягом 2017 року забезпечив подальше методологічне вдосконалення механізмів регулювання та нагляду за банківським сектором.

Для цього прийнято такі постанови

Правління Національного банку:

- «Про затвердження Змін до Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп» від 22.06.2017 № 57;
- «Про затвердження Змін до Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників» від 08.06.2017 № 48 та «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» від 16.06.2017 № 56;
- «Про затвердження Правил розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит» від 08.06.2017 № 49;
- «Про впорядкування діяльності кредитних посередників у сфері споживчого кредитування на ринку банківських послуг» від 08.06.2017 № 50;
- «Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку» від 11.09.2017 № 89;
- «Про затвердження та внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань аудиту банків» від 24.10.2017 № 105;
- «Про затвердження Змін до Положення про порядок ведення Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків» від 10.11.2017 № 110, якою унеможливлено залучення банком аудиторської фірми із небездоганною репутацією;
- «Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України» від 22.12.2017 № 141;
- «Про внесення змін до Положення про планування та порядок проведення інспекційних перевірок» від 28.12.2017 № 145.

Також прийнято постанову Правління Національного банку «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів

Національного банку України» від 21.12.2017 № 136, якою перенесено (продовжено) строки збільшення банками мінімального розміру статутного та регулятивного капіталу банків.

Для проведення діагностичного обстеження якості активів та достатності капіталу рішенням Правління Національного банку «Про здійснення діагностичного обстеження банків» від 13.02.2017 № 80-рш затверджено:

- технічне завдання, яке передбачає оцінку якості активів, достатності (адекватності) регулятивного капіталу, основного капіталу, визначення необхідних обсягів докапіталізації банків до кінця 2018 року;
- оновлену версію Положення про Координаційний комітет з моніторингу та контролю за проведенням діагностичного обстеження банків;
- графік приведення у відповідність до вимог нормативно-правових актів Національного банку нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (H2) та показника достатності основного капіталу;
- вимоги до складання програми капіталізації/плану реструктуризації банків (стандартизований формат).

Національний банк у 2017 році вніс зміни до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. Зміни внесені:

- Постановою Правління Національного банку від 16.01.2017 № 5 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України», уточнено формулювання та відтерміновано впровадження окремих ознак високого кредитного ризику до початку 2019 року, урегульовано питання оцінки кредитного ризику за операціями СВОП, уточнено ряд вимог стосовно контролю за заставою, знижено значення LGD

у частині розрахунку кредитного ризику для державних підприємств;

- Постановою Правління Національного банку від 04.08.2017 № 75 «Про затвердження Змін до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями». Зміни до зазначеного Положення передбачають: узгодженість підходів до врахування банками під час розрахунку розміру кредитного ризику вартості заставного майна, стягнення/реалізація якого обмежена на законодавчому рівні; визначення банками сторони в зобов'язанні за факторинговими операціями з регресом; уточнення вимог у частині засвідчення банками акта щодо контролю за наявністю та станом заставного майна у вигляді нерухомості та земельних ділянок; порядок оцінки житлово-будівельних кооперативів;
- Постановою Правління Національного банку від 15.11.2017 № 113 «Про внесення змін до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями». Національний банк доповнив перелік забезпечення місцевими гарантіями міських рад, прийнятний для розрахунку банками розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями.

У межах заходів щодо запровадження Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 та у зв'язку із затвердженням нової редакції Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України внесено відповідні зміни до розрахунку економічних нормативів та оновлено редакцію Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні.

З метою зменшення ризиків у діяльності банків, що здійснюють операції довірчого управління, було переглянуто підхід визначення спеціалізованих банків довірчого управління та запроваджено норми, дотримання яких посилює контроль

банків-управителів фондів фінансування будівництва за цільовим використанням коштів таких фондів.

Національний банк оновив вимоги до організації та проведення інспекційних перевірок банків та інших осіб, які охоплюються наглядовою діяльністю регулятора, виклавши Положення про планування та порядок проведення інспекційних перевірок у новій редакції (постанова Правління Національного банку від 28.12.2017 № 145).

Регулятор переглянув підходи до організації та проведення інспекційних перевірок, а саме:

- передбачено затвердження планів інспекційних перевірок Правлінням Національного банку;
- структуровано етапи здійснення інспекційної перевірки;
- деталізовано права та обов'язки інспекторів, керівників і працівників об'єкта перевірки;
- визначено порядок дій інспекторів Національного банку в разі вчинення протидії з боку об'єкта перевірки, створення представниками об'єкта перевірки перешкод для належного проведення інспекційної перевірки;
- передбачено внесення результатів інспекційної перевірки на розгляд Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем та врахування рекомендацій за результатами такого розгляду.

Також у 2017 році Національний банк затвердив нову редакцію Положення

про порядок надання небанківським фінансовим установам та національному оператору поштової зв'язку генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій (постанова Правління Національного банку від 21.12.2017 № 137). Цим документом Національний банк лібералізував умови видачі генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій.

Крім того, рішенням Правління Національного банку від 04.05.2017 № 280-рш «Про вдосконалення банківського нагляду в Україні» схвалено План заходів з удосконалення банківського нагляду, яким передбачено виконання заходів з удосконалення банківського нагляду, розроблених за технічної допомоги Світового банку в рамках проведення самооцінки виконання Основних принципів ефективного банківського нагляду (Основні Базельські принципи).

У рамках реалізації заходів Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, Плану заходів з удосконалення банківського нагляду, а також планів Національного банку щодо імплементації законодавства ЄС на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, здійснювалася підготовка проектів нормативно-правових актів регулятора щодо імплементації положень Директиви 2013/36/ЄС, Регламенту ЄС № 575/2013, які ґрунтуються на рекомендаціях Базеля III, у частині:

- запровадження нових вимог до капіталу (нової структури капіталу, коефіцієнтів достатності капіталу);
- запровадження нового показника ліквідності LCR – коефіцієнта покриття ліквідності.

Ризик-орієнтований підхід до аналізу фінансових операцій

Протягом 2017 року Національний банк виконав усі передбачені планом заходи з реалізації Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року, який затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 601-р.

Головним досягненням стало подальше вдосконалення Національним банком risk-based approach (ризик-орієнтованого підходу) під час планування та проведення перевірок із питань фінансового моніторингу, а також до аналізу банками операцій клієнтів. Цей підхід – основа для впровадження ефективної системи протидії легалізації кримінальних доходів та фінансуванню тероризму і як результат – недопущення повернення схемних операцій на банківський ринок.

Відтепер банки не мають права вимагати від більшості своїх клієнтів інформацію для здійснення так званого «квартального аналізу». Їм необхідно використовувати власні ресурси у сфері фінансового моніторингу адекватно до ризиків і залежно від цього приділяти підвищену увагу тим клієнтам, які проводять високоризикові чи підозрілі схемні операції.

Для полегшення банкам оцінки ризиковості операцій клієнтів Національний банк та Незалежна асоціація банків України запровадили спільний проект із фінансового моніторингу.

Розуміння ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму із застосуванням ризик-орієнтованого підходу – основна і перша із 40 рекомендацій FATF (Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей) – міжурядового органу, мета роботи якого – розвиток та впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів боротьби з відмиванням грошей.

Оцінка MONEYVAL

У 2017 році представники Національного банку брали активну участь у роботі з експертами Комітету Ради Європи з питань оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) 5-го раунду оцінки національної системи протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом/фінансуванню тероризму. Зокрема, представники Національного банку взяли участь у 55-му засіданні MONEYVAL у складі урядової делегації України, за результатами якого затверджено Звіт про взаємну оцінку України в рамках 5-го раунду оцінки Комітетом MONEYVAL.

Звітом підтверджено, що Україна – надійна юрисдикція в питаннях боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, яка не потребує спеціальних контрольних заходів з боку MONEYVAL та FATF.

Експерти MONEYVAL високо оцінили роботу Національного банку України у сфері протидії легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму. Зокрема відзначили високий рівень регуляторної та наглядової діяльності за банківським сектором, що має помітний позитивний вплив на рівень дотримання банками законодавства у сфері фінансового моніторингу.

Удосконалення нормативно-правової бази

Національний банк у 2017 році вдосконалював нормативно-правову базу з питань запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму, у тому числі з метою імплементації Міжнародних стандартів у цій сфері. Зокрема вносились зміни:

- до Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затвердженого постановою Правління Національного банку від 26.06.2015 № 417 (постанови

Правління Національного банку:
від 25.05.2017 № 42; від 12.09.2017
№ 90; від 03.10.2017 № 99);

- до Положення про порядок організації та проведення перевірок з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, затвердженого постановою Правління Національного банку від 20 червня 2011 року № 197;
- до Положення про здійснення небанківськими фінансовими установами фінансового моніторингу в частині надання ними фінансової послуги щодо переказу коштів, затвердженого постановою Правління Національного банку від 15.09.2016 № 388, які перебувають в процесі погодження.

Перевірки банків і небанківських фінансових установ

Для забезпечення належного нагляду за дотриманням банками та небанківськими установами вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, з урахуванням оцінки ризиків у вказаній сфері, протягом 2017 року фахівці Національного банку провели 27 планових виїзних перевірок банківських установ та чотири планові перевірки небанківських фінансових установ із дотримання ними вимог відповідного законодавства, складено 22 акти безвиїзного нагляду (20 банків та дві небанківські фінансові установи).

Результати перевірок банків та небанківських фінансових установ з питань фінансового моніторингу

Показник	Кількість
Проведені перевірки банків/небанківських фінансових установ, із них:	47/6
планових виїзних	27/4
позапланових виїзних	0/0
складено акти безвиїзного нагляду	20/2
Кількість банків/небанківських фінансових установ, у діяльності яких виявлено порушення:	53
банків	47
відокремлених підрозділів банків	0
небанківських фінансових установ	6

У 2017 році Національний банк здійснив 1080 перевірок із питань дотримання валютного законодавства України, у тому числі 62 камеральні перевірки та 1018 перевірок кас небанківських фінансових установ, а також їхніх структурних підрозділів.

Окрім цього, проведено виїзні комплексні перевірки 27 банків та двох небанківських фінансових установ з питань дотримання валютного законодавства України.

Співпраця з правоохоронними органами

Протягом 2017 року Національний банк за результатами здійснення нагляду за банками та небанківськими установами з питань фінансового моніторингу та щодо дотримання валютного законодавства продовжував надавати правоохоронним органам відомості, що можуть свідчити про організовану

злочинну діяльність та використовуватися для виявлення, припинення та попередження такої діяльності. Так, станом на 01 січня 2018 року до правоохоронних органів надіслано 33 листи з інформацією про підозрілі фінансові операції клієнтів 41 банку.

Крім того, Національний банк надіслав до Державної служби фінансового моніторингу 35 повідомлень в рамках взаємодії з питань фінансового моніторингу під час здійснення наглядових функцій.

Застосування заходів впливу

За результатами виявлених порушень застосовано (адекватно порушенням чи рівню загрози кредиторам і вкладникам банку) заходи впливу/санкції, у тому числі у вигляді штрафів, письмових застережень, протоколів про порушення вимог валютного законодавства.

Застосування заходів впливу/санкцій за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу, рішення про невідповідність керівника банку вимогам законодавства України у 2017 році

Показник	Кількість ¹⁰
Письмове застереження	37
Штраф на банк	15 рішень на загальну суму 67 552 001 грн
Штраф на небанківську фінансову установу	3 рішення на загальну суму 76 500 грн
Зупинення проведення окремих видів здійснюваних банком операцій	1
Рішення про невідповідність керівника банку вимогам законодавства України	1
Письмова вимога до банку щодо усунення (недопущення в подальшій діяльності) порушень законодавства	31
Письмова вимога до небанківської фінансової установи щодо усунення (недопущення в подальшій діяльності) порушень законодавства	2
Рішення про невідповідність керівника банку вимогам законодавства України	1

Застосування заходів впливу/санкцій за порушення вимог валютного законодавства у 2017 році

Показник	Кількість ¹¹
Письмове застереження	19
Постанова про притягнення до відповідальності банку або небанківської фінансової установи (у тому числі оператора національного поштового зв'язку) за порушення вимог валютного законодавства	138 на загальну суму 6 355 943 грн
Відкликання у небанківської фінансової установи генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій	1
Протокол про порушення валютного законодавства	124
Письмова вимога до банку щодо усунення (недопущення в подальшій діяльності) порушень законодавства	12

Національний банк проводив роз'яснювальну роботу для суб'єктів первинного фінансового моніторингу – банків та небанківських фінансових установ, а також юридичних та фізичних осіб щодо застосування в роботі норм законодавства, зокрема нормативно-правових актів Національного банку та законодавства з питань застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій). Так, у 2017 році на такі запити надано близько 350 роз'яснень.

Національний банк провів навчальні

семінари для представників банків України, у тому числі спільно з Форумом провідних міжнародних фінансових установ та з залученням Агентства з передачі фінансових технологій (Люксембург), на теми: «Актуальні питання взаємодії між банками та правоохоронними органами», «Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу та валютного контролю», «Запобігання відмиванню грошей та протидія фінансуванню тероризму (AML & CTF) – базовий рівень», «Кращі практики фінансового моніторингу».

Національний банк у Раді з фінансової стабільності

Рада з фінансової стабільності (далі – Рада) виконує роль центрального майданчика для обговорення шляхів протидії ризикам, які загрожують фінансовій стабільності України.

Національний банк у Раді з фінансової стабільності в 2017 році:

- два члени Ради з семи є представниками Національного банку;
- адміністративна та аналітична підтримка здійснюється Секретаріатом Ради, який складається з представників Національного банку;
- у 2017 році п'ять із семи розглянутих Радою питань ініційовані Національним банком¹²;
- Національний банк підготував другий річний Звіт про діяльність Ради та прес-релізи про результати засідань Ради.

Загалом у 2017 році майже всі ризики для фінансової стабільності, крім інфляційних, залишалися помірними. В той же час, одним із ключових питань до обговорення на засіданнях Ради лишалася співпраця з Міжнародним валютним фондом. Уже з другої половини 2017 року затримка із поновленням співпраці з Міжнародним валютним фондом стала ключовим макроекономічним ризиком для України. Враховуючи значний рівень виплат за зовнішнім державним боргом, що чекають на Україну в 2018 – 2019 роках, за підсумками обговорень Рада підкреслила необхідність вчасної реалізації реформ, передбачених програмою співробітництва з Міжнародним валютним фондом.

Упродовж усього року значна увага Ради зосереджувалася на питанні роботи державних банків, зокрема на необхідності реформування їх корпоративного управління та на оновленні стратегії їх розвитку. Для цього, Міністерством фінансів України розроблено законопроект про особливості управління державними

банками. Документ має на меті запровадження найкращих світових стандартів корпоративного управління держбанками в частині посилення їх незалежності від політичного впливу. Крім того, вже у лютому 2018 року Кабінет Міністрів України схвалив оновлену Стратегію розвитку державних банків.

З метою кращої координації дій і досягнення цінової та фінансової стабільності на засіданнях Ради обговорювалося питання усунення нерівномірності бюджетних витрат протягом року. Різке зростання видатків з Єдиного казначейського рахунку щороку в грудні спричиняє значні коливання на валютному ринку. У Міністерстві фінансів України запевнили, що проблема вирішиться після повноцінного переходу до середньострокового бюджетного планування на центральному і місцевому рівнях. Відповідне законодавство (щодо запровадження середньострокового бюджетного планування) ухвалено Кабінетом Міністрів України у січні 2018 року, але все ще очікує на прийняття Верховною Радою України.

На засіданні Ради вперше в Україні на загальнодержавному рівні поставлене питання правового статусу Bitcoin та інших криптовалют в Україні. Результатом діалогу стала спільна заява Національного банку, Національної комісії з цінних паперів та фінансового ринку та Національної комісії фінансових послуг. У заяві окреслено бачення регуляторів щодо статусу криптовалют – вони не є грошима чи грошовим сурогатом, валютною цінністю, цінним папером. Також висвітлено можливі ризики операцій з ними.

Серед інших питань, які обговорювали члени Ради у 2017 році, стали розвиток інфраструктури ринків капіталу в Україні, насамперед реформування депозитарно-розрахункової та клірингової інфраструктури, а також збільшення потенціалу зростання ринку страхування життя та рівня захисту прав споживачів.

¹² Додатково до традиційного питання про огляд системних ризиків, яке презентує Національний банк

Платежі і розрахунки

Діяльність платіжних систем

Безготівкові розрахунки

Система електронних платежів
Національного банку України

Національна платіжна система
«Український платіжний простір»

Банкноти та монети

Платежі та розрахунки

Національний банк у 2017 році значну увагу приділяв питанням, пов'язаним із реалізацією стратегії розвитку безготівкових розрахунків та виконанням завдань, передбачених Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року:

- стартував проект «Інфраструктура платіжного ринку та оверсайт», який дасть змогу врегулювати діяльність нових постачальників послуг із переказу, створити сприятливі умови для діяльності платіжних установ на ринку України, зокрема:
 - створити умови для діяльності в Україні провайдерів інтернет-розрахунків;
 - удосконалити регулювання платіжних систем та порядок здійснення їх оверсайту;
 - упорядкувати діяльність небанківських фінансових установ та надати їм право здійснювати випуск електронних грошей;
- для небанківських фінансових установ та комерційних агентів банків запроваджено окремі поточні рахунки для зарахування готівки, прийнятої ними для подальшого переказу, з метою посилення контролю за операціями з приймання платежів готівкою;
- створено Раду платіжної організації СЕП;
- порядок здійснення міжбанківського переказу коштів в Україні в національній валюті удосконалено в частині:
 - виконання банками заходів з арешту коштів на кореспондентських рахунках банків-кореспондентів за постановою приватного виконавця;
 - приймання банками до виконання платіжної вимоги на примусове списання коштів, оформленої приватним виконавцем;
 - унормування нового способу укладання договорів Національного банку з банками для здійснення міжбанківського переказу коштів через СЕП шляхом приєднання до Єдиного договору;
- спрощено порядок узгодження умов та порядок діяльності операторів послуг платіжної інфраструктури;
- для учасників платіжного ринку розроблено та оприлюднено рекомендації щодо складання правил платіжної системи, платіжною організацією якої є резидент, з метою спрощення започаткування діяльності платіжних систем в Україні;
- надано пропозиції Мінекономрозвитку до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження вимог до суб'єктів господарювання щодо приймання електронних платіжних засобів в оплату за продані ними товари (надані послуги)», з метою посилення захисту права споживачів на вільний вибір способу оплати та розвитку платіжної інфраструктури;
- з метою спрощення ведення бізнесу в Україні:
 - у співпраці з Мінекономрозвитку врегульовано проблемні питання з використанням банківських гарантій у тендерних процедурах державних закупівель;
 - запроваджено новий вид рахунку – рахунок умовного зберігання (ескроу);
 - надано право клієнтам банків укладати договір про відкриття банківського рахунку, банківського вкладу та рахунку умовного зберігання (ескроу) в електронній формі;
 - скасовано обов'язок щодо використання суб'єктами господарювання печаток на документах;
 - надано право суб'єктам господарювання, які вже мають рахунки в банку, на відкриття наступних рахунків у цьому банку

шляхом подання документів за допомогою засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем;

- урегульовано право на відступлення права вимоги за договором банківського вкладу;

- надано право суб'єктам господарювання перераховувати валюту на поточні рахунки працівників для забезпечення витрат на відрядження.

Діяльність платіжних систем

Станом на 01.01.2018 в Україні зареєстровано 46 платіжних систем та систем розрахунків, з яких 10 створені нерезидентами та 36 – резидентами (з них 12 – внутрішньобанківські системи переказу; 9 – системи, створені банками; 15 – системи, створені небанківськими установами), а також 19 операторів послуг платіжної інфраструктури.

Протягом 2017 року Національний банк зареєстрував:

- 4 нові платіжні системи:
 - міжнародну платіжну систему «Avers N°1» (платіжна організація ПАТ «Кредит Оптима Банк»);
 - внутрішньодержавну платіжну систему «Лео» (платіжна організація ТОВ «ФК Леогеймінг Пей»);
 - внутрішньодержавну платіжну систему «Платисервіс» (платіжна організація ТОВ «Платисервіс»);
 - внутрішньодержавну платіжну систему «City24» (платіжна організація ТОВ «Фінансова компанія «Фенікс»);
- 3 нові оператори послуг платіжної інфраструктури:
 - ТОВ «Мосст»;
 - ТОВ «Стармані»;
 - ТОВ «Бенефіт Системс».

Діяльність систем переказу коштів

Станом на 01.01.2018 ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків мала 61 небанківська фінансова установа.

Протягом 2017 року Національний банк видав небанківським фінансовим установам 9 ліцензій на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків, ще 3 ліцензії було переоформлено у зв'язку зі зміною місцезнаходження небанківської фінансової установи (для здійснення переказу коштів фінансовій компанії необхідно отримати ліцензію Національного банку).

Загалом упродовж 2017 року на території України фактично надавали послуги 36 систем переказу коштів, з яких 29 – створені резидентами, 7 – створені нерезидентами.

З використанням систем переказу коштів, створених резидентами та нерезидентами, у 2017 році переказано:

- у межах України – 118 586 млн грн (4 456 млн дол. США в еквіваленті);
- в Україну – 2 378 млн дол. США в еквіваленті;
- за межі України – 286 млн дол. США в еквіваленті.

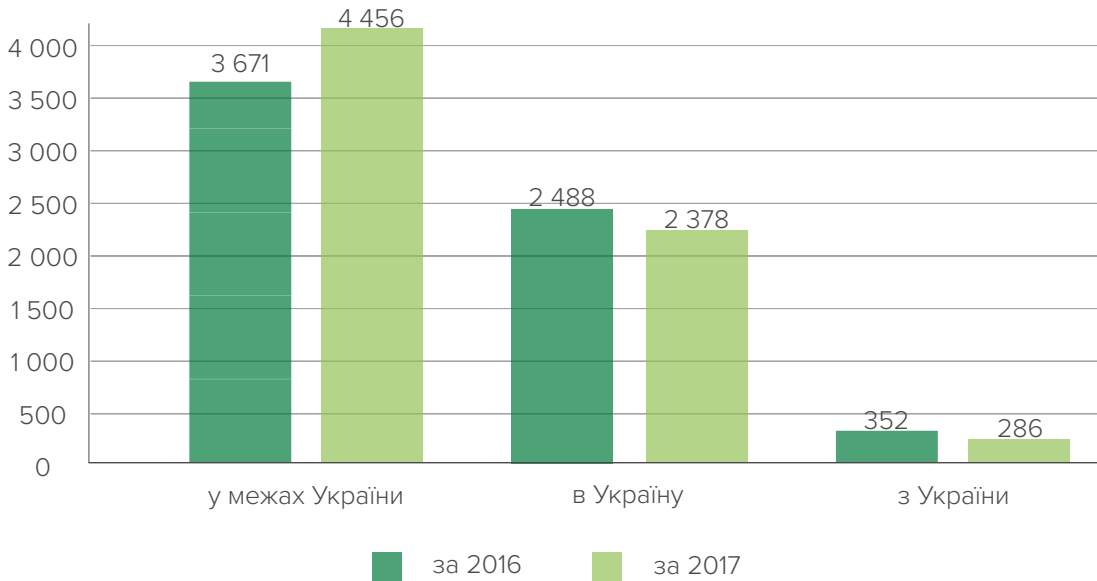
Розподіл переказів, здійснених у 2017 році, порівняно з 2016 роком.

За підсумками 2017 року на ринку систем переказу коштів, створених резидентами¹³, лідирує за сумою переказів міжнародна платіжна система «ТУМЕ» (1 360 млн дол. США в еквіваленті).

Сума переказів, здійснених через системи переказу коштів (в еквіваленті) млн дол. США

Діяльність в Україні систем переказу коштів, створених резидентами

У 2017 році в Україні надавали послуги 8 систем, створених банками (усього зареєстровано 9), 12 систем, створених небанківськими установами (усього зареєстровано 12) та 9 внутрішньобанківських систем переказу коштів (усього зареєстровано 10).

За допомогою систем переказу коштів, створених банками та небанківськими установами-резидентами, переказано:

- у межах України – 118 507 млн грн (4 453,04 млн дол. США в еквіваленті);
- в Україну – 113,66 млн дол. США в еквіваленті;
- за межі України – 3,06 млн дол. США в еквіваленті.

Розподіл переказів, здійснених через системи переказу коштів у межах України за 2017 рік (за сумою переказів)

Діяльність в Україні систем переказу коштів, створених нерезидентами

Упродовж 2017 року в Україні здійснювали діяльність 7 систем переказу коштів, створених нерезидентами, а саме: три системи зі США, по одній – з Грузії, Великобританії, Канади, Азербайджану.

За 2017 рік за допомогою систем переказу коштів, створених нерезидентами, переказано:

- у межах України – 71 млн грн (2,68 млн дол. США в еквіваленті);
- в Україну – 2 264, 26 млн дол. США в еквіваленті;

- за межі України – 282,98 млн дол. США в еквіваленті.

Серед систем переказу коштів, створених нерезидентами, у 2017 році перше місце за обсягами здійснених переказів посідає «Western Union» (54,49% транскордонних переказів в Україну та 75,04% – з України).

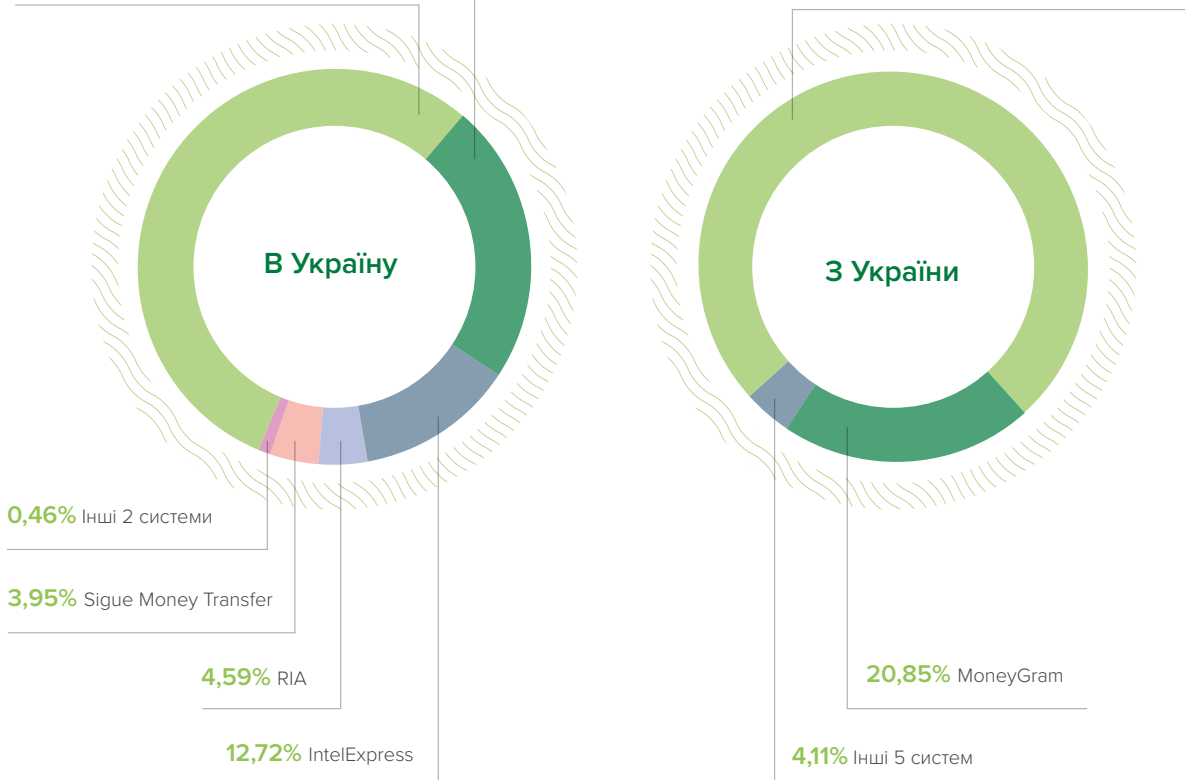
Україна залишається країною-реципієнтом транскордонних переказів. Упродовж 2017 року сума коштів, отриманих в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, у вісім разів перевищувала суму коштів, відправлених за її межі.

Розподіл транскордонних переказів, здійснених через системи-нерезиденти (у розрізі систем переказу за сумою)

23,79% MoneyGram

54,49% Western Union

75,04% Western Union

Оверсайт платіжних систем та систем розрахунків

У 2017 році Національний банк у рамках реалізації функції оверсайту платіжних систем та систем розрахунків:

- здійснював off-site та on-site моніторинг об'єктів нагляду (оверсайту), до яких згідно із законодавством належать: платіжні організації платіжних систем, учасники/члени платіжних систем та оператори послуг платіжної інфраструктури. Зокрема, протягом 2017 року здійснено 11 виїзних перевірок об'єктів нагляду (оверсайту). За виявлені порушення застосовано передбачені законодавством України заходи впливу;
- здійснив комплексне оцінювання внутрішньодержавної платіжної системи «FLASHPAY» (ПАТ «Банк Фамільний»), яка за обсягами операцій та видами послуг увійшла до категорії важливих платіжних систем в Україні.

Комплексне оцінювання здійснено з метою оцінки діяльності ВПС «FLASHPAY» на відповідність законодавству України та міжнародним стандартам оверсайту платіжних систем (Principles for Financial Market Infrastructures, CPSS-IOSCO). З метою удосконалення діяльності платіжної системи «FLASHPAY» як важливої платіжної системи в Україні вироблено відповідні рекомендації, які надіслано платіжній організації.

Приймання платежів готівкою для подальшого переказу

У 2017 році досить значна кількість переказів у межах України ініційована готівкою за допомогою платіжних пристроїв та через пункти приймання готівки.

Станом на 01.01.2018 операції з приймання готівки в гривнях для подальшого її переказу за допомогою платіжних пристроїв здійснювали:

- 19 – небанківських фінансових установ;
- 12 – агентів банків;
- 32 – банки за допомогою власних платіжних пристроїв.

Порівняно з даними за 2016 рік у 2017 році:

1) збільшилася кількість платіжних пристроїв, що належать:

- небанківським фінансовим установам – на 3 тис. шт.;
- банкам – на 4,1 тис. шт.;

2) збільшилися обсяги готівки, прийнятої за допомогою платіжних пристроїв:

- небанківськими фінансовими установами – на 37%;
- агентами банків – на 14%;
- банками – на 40%.

Незважаючи на збільшення обсягів переказів, ініційованих за допомогою платіжних пристроїв, продовжує користуватися попитом такий спосіб ініціювання платежів, як пункти приймання готівки.

Станом на 01.01.2018 операції з приймання готівки в гривнях для подальшого її переказу через пункти приймання готівки здійснювали:

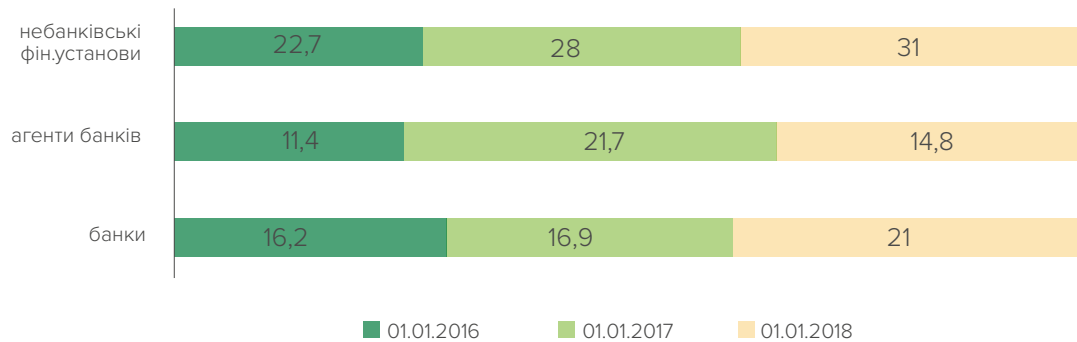
- 22 – небанківські фінансові установи;
- 14 – агентів банків.

Порівняно з даними за 2016 рік 2017 рік характеризувався стрімким зростанням прийнятих через пункти приймання готівки платежів готівкою за рахунок небанківських фінансових установ (на 52%).

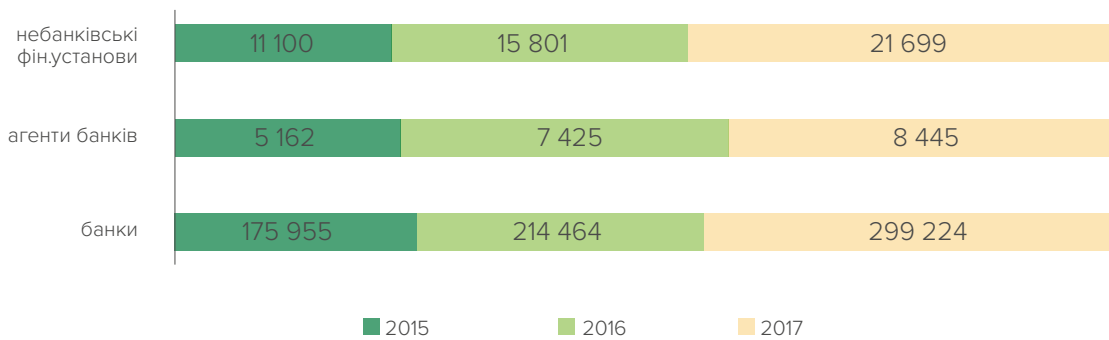

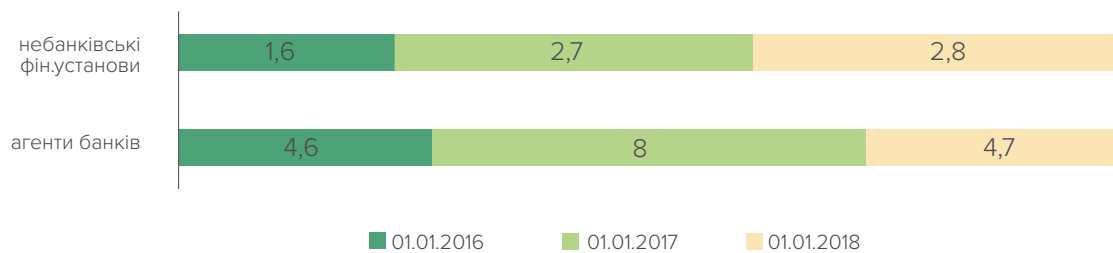
Кількість платіжних пристроїв, тис. шт.

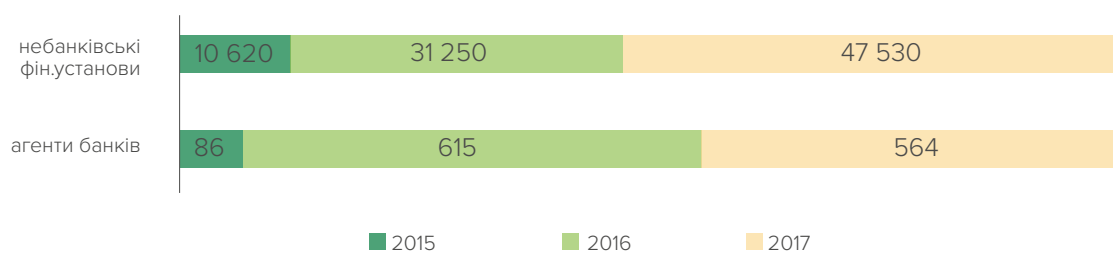
Обсяги прийнятих платежів готівкою за допомогою платіжних пристроїв, млн грн

Кількість пунктів приймання готівки, тис. шт.

Обсяги прийнятих платежів готівкою через пункти приймання готівки, млн грн

Безготівкові розрахунки

Відкриття банками рахунків клієнтам

Станом на 01.01.2018 банки України обслуговували 63,4 млн клієнтів:

- суб'єктів господарювання – 2,1 млн клієнтів;
- фізичних осіб – 61,3 млн клієнтів.

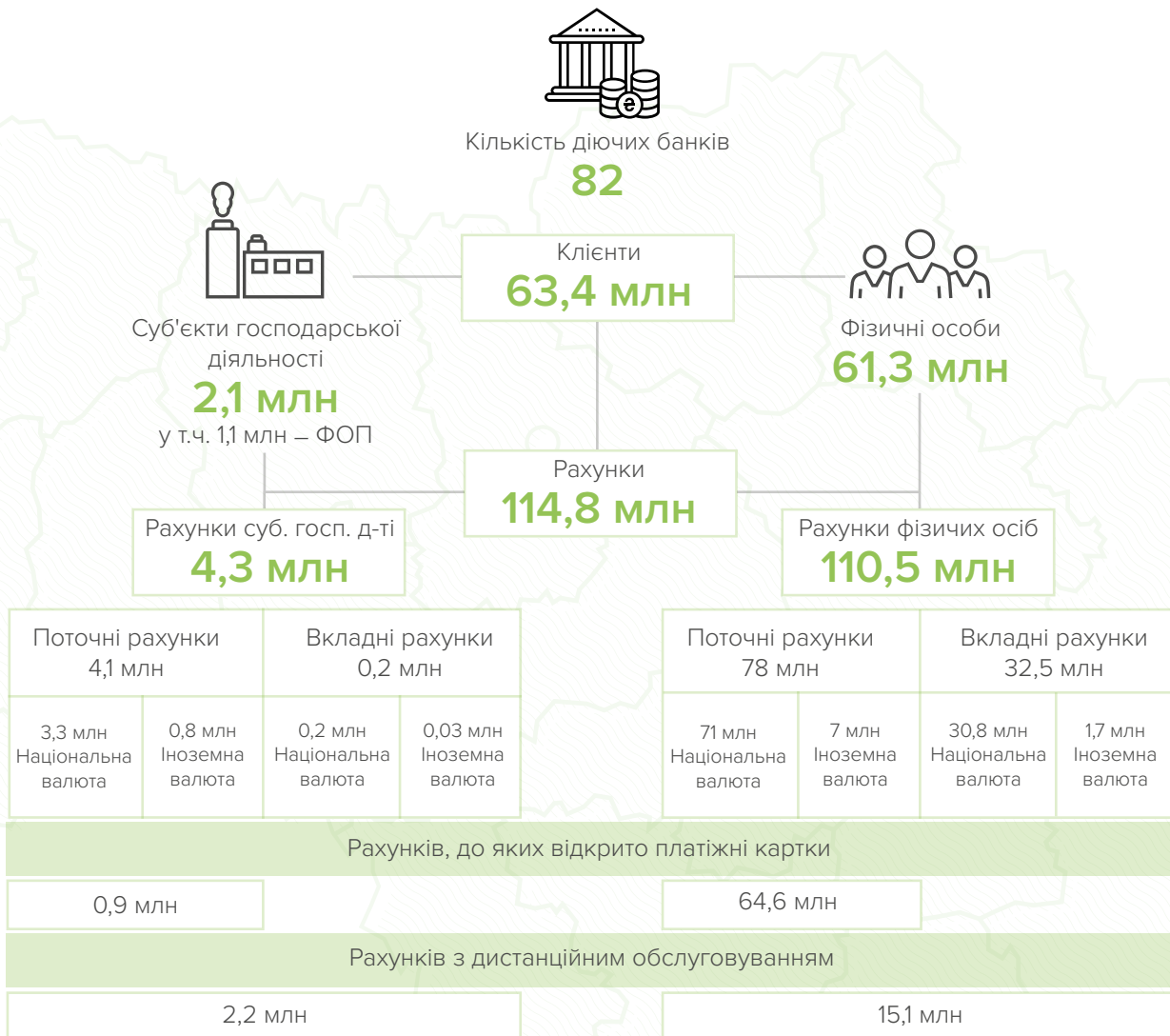
Клієнтам банків відкрито 114,8 млн рахунків, що на 5,4% більше ніж у 2016 році.

Для суб'єктів господарювання відкрито – 4,3 млн рахунків, для фізичних осіб – 110,5 млн рахунків. Порівняно з 2016 роком

значно збільшилася (на 84,1%) кількість вкладних (депозитних) рахунків, відкритих для фізичних осіб (приріст – 14,9 млн).

У 2017 році спостерігалася тенденція до збільшення кількості клієнтів, які використовують систему дистанційного обслуговування рахунків. Станом на 01.01.2018 їх кількість становила 15,1 млн, що втричі більше порівняно з 2016 роком. Кількість поточних та/або вкладних (депозитних) рахунків, обслуговування яких здійснюється дистанційно, порівняно з 2016 роком зросла вдвічі та становила 17,3 млн.

Кількість клієнтів та рахунків у банках станом на 01.01.2018

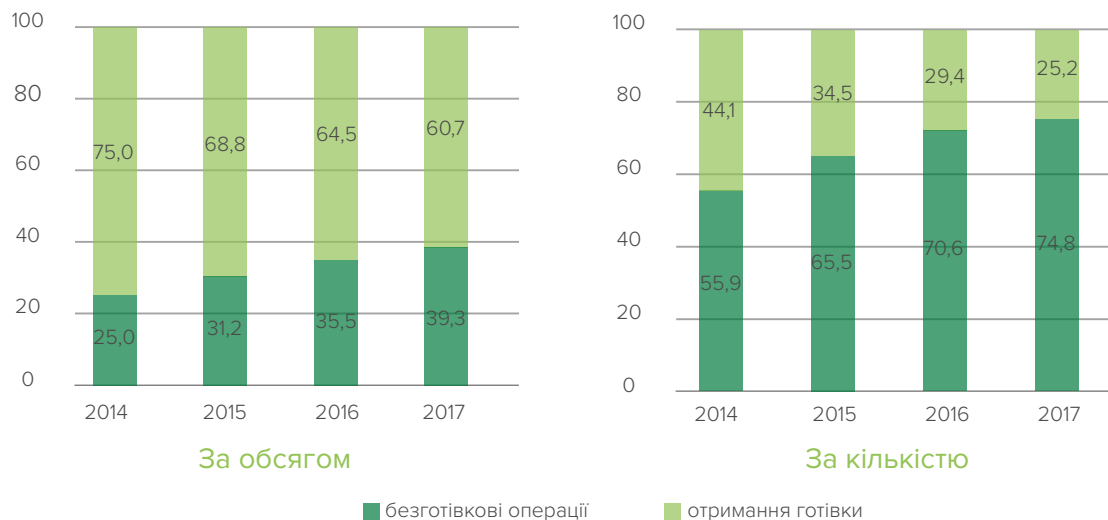
Ринок платіжних карток

Позитивна тенденція зростання безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток надійно закріпилася у 2017 році.

Аналіз ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури за підсумками 2017 року свідчить, що частка безготівкових

розрахунків в Україні з використанням платіжних карток за обсягом операцій збільшилася до 39,3% (зростання на 3,8 в. п. із початку 2017 року). За кількістю операцій частка безготівкових розрахунків збільшилася до 74,8% (зростання на 4,1 в. п. порівняно з 2016 роком).

Структура обсягів та кількості операцій із використанням платіжних карток, %

Усього в 2017 році українці здійснили понад 3 млрд операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, на суму 2 125 млрд грн (це на 23,0% і 31,9% більше порівняно з 2016 роком відповідно).

Більшість операцій за картками, емітованими українськими банками у 2017 році, здійснена у власній мережі банків-емітентів – 66,4%, у мережі інших банків-резидентів здійснено – 31,3% і за межами України – лише 2,3% операцій. На території України у 2017 році здійснено лише 1,4% операцій із використанням платіжних карток, що емітовані банками-нерезидентами.

Спостерігається стабільна динаміка зростання саме безготівкових розрахунків. Так, за підсумками 2017 року:

- кількість безготівкових операцій становила 2,3 млрд шт. (порівняно з 2016 роком – зростання на 30,2%);
- обсяг безготівкових операцій становив

835 млрд грн (порівняно з 2016 роком – зростання на 46,2%).

За підсумками 2017 року структура безготівкових операцій із використанням платіжних карток розподілилася таким чином:

- перекази коштів із картки на картку: за обсягом – 26,4%, за кількістю – 6,1%;
- у мережі Інтернет: за обсягом – 38,8%, за кількістю – 41,0%;
- у торговельній мережі: за обсягом – 31,9%, за кількістю – 50,6%;
- у пристроях самообслуговування (банкомати, банкомати з функцією приймання готівки, ПТКС тощо): за обсягом – 2,9%, за кількістю – 2,3%.

Кількість платіжних карток за рік збільшилася на 3,9% і за підсумками 2017 року становила 59,9 млн шт., із них активних – 34,9 млн шт. (збільшення на 7,6% порівняно з початком 2017 року).

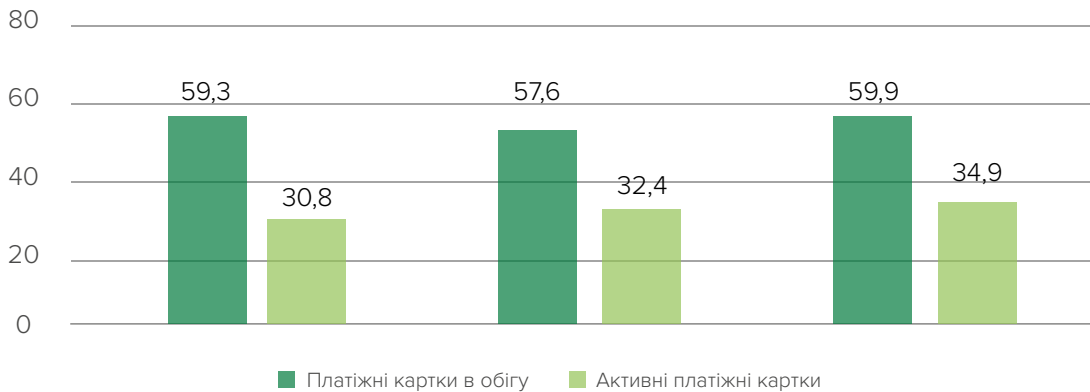

Кількість активних¹⁴ платіжних карток із магнітною смугою та чипом збільшилася майже вдвічі (на 91,1%) і становила 7,4 млн шт., спостерігається поступове зменшення платіжних карток виключно

з магнітною смугою (зменшення на 2,8%). Також спостерігається зростання в сегменті безконтактних платіжних карток – на 37,8% за рік (з 2 млн до 2,7 млн шт.).

Кількість платіжних карток, емітованих українськими банками, млн шт.

У 2017 році спостерігався й розвиток платіжної інфраструктури.

Так, кількість підприємств торгівлі та сфери послуг, що надають своїм клієнтам можливість здійснювати безготівкові розрахунки за допомогою платіжних карток, зросла на 27,8 тис. (на 19,1% порівняно з початком року) і становила 173,8 тис. од.

Незважаючи на скорочення кількості банків у 2017 році, мережа платіжних терміналів за рік зросла майже на 15%. Станом на 01.01.2018 їх кількість становить 251,7 тис. (це на 32,4 тис. більше ніж на 01.01.2017). Практично вся частка цього росту припадає

на торговельні платіжні термінали, однак кількість банківських терміналів в останні півроку почала зменшуватися.

Загальна кількість банківських пристроїв самообслуговування на кінець 2017 року становила 37 тис. од. (відбулося зростання на 9,5%), із них:

- 18,6 тис. банкоматів;
- 1,4 тис. банкоматів із функцією приймання готівки;
- 17,1 тис. програмно-технічних комплексів самообслуговування (ПТКС).

Платіжна інфраструктура

Традиційними залишаються показники ринку платіжних карток у регіональному розрізі. За кількістю платіжних карток та встановлених пристроїв для їх обслуговування в регіональному розрізі домінують м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області. Проте найменш забезпечені платіжною інфраструктурою та картками Чернівецька і Тернопільська області.

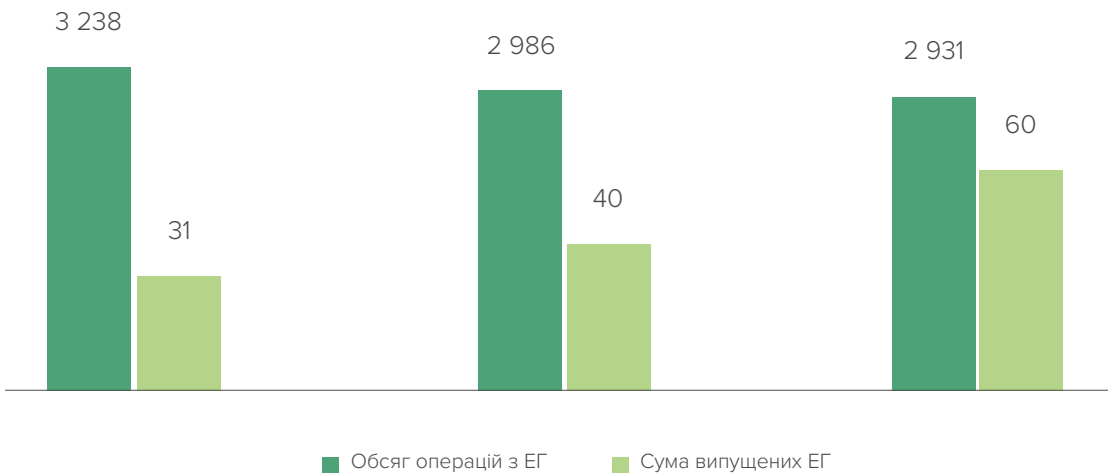
Серед банків за кількістю емітованих платіжних карток та ступенем розгалуженості інфраструктури їх обслуговування станом на 01.01.2018 лідерами були ПАТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Стабільне зростання протягом останніх років обсягів і кількості безготівкових операцій, збільшення частки активних платіжних карток, а також кількості торговельних підприємств та розширення мережі торговельних терміналів, свідчить про активний розвиток платіжного ринку і більшу зацікавленість користувачів у безготівкових розрахунках.

Електронні гроші

У 2017 році банками-емітентами випущено в обіг електронних грошей на суму майже 60 млн грн, що у півтора раза більше ніж у 2016 році (40,4 млн грн). Водночас обсяг операцій не змінився порівняно з 2016 роком.

Операції банків з електронними грошима, млн грн

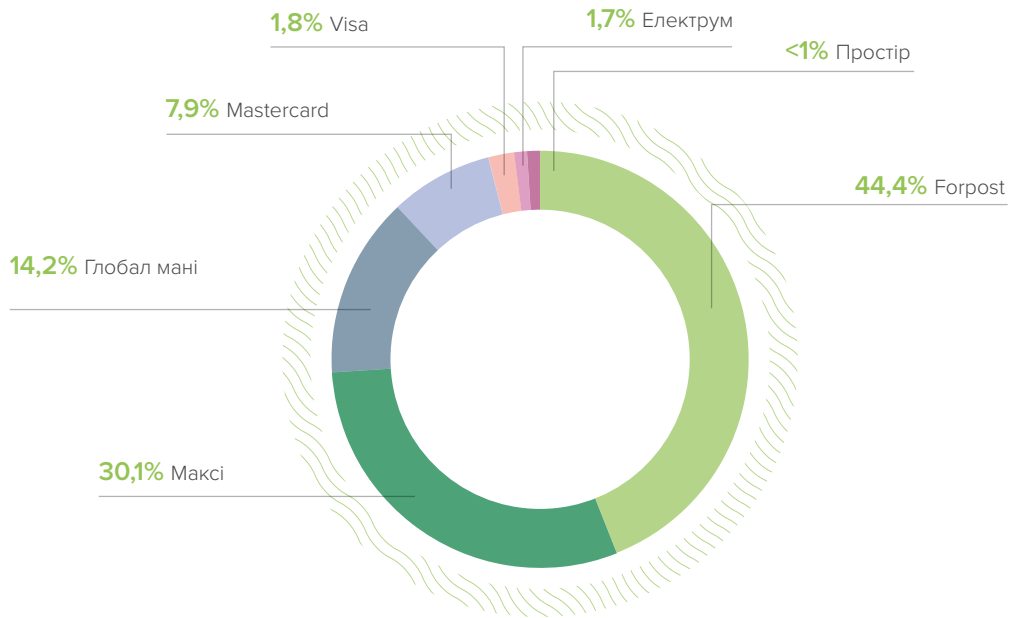
Станом на 01.01.2018 Національний банк надав право здійснювати випуск та інші операції з такими електронними грошима:

- FORPOST (ПАТ «Альфа-Банк»);
- «Максі» (АТ «Таскомбанк»);
- «ГлобалМані» (ПАТ КБ «Глобус»);
- «Електрум» (АБ «Укргазбанк»);
- MasterCard (ПАТ «Банк «Восток», ПАТ «Альфа-Банк», АТ «Таскомбанк», ПАТ КБ «Приватбанк», ПАТ «ПУМБ»);
- Visa (ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Ощадбанк», ПАТ «ПУМБ»);
- «ПРОСТІР» (АБ «Укргазбанк», ПАТ «Юнекс Банк»).

Структура випущених електронних грошей станом на 01.01.2018

Система електронних платежів Національного банку України

У 2017 році Національний банк забезпечив високий рівень надійності проведення міжбанківських переказів у національній валюті та створив усі умови для задоволення потреб її учасників.

Національний банк урегулював проведення платежів банків, які не мали змоги здійснювати міжбанківський переказ коштів СЕП у звичайному режимі через зовнішню кібератаку, яка відбулася у червні 2017 року.

Система електронних платежів Національного банку (далі – СЕП), як і раніше, виконувала покладені на неї функції загальнодержавної системи електронних міжбанківських розрахунків.

За підсумками звітного року 97% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України

забезпечено цією державною банківською платіжною системою.

СЕП – єдина системно важлива платіжна система в Україні.

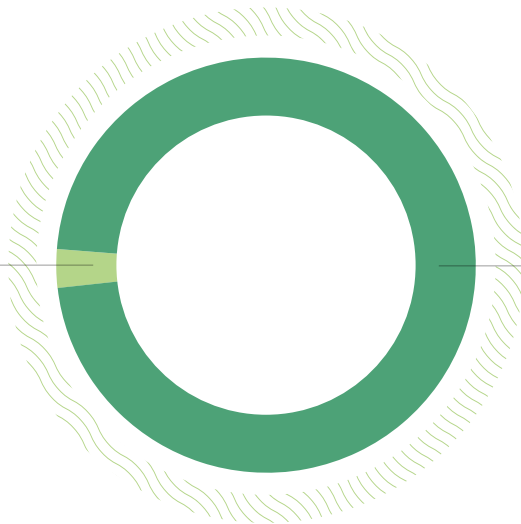
Станом на 01.01.2018 кількість учасників СЕП становила 178, у тому числі:

- Національний банк – 1 уч.;
- банки України – 85 уч.;
- філії банків України, що працюють у СЕП через кореспондентські рахунки банків – юридичних осіб, – 65 уч.;
- органи Державної казначейської служби України, що працюють у СЕП через Єдиний казначейський рахунок, – 27 уч.

У 2017 році СЕП оброблено 332 млн початкових платежів на суму 20 937 млрд грн.

Міжбанківські перекази у гривні за прямими кореспондентськими рахунками банків та через СЕП

3% Прямі кореспондентські рахунки банків

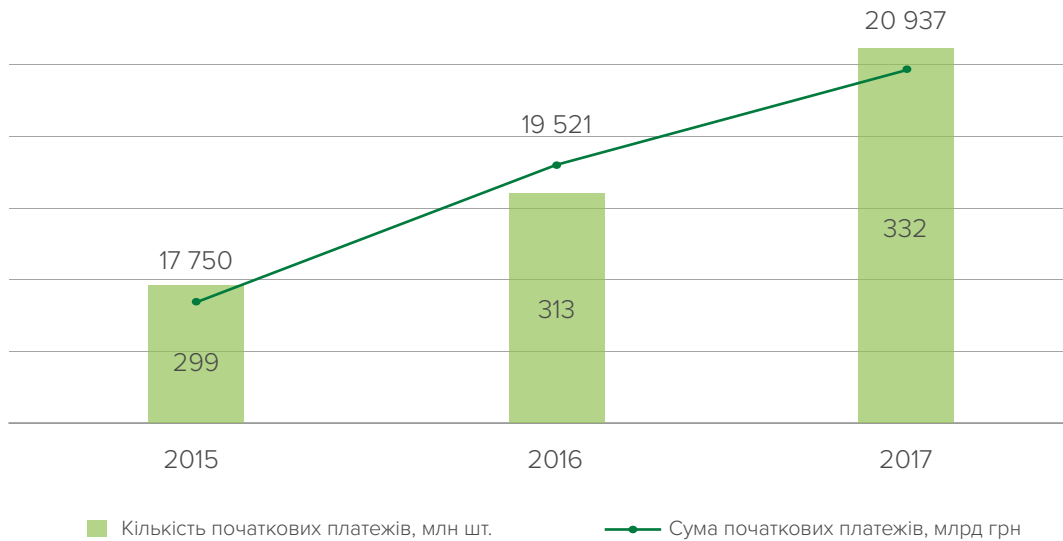

97% Кореспондентські рахунки банків у Національному банку

Кількість та обсяги платежів, здійснених через СЕП

Більшість початкових платежів надіслана до СЕП банками України та їх філіями – 309 млн початкових платежів (93% від їхньої загальної кількості).

Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників СЕП становив 89,6 млрд грн, що на 57% більше ніж за 2016 рік.

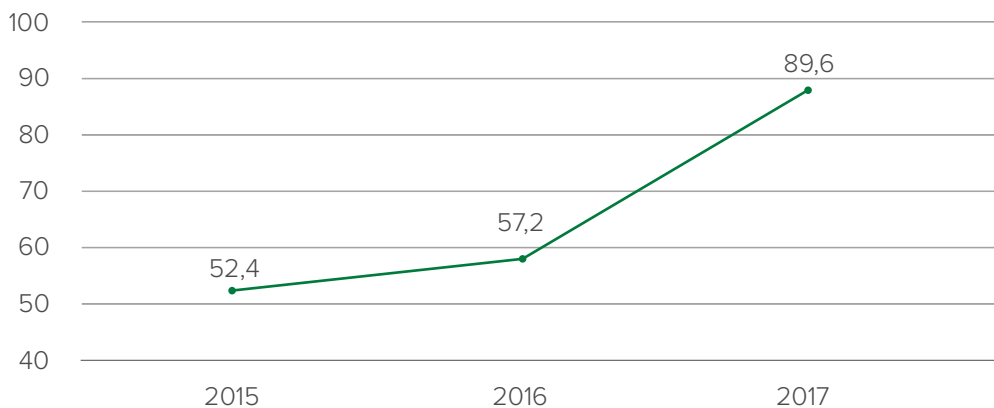
Середньодобовий коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників системи становив 0,94 (в окремі дні перевищував 3).

Упродовж 2017 року в середньому за день оброблялося 1,3 млн початкових платежів на суму 84 млрд грн.

У 2017 році Національний банк завершив роботу за проектом «Розвиток інфраструктури Центрів оброблення системи електронних платежів і системи автоматизації інструментів монетарної політики з використанням програмного забезпечення IBM».

У рамках цього проекту з 01.11.2017 введено в експлуатацію нове покоління СЕП (шифр СЕП-3), яке істотно підвищило швидкість виконання міжбанківських розрахунків, продуктивність і надійність системи завдяки впровадженню новітніх інформаційних технологій.

Середньоденний залишок коштів за рахунками учасників СЕП, млрд грн

Національна платіжна система «Український платіжний простір»

Національний банк упродовж 2017 року продовжував активно розвивати Національну платіжну систему «Український платіжний простір» (далі – НПС «ПРОСТІР») як один із ключових напрямів проекту Cashless economy, спрямований на поширення безготівкових розрахунків в Україні та посилення фінансової незалежності держави.

Учасники, емісія та операції з платіжними картками в НПС «ПРОСТІР»

Станом на кінець 2017 року учасниками НПС «ПРОСТІР» були 49 банків України, що становить 60% від загальної кількості банків в Україні (82 банки). Успішно здійснюють еквайрингову та емісійну діяльність 25 банків – учасників НПС «ПРОСТІР».

Упродовж 2017 року 6 нових банків-учасників уклали договори приєднання до системи та 6 банків вийшли зі складу учасників через припинення своєї діяльності на ринку банківських послуг, 11 банків-учасників та 1 незалежний процесинговий центр (ТОВ «ТАС Лінк») підключені до Центрального маршрутизатора і розрахунково-

клірингового центру НПС «ПРОСТІР» (далі – Центрального маршрутизатора НПС «ПРОСТІР»). З переліком учасників можна ознайомитися на офіційному сайті системи www.prostir.gov.ua.

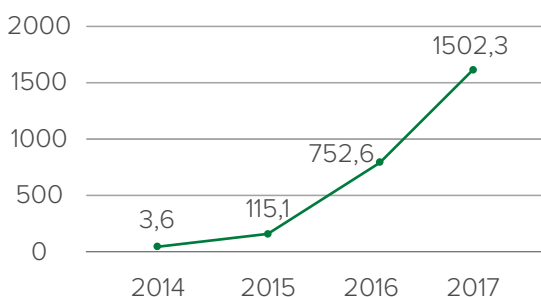
У 2017 році дозвіл на виготовлення та персоналізацію карток НПС «ПРОСТІР» з магнітною смугою та чипом отримало державне підприємство «Поліграфічний комбінат «Україна».

Загальна кількість платіжних карток під брендом «ПРОСТІР» на кінець 2017 року становила 645,9 тис. шт., із них – 435,9 тис. шт. активних (частка – 67%).

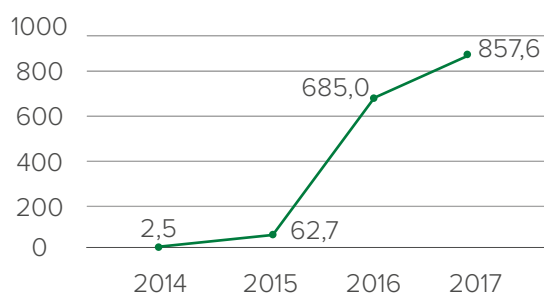
Протягом 2017 року із застосуванням платіжних карток цієї системи здійснено 10,7 млн операцій на суму 16,3 млрд грн. Порівняно з 2016 роком кількість таких операцій зросла удвічі, а їх обсяги – майже в 2,5 раза.

У 2017 році Центральним маршрутизатором НПС «ПРОСТІР» оброблено понад 1,5 млн міжбанківських транзакцій на загальну суму 857,6 млн грн. Порівняно з 2016 роком обсяг міжбанківських операцій зріс на 25%, а кількість операцій збільшилась удвічі.

Динаміка міжбанківських операцій в НПС «ПРОСТІР»

За кількістю, тис. шт.

За обсягом, млн грн

Платіжна інфраструктура НПС «ПРОСТІР»

У 2017 році спостерігалось розширення платіжної інфраструктури для обслуговування карток НПС «ПРОСТІР». Порівняно з початком 2017 року кількість платіжних терміналів зросла на 26% і становила 213,9 тис. шт., а це 85% від усієї мережі платіжних терміналів України.

Кількість банкоматів зросла на 5% порівняно з 2016 роком та становила 15,1 тис. шт. (81% від усієї мережі банкоматів України). Також 98% програмно-технічних пристроїв самообслуговування (ПТКС) успішно приймають до обслуговування платіжні картки системи. Таким чином, 85,5% всієї платіжної інфраструктури України налаштовано для обслуговування платіжних карток НПС «ПРОСТІР».

Технологічний розвиток у НПС «ПРОСТІР»

У 2017 році Національний банк активно розвивав Центральний маршрутизатор НПС «ПРОСТІР», що забезпечує оброблення міжбанківських транзакцій, здійснення клірингу та розрахунків за операціями з використанням платіжних карток НПС «ПРОСТІР», а саме:

- реалізовано обслуговування платіжних карток НПС «ПРОСТІР» з чипом стандарту EMV у платіжній інфраструктурі банків-учасників. Платіжні картки системи з чипом можуть обслуговуватися як у банкоматах банків-учасників, так і в платіжних терміналах, що суттєво підвищує рівень безпеки здійснення операцій з їх використанням;
- упроваджено безконтактну технологію оплати в НПС «ПРОСТІР» у міжбанківському режимі. Банки, які підключені до системи та користуються послугами процесингового центру ПрАТ «Український процесинговий центр», можуть приймати картки НПС «ПРОСТІР» із безконтактною технологією;
- реалізовано інтеграцію Процесингового центру ПАТ «ПУМБ» із Центральним маршрутизатором. Завдяки цьому банки, що користуються послугами процесингового центру ПАТ «ПУМБ», мають технологічну можливість розпочати свою роботу в НПС «ПРОСТІР»;
- реалізовано можливість купівлі квитків на офіційному сайті ПАТ «Укрзалізниця» для держателів платіжних карток НПС «ПРОСТІР».

Банкноти та монети

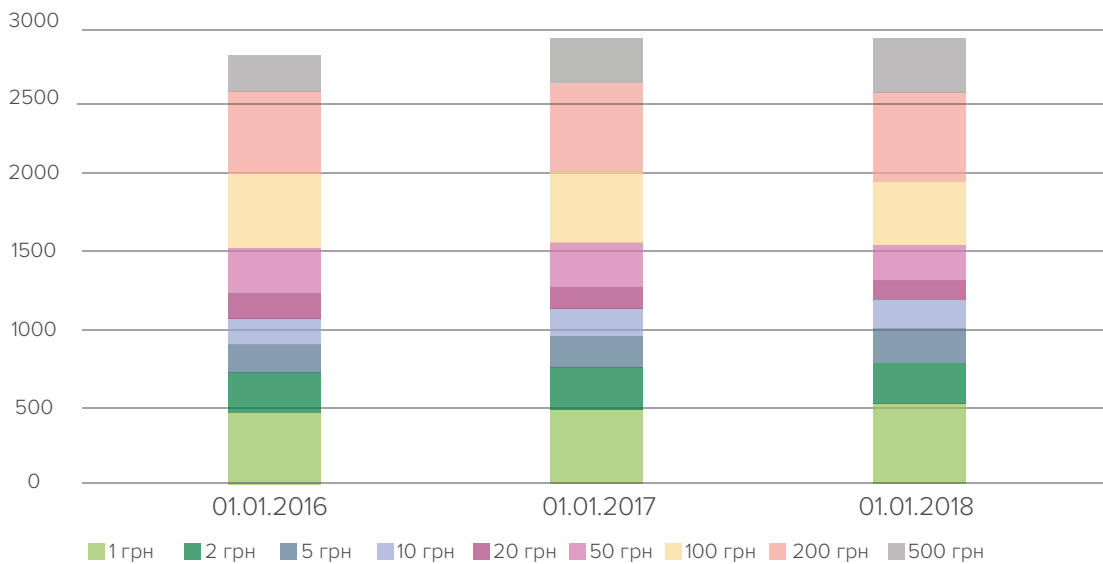
На початок 2018 року в готівковому обігу країни перебувало банкнот і монет на загальну суму 361,5 млрд грн, що на 20,5 млрд грн, або на 6,0% більше ніж на початок 2017 року (на початок 2017 року – 341,1 млрд грн).

В обігу перебувало 2,98 млрд шт. банкнот на суму 359,4 млрд грн, 12,97 млрд шт. розмінних та обігових монет на суму майже

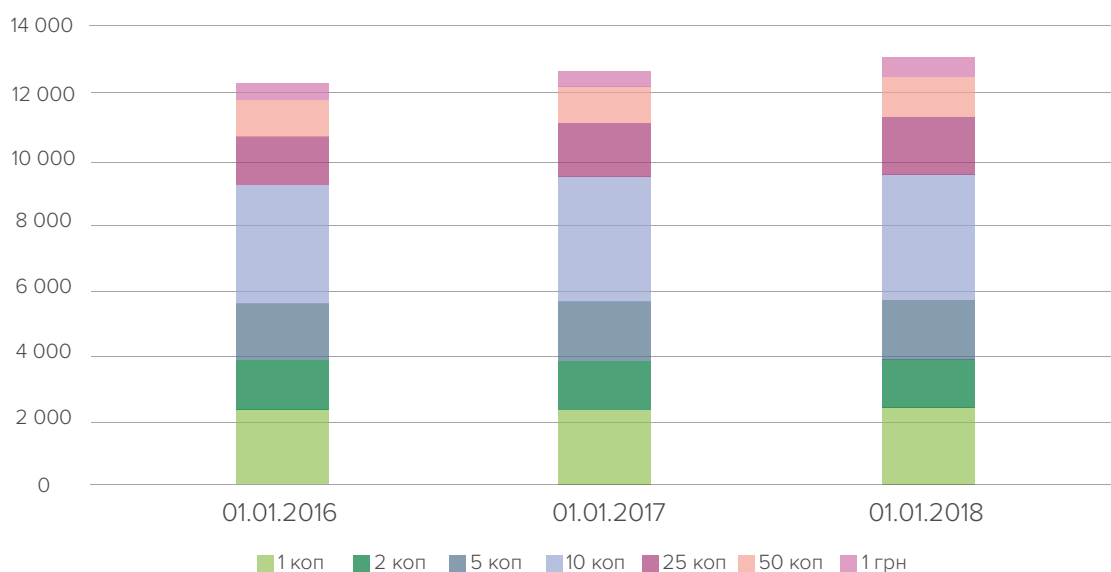
2,1 млрд грн, 12,7 млн шт. пам'ятних та інвестиційних монет на суму 63,7 млн грн. Протягом 2017 року кількість банкнот в обігу зменшилася на 4,3 млн шт. (на 0,1%), натомість кількість монет збільшилася на 315,7 млн шт. (на 2,5%).

Станом на 01 січня 2018 року на одного мешканця України припадало 70 банкнот та 293 розмінні монети.

Кількість банкнот в обігу (на початок року), млн шт.

Кількість монет в обігу (на початок року), млн шт.

За 2017 рік загальна сума підкріплень банків банкнотами (обіговими монетами) гривні становила 139 805 млн грн, зокрема сума підкріплень на виплату пенсій через підприємства зв'язку за пільговими тарифами – 62 372 млн грн, що становила 45% від загальної суми підкріплень.

Сума підкріплень за всіма пільговими тарифами становила 94 513 млн грн, або майже 68% від загальної суми підкріплень.

Дохід за касове обслуговування банків банкнотами гривні за 2017 рік становив 186,2 млн грн, що на 21% менше ніж у 2016 році (за 2016 рік – 235,58 млн грн).

Готівка поза банками та в касах банків

Протягом 2017 року спостерігалось зростання обсягів надходжень та видач готівки до/із кас банків України.

Так, надходження готівки до кас банків України за 2017 рік зросли в річному вимірі на 274,2 млрд грн, або на 17,9% до 1804,8 млрд грн (за 2016 рік відповідно на 127,5 млрд грн, або на 9,1% до 1530,6 млрд грн).

Видача готівки із кас банків України за звітний період порівняно з попереднім зросли на 260,4 млрд грн, або на 16,7% до 1822,9 млрд грн (за 2016 рік зросли на 159,3 млрд грн, або на 11,3% до 1562,5 млрд грн).

Станом на 01.01.2018 обсяг готівки поза банками (грошовий агрегат М0) зріс на 18,2 млрд грн, або на 5,8%, і становив 332,5 млрд грн, а у 2016 році зріс на 31,7 млрд грн, або на 11,2%, і становив 314,4 млрд грн на 01.01.2017. Зростання готівки в позабанківському обігу зумовлено інфляційними та девальваційними процесами, підвищенням тарифів на електроенергію та житлово-комунальні послуги, зростанням соціальних стандартів тощо.

Питома вага готівкових коштів поза банками в структурі грошової маси зменшилася за 2017 рік на 1 в. п. – до 27,5%. Залишки готівки в касах банків на початок

2018 року зросли порівняно з відповідним періодом попереднього року на 2,3 млрд грн, або на 8,7%, і становили 29,0 млрд грн.

Перед Національним банком у 2017 році в процесі виконання його функцій та завдань постало питання щодо забезпечення готівкою установ банків на території Донецької та Луганської областей.

Зокрема забезпечення необхідними обсягами готівки банків на території Донецької та Луганської областей, що контролюється українською владою, здійснювалося через підрозділи грошового обігу в Запорізькій, Дніпропетровській та Харківській областях, насамперед для видачі пенсій, заробітних плат та соціальних виплат. Обсяг готівки за 2017 рік становив – 14 446,5 млн грн (за 2016 рік – 9 409,1 млн грн).

Стан перерахування готівки

За 2017 рік до підрозділів грошового обігу та Центрального сховища надійшло для перерахування майже 2,2 млрд шт. банкнот, у тому числі від банків – 1,6 млрд шт. банкнот, що на 0,2 млрд шт. менше порівняно з 2016 роком (2,4 млрд шт. банкнот).

Зменшення обсягів готівки, що підлягають перерахуванню, відбулося в основному за рахунок зменшення обсягів надходжень від банків та припинення протягом 2017 року касового обслуговування банків підрозділами грошового обігу у Вінницькій, Закарпатській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Миколаївській, Рівненській, Сумській та Черкаській областях.

За 2017 рік підрозділами грошового обігу та Центральним сховищем перераховано 2,2 млрд банкнот, у тому числі на автоматизованих системах оброблення банкнот – 2,0 млрд банкнот (у 2016 році – 2,0 млрд банкнот), ручним обробленням – 0,2 млрд банкнот (у 2016 році – 0,2 млрд банкнот).

Кількість знищених банкнот на автоматизованих системах становила 482,0 млн шт. і на системах KUSTERS – 313,6 млн шт.

Стан вилучення зношених банкнот та приймання невідсортованих банкнот

За 2017 рік вилучено з обігу зношених банкнот 749,2 млн шт. на суму 48 355,5 млн грн, що за кількістю на 9% менше ніж за 2016 рік (821,2 млн шт. на суму 41 602,3 млн грн).

Зменшення вилучення з обігу зношених банкнот відбулося за номіналами 1 грн, 2 грн, 5 грн, 10 грн, 20 грн, 50 грн на 5 – 25%. За номіналами 100 грн, 200 грн та 500 грн спостерігається збільшення вилучення зношених банкнот (відповідно на 2%, 30% та 85%).

Надходження невідсортованих банкнот за 2017 рік становили 747,1 тис. пачок, що менше на 8% порівняно з 2016 роком (805,3 тис. пачок), і становили майже 43,4% від усіх надходжень готівки (1 020,5 тис. пачок), які надійшли на перерахування до підрозділів грошового обігу в регіонах за 2017 рік.

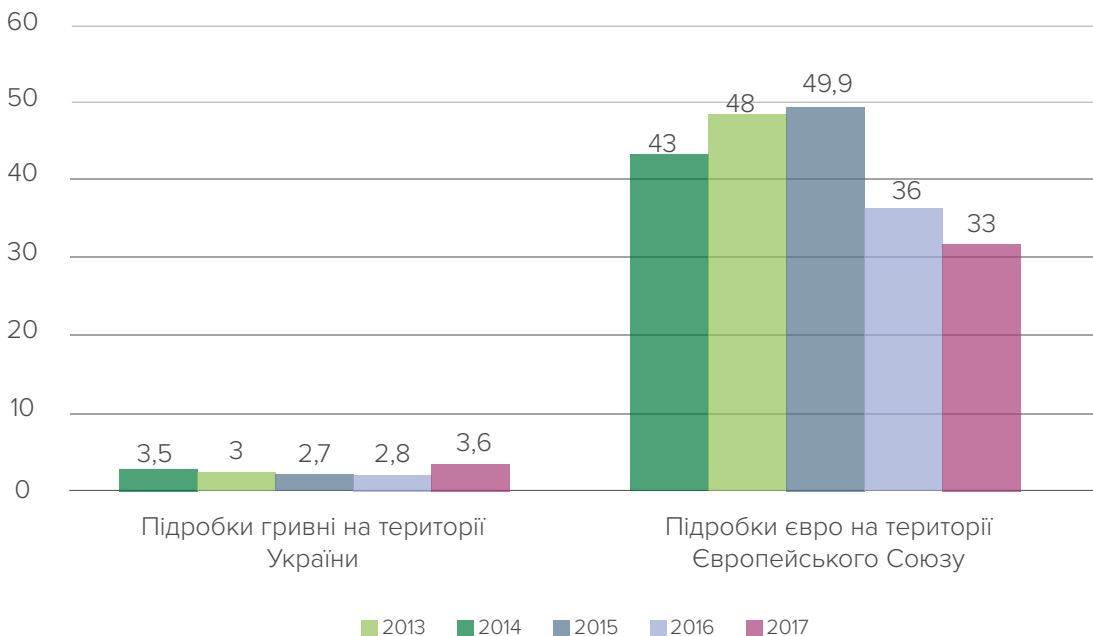
Вилучення з обігу підроблених грошових знаків

Національний банк здійснює моніторинг стану вилучення з обігу підроблених грошових знаків та констатує відносно низький рівень підроблення банкнот національної валюти.

Кількість вилучених із обігу в банківській системі України підроблених банкнот гривні у 2017 році становила 0,00036% від загальної кількості готівки, що перебувала в грошовому обігу. Тобто, на один мільйон справжніх банкнот гривні припадало близько 3,6 шт. підробок.

У країнах Європейського Союзу, для порівняння (з урахуванням даних офіційного сайту Європейського центрального банку), за підсумками 2017 року цей показник становив приблизно 33 шт. підроблених банкнот євро.

Кількість підроблених банкнот на 1 млн справжніх, шт.

Протягом 2017 року вилучено з обігу майже 10,5 тис. шт. підроблених банкнот національної валюти на суму 3,6 млн грн.

Результати 2017 року засвідчили збільшення кількості виявлених підроблених банкнот номіналом 500 грн зразка 2006 року. Це 61% від загальної кількості вилучених підробок національної валюти.

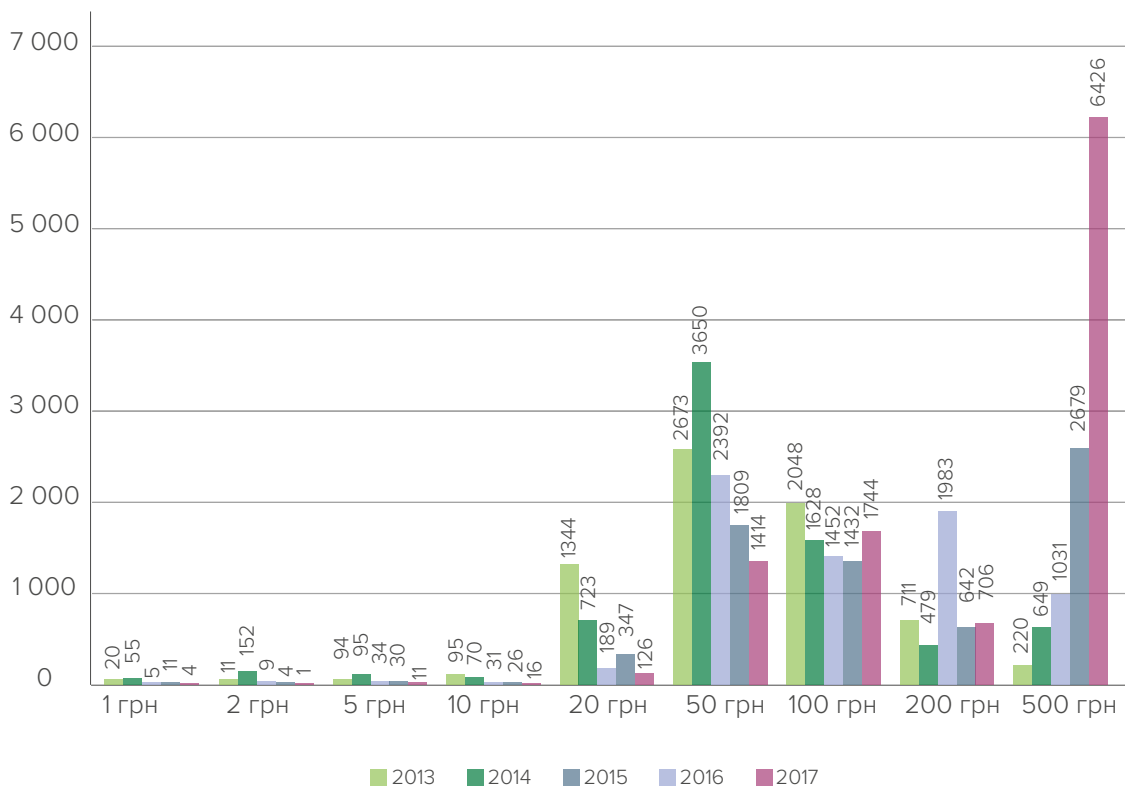
Крім того, з обігу вилучалися підроблені банкноти інших номіналів:

- 200 грн (7% від загальної кількості вилучених підробок);
- 100 грн (17%);
- 50 грн (13%).

Інші вилучені з обігу підроблені банкноти номіналами 1 грн, 2 грн, 5 грн, 10 грн та 20 грн становлять 1,5%.

Національний банк України констатує відносно низький рівень підроблення банкнот національної валюти за підсумками 2017 року.

Кількість вилучених підроблених банкнот гривні за номіналами, шт.

Наразі ситуація з підробленими банкнотами національної валюти є контрольованою та не має критичного характеру.

Так, у 2017 році на 1 млн шт. справжніх банкнот гривні припадало близько 3,6 шт. підроблених банкнот (у 2016 році – 2,8 шт.). Для порівняння, у країнах Євросоюзу за підсумками 2017 року цей показник становив приблизно 33 шт. підроблених банкнот євро (у 2016 році – 36 шт.).

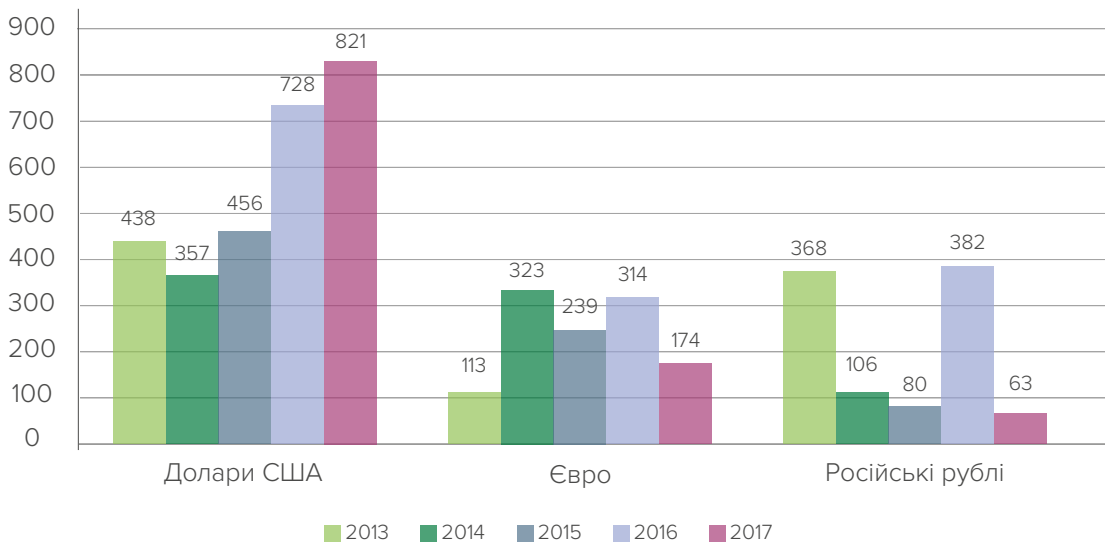
Серед вилучених з обігу у 2017 році підроблених банкнот іноземної валюти

переважали долари США (77,6% від загальної кількості всіх вилучених підроблених банкнот іноземної валюти) та євро (16,5%). Також обсяг підроблених банкнот номіналом 100 доларів США становив 94% від загальної кількості вилучених підроблених банкнот доларів США, а підроблених банкнот номіналами 200, 100 та 50 євро становили відповідно 40%, 21% та 29% від загальної кількості вилучених підроблених банкнот євро.

Кількість вилучених підроблених банкнот іноземної валюти, шт.

Випуск та реалізація і пам'ятних та інвестиційних монет України

У 2017 році введено в обіг 47 пам'ятних монет (11 – срібних, 9 – біметалевих, 27 – із нейзильберу) та випущено 4 пам'ятні медалі загальним тиражем 1 412 500 шт.

Національний банк реалізував майже 1,2 млн шт. пам'ятних монет на загальну суму 106,2 млн грн, у тому числі монет із золота – 830 шт., срібла – 47,3 тис. шт., нейзильберу – 1,2 млн шт.

Реалізовано майже 15,9 тис. шт. інвестиційних монет на загальну суму 82,6 млн грн, у тому числі із золота – 5,2 тис. шт., зі срібла – 10,7 тис. шт.

Національний банк у 2017 році викупив у населення 313 шт. інвестиційних монет України.

Плановий показник доходу від продажу пам'ятних монет і сувенірної продукції за 2017 рік виконано на 140% і становить 196,4 млн грн.

Реалізація пам'ятних монет здійснювалася операційним департаментом та відділами (управлінням) грошового обігу

Департаменту грошового обігу Національного банку та банками-дистриб'юторами з продажу пам'ятних монет України, зокрема ПАТ АБ «Укргазбанк» та ПАТ «Державний ощадний банк України».

З 06 вересня 2016 року Національний банк започаткував продаж пам'ятних монет України за он-лайн замовленнями на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку. За 2017 рік через систему он-лайн замовлень реалізовано 48 пам'ятних монет нових випусків. Також замовлено 547 545 монет, з яких реалізовано 472 075 монет, або 86% від замовленої кількості монет.

На виконання укладених договорів між Національним банком і фірмами-нерезидентами (з Німеччини, Польщі, Гонконгу та США) у 2017 році реалізовано за кордон 28 740 монет (із них: інвестиційних – 22 140 шт., пам'ятних – 6 600 шт.) на загальну суму близько 20 млн грн (716 451,8 дол. США в еквіваленті).

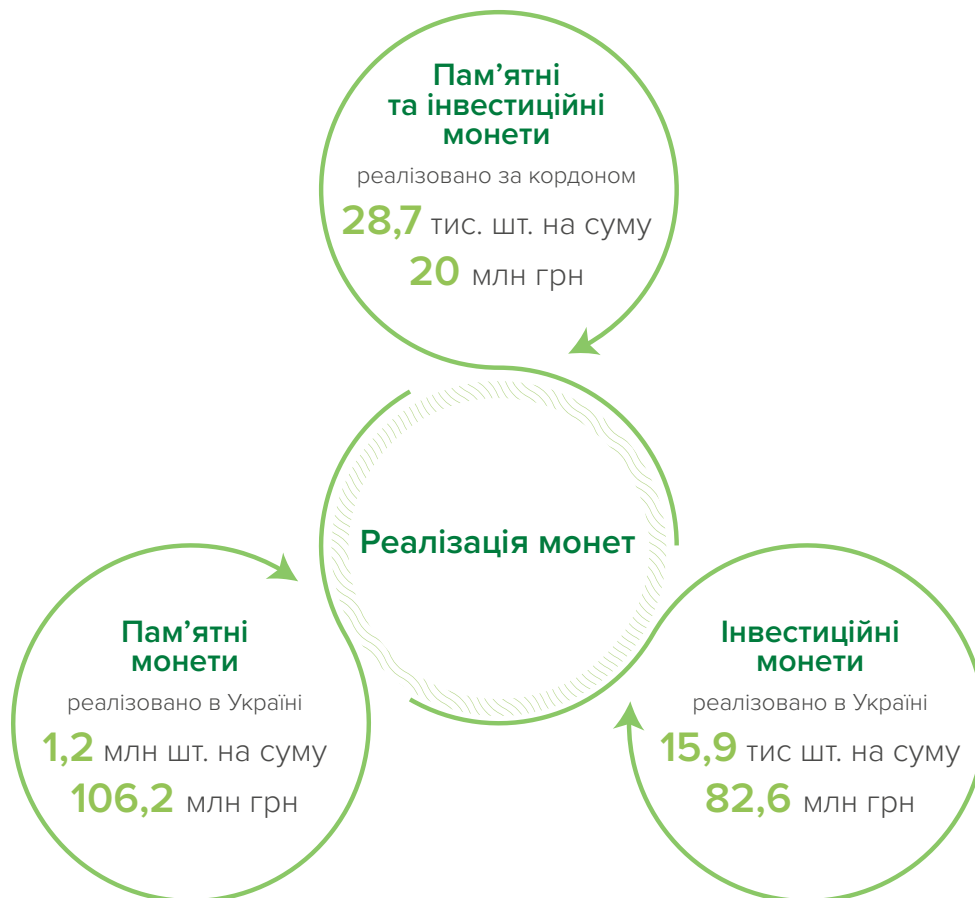

Пам'ятні монети України введені в обіг у 2017 році, шт

Реалізація пам'ятних та інвестиційних монет у 2017 році

Концепція організації готівкового обігу в Україні

Упродовж 2017 року Національний банк продовжував роботу, спрямовану на реалізацію Концепції організації готівкового обігу в Україні, затвердженої рішенням Правління Національного банку України від 11.08.2016 № 207-рш (далі – Концепція).

Концепція передбачає перехід від частково контрольованої моделі організації готівкового обігу, що є зараз в Україні, на делеговану модель.

Забезпечення готівкового обігу в регіонах переходить на обслуговування інфраструктурою уповноважених банків і третіх учасників (СІТ-компаній) за правилами та під контролем Національного банку. У 2017 році Національний банк видав 4 ліцензії для надання банкам послуг з інкасації. Загалом станом на 01.01.2018 право на інкасацію банків мають 5 юридичних осіб: ТОВ «Сіт сек'юриті», ТОВ «Український сервіс інкасації», ТОВ «Перша інкасаторська компанія», ТОВ «О-Мега» та ТОВ «Агентство комплексної безпеки – Охоронна фірма».

Також Концепція передбачає, що Національний банк передаватиме на зберігання запаси готівки до уповноважених банків, які відповідають критеріям, визначеним Положенням про критерії та порядок відбору банків, які можуть залучатися до зберігання запасів готівки Національного банку України, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 28.09.2016 № 389.

Сьогодні статус уповноваженого банку, який може залучатися до зберігання запасів готівки Національного банку, надано АТ «Ощадбанк», ПАТ КБ «Приватбанк» та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».

Для здійснення оперативного, надійного та ефективного управління готівковим обігом в 2017 році впроваджено в промислову експлуатацію програмно-технологічне забезпечення «Проведення операцій з питань передавання запасів готівки Національного банку України на зберігання до уповноважених банків»

у рамках централізованої Системи автоматизації готівкового обігу.

На виконання Концепції Національний банк організував і розпочав передавання до уповноважених банків на зберігання запасів готівки Національного банку на умовах відповідних договорів з АТ «Ощадбанк», ПАТ КБ «Приватбанк» та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» із встановленням їм лімітів запасів готівки Національного банку на зберігання.

За період з 13 листопада до кінця 2017 року до запасів готівки Національного банку в уповноважених банках надійшло 4,5 млрд грн, що майже всі були використані для поповнення їхніх операційних кас.

Ураховуючи продовження процесів трансформації Національного банку, протягом 2017 року прийнято рішення щодо оптимізації забезпечення готівкою таких областей: Кіровоградській, Рівненській, Закарпатській, Івано-Франківській, Миколаївській, Вінницькій, Сумській, Черкаській, Полтавській та Чернігівській. Під час впровадження делегованої моделі забезпечення регіонів готівкою збоїв у роботі не було.

Досягнення

Загалом у 2017 році вдалося продемонструвати такі досягнення у сфері готівково-грошового обігу:

- розроблено та запущено два інноваційних інтерактивних мобільних додатки – «Українська гривня» (наочно та доступно ілюструє всі елементи захисту банкнот гривні та «Монети України» (повний довідник монет України), які доступні для безкоштовного завантаження;
- здійснено перехід на делеговану модель готівкового обігу відповідно до нової концепції, що передбачає забезпечення готівкового обігу в регіонах інфраструктурою уповноважених банків із залученням СІТ-компаній. Три банки отримали статус уповноваженого банку, який може залучатися до зберігання запасів готівки регулятора, та чотири СІТ-компанії – ліцензії для надання банкам послуг з інкасації;

- розпочався процес оптимізації обігу монет дрібних номіналів через ініціювання громадського обговорення про запровадження в Україні механізму заокруглення загальних (у чеку) сум розрахунків за товари (роботи, послуги). Для держави таке рішення буде позитивним – дасть змогу економити понад 90 млн грн у рік, які були б витрачені на карбування та забезпечення грошового обігу. Торгові мережі та банки також зможуть не витрачати кошти на транспортування та обробку монет дрібних номіналів;
- з 04 січня 2017 року гранична сума розрахунків готівкою за участю фізичних осіб знижена зі 150 тис. грн до 50 тис. грн. Це не завдало незручностей громадянам та не стосувалося їх щоденних покупок. Водночас таке рішення дало змогу забезпечити стабільні надходження готівки до банківської системи й прискорити їх обіг, звужити сферу використання готівки та прискорити розвиток безготівкового сегмента;
- урегульовано використання електронного підпису в касових документах, що застосовуються як у банківській, так і позабанківській системі України; визначено єдиний підхід до його використання.

Реформи та ефективність

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: ключові досягнення за 2017 рік

Співпраця з державними органами

Національний банк на міжнародній арені

Прозорість у стратегії комунікацій

Трансформація та реінжиніринг процесів Національного банку

На шляху до реалізації People management

Розвиток дослідження у Національному банку

Національний банк підвищує фінансову обізнаність українців

Забезпечення інформаційної безпеки

Система внутрішнього контролю та ризик-менеджмент

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: ключові досягнення у 2017 році

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року (далі – Комплексна програма) уже три роки поспіль є дорожньою картою реформування фінансового сектору.

Головна мета документа – розвиток в Україні ефективно діючого фінансового ринку з розвинутою інфраструктурою та інструментами, а також гармонійним розвитком усіх сегментів.

Заходи Комплексної програми

Комплексна програма впроваджується шляхом реалізації заходів за трьома основними напрямками:

- A. Забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору.
- B. Розбудова інституційної спроможності регуляторів фінансового ринку.
- C. Захист прав споживачів та інвесторів фінансового сектору.

У 2017 році Комплексна програма налічувала 66 проектів. До команди проектних менеджерів фінансових регуляторів долучився зовнішній проектний офіс, створений за підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку, який має 17 проектних менеджерів та аналітиків. Вони долучилися до реалізації проектів, що мають міжвідомчий характер, а саме:

- стратегічне планування в рамках трансформації регуляторів фінансового сектору;

- відновлення кредитування, у тому числі впровадження ефективних механізмів захисту прав кредиторів та роботи з проблемними активами;
- розвиток ринку FinTech;
- підвищення фінансової обізнаності населення України;
- удосконалення корпоративного управління учасників фінансового сектору;
- розвиток інфраструктури фінансового сектору;
- посилення координації між регуляторами фінансового сектору.

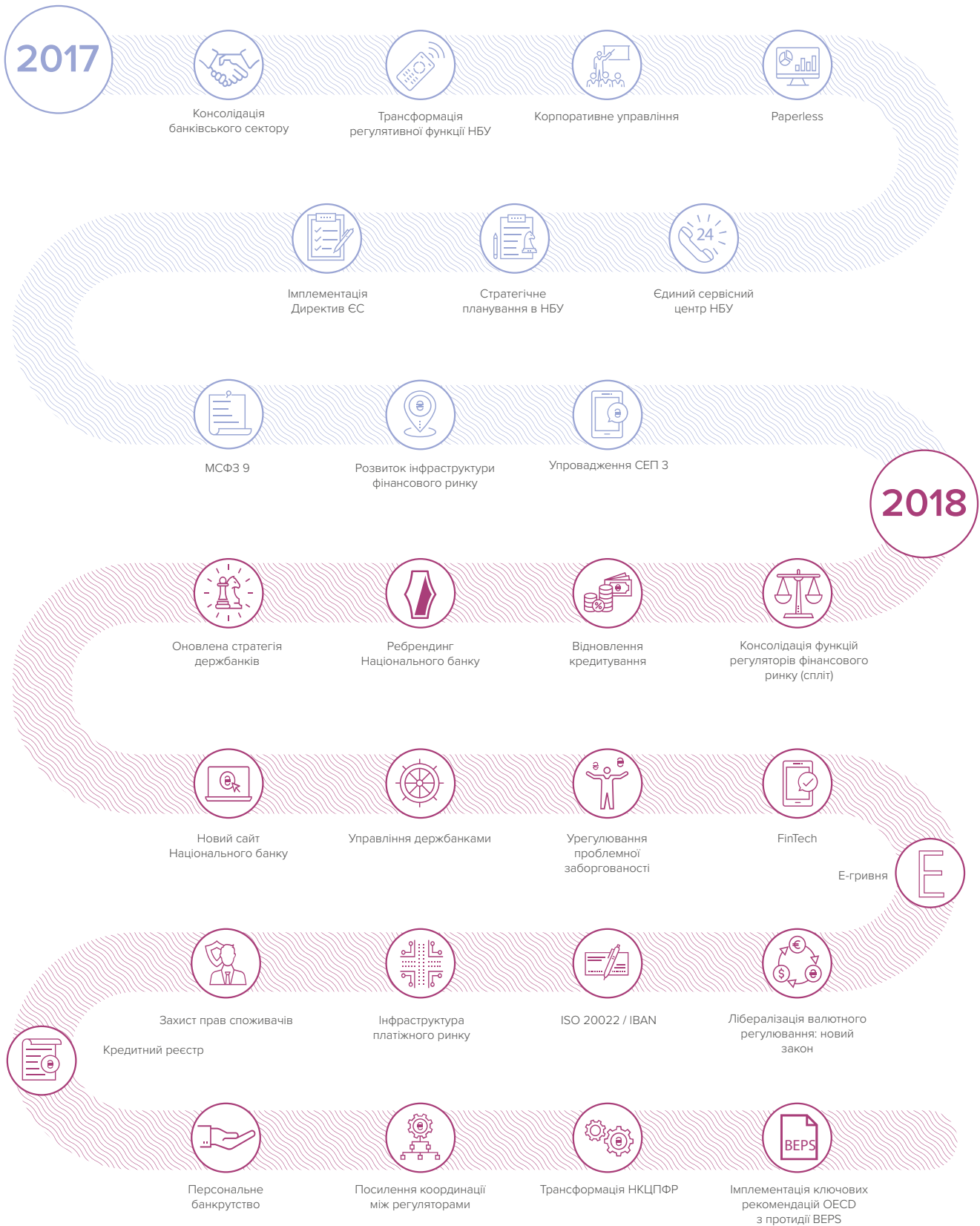
У цілому міжнародні донори допомагають у реалізації 37 із 42 проектів Комплексної програми реформ.

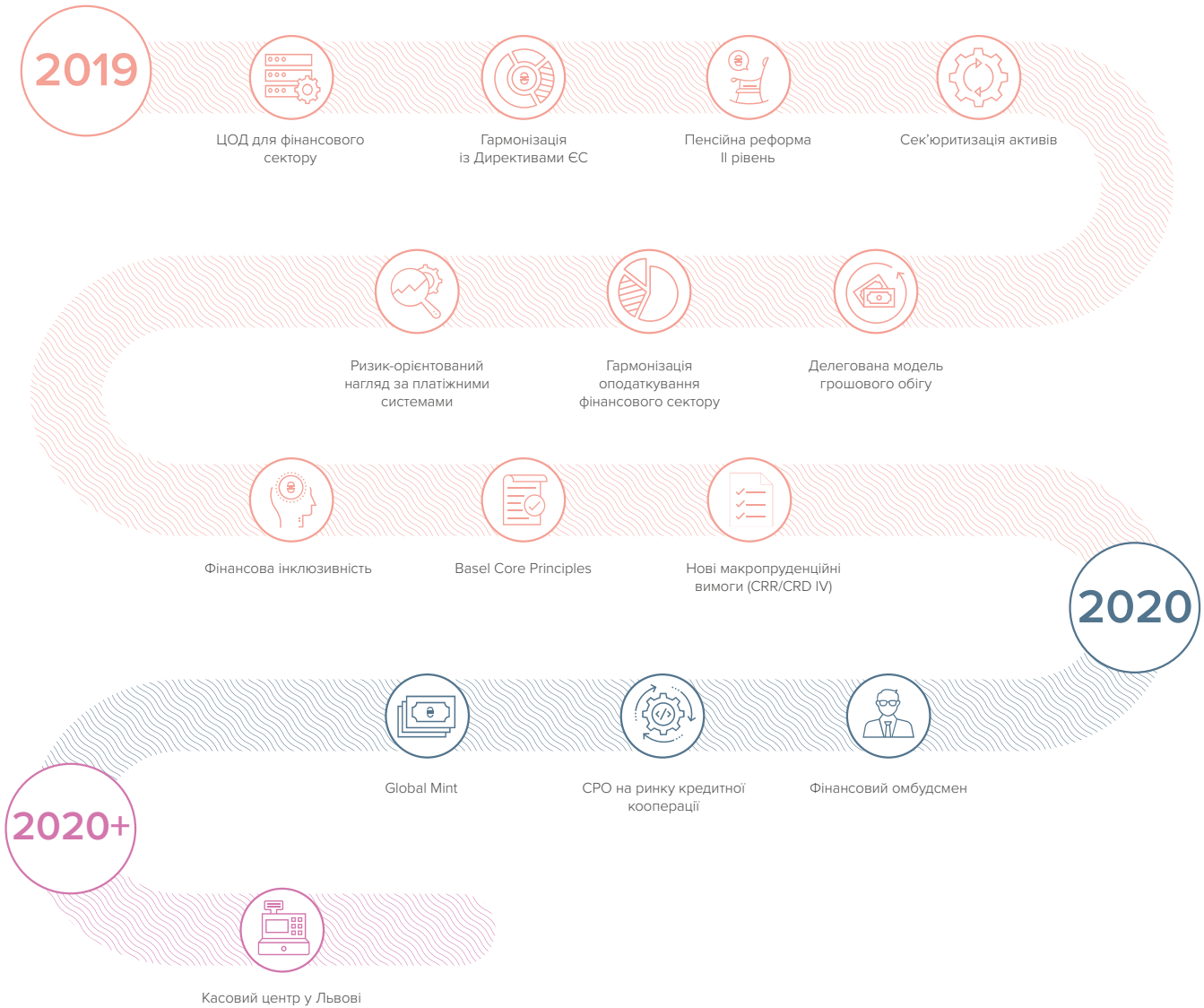
Реформування фінансового сектору відбувається поетапно згідно з установленими строками.

Реформування банківського сектору України 2017-2020 років

Ураховуючи перехід до другої стадії реформи фінансового сектору – розвитку фінансового ринку – Національний банк зосередився на виконанні таких завдань:

- відновлення довіри до банківської системи;
- відновлення кредитування;
- відкритість даних;
- покращення взаємодії з учасниками фінансового ринку;
- посилення захисту прав споживачів фінансових послуг.

Проект «Уніфікація та спрощення звітності»

Діяльність Національного банку у сфері розвитку статистики та звітності у 2017 році спрямовувалася на:

- централізацію;
- уніфікацію процесів збирання, контролю за якістю статистичної інформації;
- запровадження нових підходів до збирання й поширення звітності та іншої інформації.

Новий підхід до формування та подання статистичної звітності успішно запроваджено з 2017 року для небанківських фінансових установ та підприємств, що подають звітність до Національного банку. Він стосується компаній, які вже формують звітність відповідно до розробленого Національним банком реєстру показників та подають у тестовому режимі через веб-портал Національного банку у форматі XML. Для підписання статистичної звітності використовуються електронно-цифрові підписи, що видаються акредитованими центрами сертифікації ключів.

Національний банк за підтримки Проекту ЄС «Технічна допомога за пріоритетними напрямками фінансового сектору» (EU-FINSTAR) ініціював та разом з іншими регуляторами фінансового ринку працює над запровадженням в Україні системи звітності FINREP, що дає змогу дотримувати наглядові пруденційні вимоги (CRR/CRDIV ЄС), та системи звітності COREP, яка охоплює сфери достатності капіталу і значних ризиків відповідно до Базель-III

(частина CRR/CRDIV ЄС). Системи звітності FINREP/COREP – обов’язкові стандарти для передавання даних до ЕВА.

Проект «Спрощення механізму злиття банків»

Національний банк завершив важливий проект Комплексної програми, у рамках якого для банків запроваджені додаткові можливості для виконання вимог графіка докапіталізації.

29 квітня 2017 року набув чинності Закон України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків». Цей закон удосконалив процедуру злиття банків. Запроваджені ним зміни дають змогу розглядати приєднання як реальну, дієву альтернативу докапіталізації за рахунок додаткових внесків акціонерів. Крім того, зазначений закон запровадив істотні процедурні спрощення для банків, що мали намір збільшити статутний капітал за рахунок внесків акціонерів, без втрати якості контролю за джерелами коштів, що спрямовуються до капіталу. Він також уперше запровадив механізм припинення банківської діяльності з можливістю продовження юридичною особою ведення бізнесу у вигляді фінансової установи.

Проект із запровадження вимог міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) 9 «Фінансові інструменти»

Працюючи за напрямом підвищення прозорості в діяльності та звітності учасників фінансового сектору, Національний банк протягом 2017 року підготував банківську систему до переходу на МСФЗ 9 починаючи з 2018 року:

- затверджено документи з визначення моделей управління для фінансових активів Національного банку та проведення тесту SPPI для фінансових активів Національного банку;
- визначено методологію оцінки очікуваних збитків за кредитами та цінними паперами Національного банку;
- банки України перейшли на новий План рахунків для організації бухгалтерського обліку відповідно до МСФЗ 9;

- завершено процес перегляду параметрів форм статистичної звітності згідно з новим Планом рахунків за МСФЗ 9;
- завершено процес розроблення та затвердження методології за розрахунком економічних нормативів для банків України згідно з вимогами МСФЗ 9.

З січня 2018 року Національний банк та банки України розпочали імплементацію нормативних актів, затверджених відповідно до вимог МСФЗ 9.

Проект «Захист прав кредиторів»

Проект реалізовується з метою активізації кредитування в Україні. Його успішність залежить від законодавчої підтримки Верховної Ради України.

Проект «Інфраструктура управління проблемними активами»

Протягом 2016 – 2017 років представники Європейського банку реконструкції та розвитку за участю Національного банку розробили проект Закону «Про діяльність з управління заборгованістю». Положення законопроекту спрямовані на становлення ринку проблемних кредитів, забезпечення прозорого правового поля для діяльності компаній з управління заборгованістю в Україні, удосконалення правового регулювання переуступки прав вимоги за заборгованістю (у тому числі проблемною заборгованістю банків).

Проект «Управління ефективністю Банкнотно-монетного двору Національного банку»

Правління Національного банку затвердило Стратегію роботи Банкнотно-монетного двору на 2017 – 2020 роки, відповідно до якої Банкнотно-монетний двір має стати самостійним та конкурентним учасником світового ринку банкнотного паперу, банкнот, а також пам'ятних, інвестиційних монет та сувенірної продукції на внутрішньому ринку України.

Основні напрями реалізації Стратегії:

- фінансовий – забезпечення позитивного фінансового результату та мінімізація витрат;
- виробничий – ефективне використання потужностей Банкнотно-монетного двору;
- технологічний – здійснення інвестицій в обладнання, інфраструктуру та виробництво для забезпечення конкурентної спроможності;
- трудовий – збільшення завантаженості персоналу та оптимізація його чисельності відповідно до обсягів виробництва.

Проект «Електронний документообіг»

У серпні 2017 року Правління Національного банку унормувало застосування електронного підпису в банківській системі України. Затвердження відповідної постанови додало Україні два бали в напрямі «Монетарна система» індексу моніторингу реформ (IMoPe)¹⁵ за серпень-вересень 2017 року.

Завдяки цим змінам з'явилася можливість формувати електронні юридичні та кредитні справи клієнтів, а також перевести касові документи в електронний вигляд. Це зменшить витрати банківських установ та спростить операції клієнтів, у тому числі шляхом розвитку дистанційного обслуговування.

Проект «Система BankID»

Національний банк у 2017 році розробив моделі використання системи BankID для надання користувачам банківських та комерційних послуг.

У 2017 році до системи приєдналися шість платформ з надання адміністративних послуг, отримані заявки на підключення одинадцяти банків, унесені зміни в Єдиний договір на банківське обслуговування в частині BankID та Інструкцію про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах. Національний банк оновив вимоги до безпеки в системі.

¹⁵ Індекс Моніторингу Реформ (IMoPe) VoxUkraine покликаний надавати комплексну оцінку зусиллям влади України з упровадження економічних реформ

Проект «Відкритість даних Національного банку України (OpenData¹⁶)»

Національний банк увійшов до ТОП-3 найкращих державних органів за результатами оцінки журі OpenData Forum у номінації «За найвищі стандарти публікації відкритих даних центральними органами управління». Завдяки успішній реалізації проекту OpenData обсяг даних, публічно поширюваних Національним банком на офіційному сайті, виріс у 20 разів порівняно з 2016 роком.

Під час реалізації цього проекту Національний банк відкрив 26 наборів даних у машинозчитуваному форматі (XML, JSON), які доступні через API.

Проект «Перерозподіл функцій регуляторів»

За 2017 рік Національний банк розробив комплексний план дій щодо передавання функціоналу від Національної комісії фінансових послуг до Національного банку та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку протягом півроку після прийняття законопроекту №2413а «Щодо консолідації функцій із державного

регулювання ринків фінансових послуг». Національний банк здійснив аналіз розбіжностей законодавства України та Європейського Союзу в частині регулювання ринків небанківських фінансових установ.

Національний банк планує:

- узгодити комплексний план дій з регуляторами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національною комісією фінансових послуг та впровадити його протягом 6 місяців після прийняття законопроекту № 2413а;
- розробити та впровадити за участю міжнародних експертів нові моделі регуляції за небанківськими фінансовими установами в розрізі сегментів;
- розробити проект змін до базового законодавства України;
- до 2020 року провести адаптацію нормативних положень, внутрішніх регламентів, а також інструкцій регуляторів після передавання функцій між регуляторами.

¹⁶ OpenData – це дані, що є у вільному доступі для використання, поширення без будь-яких обмежень

Співпраця з державними органами

У 2017 році Національний банк продовжив конструктивний діалог із регуляторами фінансового ринку, Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою України, представниками ринку та експертами.

Цільова команда з упровадження реформ фінансового сектору України (далі – Цільова команда реформ) продовжила активну діяльність. Цей професійний майданчик об'єднує 10 інституцій – стейкхолдерів реформ у фінансовому секторі з метою координації їхніх дій, допомагає вирішувати складні питання, які виникають під час реалізації проєктів Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року. Активні учасники Цільової команди реформ – представники громадських організацій та експертної спільноти, профільні експерти, представники міністерств та державних відомств, міжнародних організацій.

Протягом 2017 року Цільова команда реформ провела 12 засідань, на яких учасники розглянули 40 питань, зокрема, щодо лібералізації валютного регулювання, стратегії розвитку державних банків, вирішення проблеми непрацюючих кредитів у банківській системі України, перерозподілу функцій регуляторів, захисту прав споживачів фінансового сектору, у тому числі створення установи фінансового омбудсмана, захисту прав кредиторів та відновлення кредитування в Україні, забезпечення розвитку накопичувального пенсійного забезпечення тощо.

Відбулася перша стратегічна сесія Цільової команди реформ, за результатами якої підготовлено план подальшого розвитку та підвищення ефективності діяльності

Цільової команди реформ: розширено склад учасників Цільової команди реформ, змінено процес організації засідань, започатковано щомісячний розгляд статусів за проєктами Комплексної програми. Розпочато практику розроблення експертних висновків стосовно фінансових законопроєктів.

У рамках співпраці з Верховною Радою Національний банк дотримувався активної позиції з удосконалення законодавства, а саме:

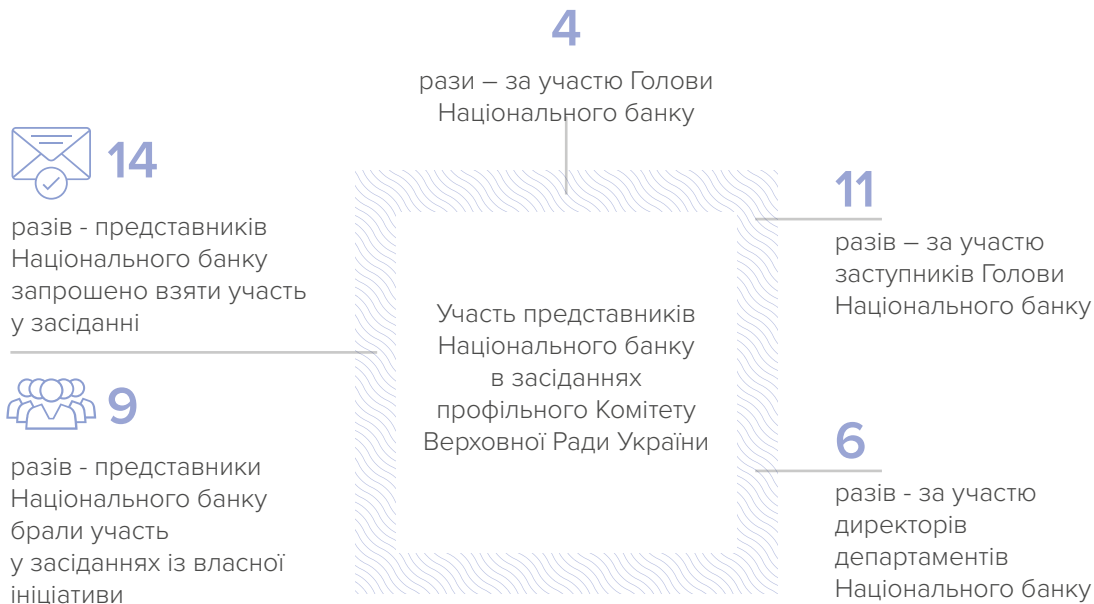
- взаємодіяв з Верховною Радою та її комітетами з питань, що належать до компетенції регулятора;
- забезпечував подання зауважень та пропозицій Національного банку до проєктів законів України;
- представляв позицію Національного банку під час роботи над законопроєктами в парламентських комітетах;
- готував документи, необхідні для представлення й обговорення законопроєктів та інших питань на засіданнях комітетів та пленарних засіданнях Верховної Ради.

Упродовж 2017 року представники регулятора, зокрема, члени Правління та директори департаментів взяли участь у роботі 23 засідань Комітету Верховної Ради з питань фінансової політики та банківської діяльності. Зокрема, 14 разів представників Національного банку запрошували на засідання профільного Комітету Верховної Ради, 9 разів вони брали участь у зустрічах із власної ініціативи.

Участь ТОП-менеджменту Національного банку в роботі профільного Комітету Верховної Ради України

Крім того, представники Національного банку на рівні директорів департаментів та профільних фахівців узяли участь у засіданнях інших комітетів Верховної Ради:

- Комітет з питань податкової та митної політики – 5 разів;
- Комітет з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування – 4 рази;
- Комітет з питань інформатизації та зв'язку – 3 рази;
- Комітет з економічної політики – 2 рази;
- Комітет з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки – 2 рази;

- Комітет з питань науки і освіти – 1 раз;
- Комітет з питань промислової політики та підприємництва – 1 раз;
- Комітет у закордонних справах – 1 раз;
- Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин – 1 раз.

Підсумки 2017 року щодо фінансових законопроектів

У розрізі законодавчої підтримки реформ фінансового сектору 2017 рік – рік прийняття в цілому восьми законопроектів, а також прийняття одного законопроекту в першому читанні.

Законопроекти, прийняті в цілому

- Державний бюджет на 2018 рік;
- Спрощення процедур капіталізації та реорганізації банків;
- Корпоративні договори;
- Підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах;
- Упровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті;
- Електронні довірчі послуги;
- Забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році;
- Спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів.

Відхилені законопроекти:

- Регулювання переказу коштів;
- Запобігання та протидія відмиванню доходів.

Таким чином, удалося підвищити законодавчу підтримку реформи, проте на розгляді Верховної Ради все ще перебуває 35 законопроектів, необхідних для подальшого втілення реформи фінансового сектору.

Крім співпраці в законотворчій площині, Національний банк здійснює постійний обмін інформацією з Верховною Радою та Міністерством юстиції України. Юридичний департамент щотижнево надсилає інформацію щодо прийнятих нормативно-правових актів та засвідчених належним чином копій постанов Правління Національного банку для розміщення в розділі нормативно-правової бази України на офіційному веб-порталі Верховної Ради (лист Верховної Ради України від 11.07.2014 № 19/6-161).

Зареєстровані законопроекти:

- Особливості управління державними банками;
- Відновлення кредитування;
- Ринки капіталу та регульовані ринки;
- Захист інвесторів від зловживань на ринках капіталу;
- Особливості проведення процедури ліквідації банку.

Законопроекти, прийняті в першому читанні:

- Створення та ведення Кредитного реєстру Національного банку та вдосконалення процесів управління кредитними ризиками банків.

Постанови Національного банку включаються до Єдиного реєстру нормативних актів та публікуються в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» (відповідно до Указу Президента України № 468/96 від 27.06.1996 «Про єдиний державний реєстр нормативних актів»).

У 2017 році Національний банк надіслав до Міністерства юстиції та Апарату Верховної Ради України інформацію щодо 149 постанов Правління Національного банку.

Співпрацю та координацію дій з Кабінетом міністрів України Національний банк забезпечував завдяки діалогу на постійній основі в рамках відвідань щотижневих засідань та профільних комітетів Кабінету Міністрів України.

Національний банк на міжнародній арені

Національний банк на міжнародній арені Упродовж 2017 року тривала активна співпраця Національного банку з провідними міжнародними фінансовими інституціями: Міжнародним валютним фондом, Групою Світового банку, Чорноморським банком торгівлі та розвитку, Європейським банком реконструкції та розвитку. Співпраця відбувалась як у рамках членства України в цих організаціях, так і в рамках підготовки та впровадження спільних програм і проектів, які сприяли реформуванню фінансового сектору та забезпеченню фінансової стабільності. До таких спільних проектів належать:

- успішне виконання Національним банком умов Програми кредитування Міжнародного валютного фонду за Механізмом розширеного фінансування та досягнення визначених критеріїв та цілей з реформ банківського сектору та інших сфер економіки країни. Це забезпечило надходження до країни чергового траншу на суму 0,7 млрд спеціальних прав запозичень;
- підготовлений разом зі Світовим банком проект «Білої книги» щодо заходів з подальшого приведення нормативно-правової та законодавчої бази України в частині відновлення та врегулювання неплатоспроможності банків у відповідність до сучасної міжнародної практики;
- старт роботи нового спільного проекту Національного банку та Європейського банку реконструкції та розвитку «Підтримка реформ фінансового сектору в Україні» (зовнішній проектний офіс для ініціювання та супроводження проектів з реформування фінансового сектору).

У рамках членства в міжнародних фінансових інституціях керівництво Національного банку у 2017 році традиційно представляло Україну на:

- весняних (квітень 2017 року, м. Вашингтон, США) та Щорічних (жовтень 2017 року, м. Вашингтон, США) зборах Міжнародного валютного фонду

та Світового банку;

- щорічних зборах Ради керуючих Європейського банку реконструкції та розвитку (травень 2017 року, м. Нікосія, Кіпр);
- засіданні регіональних груп держав – членів Міжнародного валютного фонду та Світового банку, до яких входить Україна (червень 2017 року, м. Єреван, Республіка Вірменія);
- щорічних Зборах керуючих Чорноморського банку торгівлі та розвитку (липень 2017 року, м. Кишинів, Молдова).

Крім того, Національний банк узяв участь у таких міжнародних заходах:

- щорічному засіданні Всесвітнього економічного форуму (січень 2017 року, м. Давос, Швейцарія);
- міжнародному круглому столі, присвяченому реформам банківського сектору України (березень 2017 року, м. Берлін, Німеччина);
- міжнародній конференції на тему «Реструктуризація банків» (лютий 2017 року, м. Брюссель, Королівство Бельгія);
- розширеному форумі Другої Віденської ініціативи (березень 2017 року, м. Люксембург, Королівство Люксембург);
- інвестиційному заході за участю представників бізнесу та членів парламенту Республіки Австрія (вересень 2017 року, м. Відень, Австрія);
- 87-х Щорічних загальних зборах Банку міжнародних розрахунків (червень 2017 року, м. Базель, Швейцарія).

Протягом звітного року була активізована співпраця з Банком міжнародних розрахунків, та набуто членство у Консультативній групі Базельського комітету з питань банківського нагляду.

У 2017 році Національний банк поглиблював співпрацю з центральними банками, з якими вже встановлені стали та партнерські відносини, зокрема

з Національним банком Польщі, банком Швеції, Італії, Нідерландів, Англії, Швейцарським національним банком, Центральним банком Турецької Республіки, Національним банком Республіки Білорусь. Зокрема у травні 2017 року український та білоруський центральні банки провели 12-те засідання Консультативної Ради центральних банків України та Республіки Білорусь (м. Київ, Україна).

Крім того, Національний банк підписав Меморандум про домовленості щодо співпраці з Центральним банком Турецької Республіки та розпочав тісніший діалог та обмін досвідом щодо ключових напрямів діяльності центробанків.

У рамках міждержавної двосторонньої співпраці (зокрема із Саудівською Аравією, Китайською Народною Республікою, Австрією, Білорусією тощо) Національний банк брав участь у роботі спільних міжурядових комісій, комітетів, робочих груп.

На шляху імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і наближення банківського сектору України до практики регулювання в Європейському Союзі, Національний банк:

- розробив і затвердив плани імплементації основних актів Європейського Союзу в банківській сфері, зокрема з питань регулювання банківського нагляду, платіжних систем, електронних грошей;
- посилив підходи щодо проведення аналізу та експертизи нормативних ініціатив Національного банку на відповідність праву Європейського Союзу та міжнародним зобов'язанням у сфері європейської інтеграції;
- активізував взаємодію з міжнародними експертами з питань європейського права та діалог із Європейським Союзом щодо регулювання та розвитку фінансового сектору України;
- разом із Проектом GIZ «Консультаційний фонд впровадження реформ» провів навчальну Програму з європейської інтеграції для регуляторів ринків фінансових послуг.

Крім того, Національний банк продовжив розширювати технічну співпрацю з міжнародними партнерами, щоб підвищити ефективність та результативність спільних ініціатив і проектів. Зросли обсяги міжнародної технічної та експертної допомоги Національному банку для реалізації завдань стратегічних документів України та Національного банку, серед яких:

- Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом;
- Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року;
- Основні засади грошово-кредитної політики;
- Меморандуми про економічну та фінансову політику в рамках спільних з Міжнародним валютним фондом програм.

Національний банк спрямовував зусилля на посилення координації міжнародної технічної допомоги від міжнародних донорів, яка надається для реформування фінансового сектору України. На базі Національного банку відбулися робочі зустрічі та зустрічі вищого рівня, на яких найбільші донори та регулятори фінансового ринку обговорювали статуси всіх поточних проектів технічної допомоги та визначали майбутні пріоритети у співпраці.

Один із таких проектів розпочатий у 2017 році проект технічної допомоги ЄС «Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим ринком». Його мета – створення сильної нормативно-правової бази для небанківських фінансових послуг.

Поглибленню діалогу Національного банку з європейськими та міжнародними партнерами сприяло проведення таких міжнародних заходів:

- спільної з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка Міжнародної науково-практичної конференції на тему: «Теорія та практика адаптації банківського законодавства України до вимог Європейського Союзу» (листопад 2017 року);

- Міжнародного Круглого столу «Проблеми та можливості МСФЗ 9: прозорість, відкритість, підзвітність» (вересень 2017 року). Цей захід проведено за підтримки проекту Канада – Міжнародний валютний фонд «Розбудова інституційної спроможності Національного банку України». У ньому взяли участь представники восьми центральних банків країн Центрально-Східної Європи;
- Щорічної міжнародної дослідницької конференції «Роль центрального банку в забезпеченні економічного розвитку» (травень 2017 року). Захід традиційно проводиться разом із Національним банком Польщі та за сприяння Уряду Канади і Київської школи економіки. Ця конференція стала другою з циклу дослідницьких конференцій Національного банку. Вона вже традиційно зібрала визнаних у світі фахівців, відповідальних за розроблення грошово-кредитної політики, практиків, представників центральних банків та міжнародних фінансових організацій, всесвітньо відомих науковців та експертів з відомих університетів для обговорення актуальних економічних питань та питань центрального банкінгу. Учасники конференції обговорювали роль держави в підтримці економічного зростання, відповідь центральних банків на повільні темпи економічного зростання, вихід за межі вузьких повноважень щодо цінової стабільності центральних банків та інші питання.
- Чергові спільні заходи з Європейським центральним банком з питань макроекономічного прогнозування в цілях монетарної політики (липень 2017 року) та реалізації методології SREP (листопад 2017 року).

Прозорість у стратегії комунікацій

Стратегічні комунікації

Правління і топ-менеджери Національного банку брали активну участь у професійних дискусіях та експертних комунікаціях, роз'яснюючи політику Національного банку.

Члени Правління та вищий менеджмент Національного банку стали учасниками 219 публічних заходів. Відповідно до традицій кращих і найпрогресивніших центральних банків світу посилено взаємодію керівництва Національного банку з представниками бізнесу та банків у регіонах.

Ефективна комунікаційна політика сприяє виконанню місії Національного банку із забезпечення цінової та фінансової стабільності. Водночас управління інфляційними очікуваннями, яке може бути здійснено завдяки ефективній комунікації, є інструментом реалізації мандата центрального банку. Публікація кожного із центральних звітів – «Інфляційного звіту», «Звіту про фінансову стабільність», «Звіту про банківський сектор» – уже традиційно відбувається за визначеним графіком та супроводжується публічними комунікаціями – прес-релізом, зустрічю із засобами масової інформації та експертами.

Національний банк зробив ще один крок назустріч своїм стейкхолдерам у частині прозорості та передбачуваності монетарної політики: у лютому 2018 року регулятор уперше оприлюднив «Підсумки дискусії членів Комітету з монетарної політики щодо рівня облікової ставки». Цей документ – опис дискусії між членами Комітету з монетарної політики, що кожного разу передуює ухваленню Правлінням Національного банку рішення щодо рівня облікової ставки.

Порівняно з прес-релізами, які

відображають консенсусну позицію Правління, «Підсумки дискусії» містять знеособлену позицію всіх членів Комітету з монетарної політики щодо необхідного монетарного рішення та відповідну аргументацію. Не лише більшості членів, а й альтернативні думки. Публікацію обговорення рівня ключової ставки практикують центробанки Польщі, Чехії, Чилі, Угорщини, Бразилії, Великої Британії, Норвегії, Туреччини, Ісландії, Ізраїлю, Колумбії та Румунії.

У травні минулого року центральний банк провів уже другу міжнародну наукову конференцію Національного банку. Створення візуальної айдентики, комунікаційне супроводження, спеціальні події в рамках конференції покликані допомогти розбудувати позитивний імідж Національного банку на міжнародній арені як потужного центру економічної думки серед центральних банків.

Робота із засобами масової інформації

Упродовж 2017 року спікери Національного банку дали 75 інтерв'ю для телебачення, радіо, інтернет- і друкованих видань, підготовлено 1 117 відповідей на запити засобів масової інформації, проведено 57 прес-конференцій та брифінгів. Опубліковано 234 прес-релізи.

Крім того, розпочато практику створення тематичних лонгрідів та лендінгів, присвячених таким темам: банківське очищення та перехід Приватбанку до державної власності, проведення заходів у рамках Global Money Week у березні, роуд-шоу чотирма великими містами під час Днів фінансової обізнаності восени, дебати з монетарної політики, а також лендінг, присвячений міжнародній науковій конференції.

Ребрендинг Національного банку

Національний банк – лідер реформ фінансового сектору України, який має визнання та повагу в усьому світі. Відтак назріла необхідність візуально відповідати тим змінам, які відбуваються, як у середині банку, так і на фінансовому ринку. Тому Національний банк у 2017 році провів ребрендинг.

Новий фірмовий стиль відображає трансформацію Національного банку і ґрунтується на збереженні кращих традицій, сучасності, інноваційності та невпинному розвитку. Оновлена система айденітики регулятора покликана посилити сприйняття Національного банку як генератора реформ та створити цілісний образ бренда. Сьогодні ми будемо людяний, ближчий до життя, сучасний та зрозумілий бренд.

Корінням наш бренд сягає часів Київської Русі, коли з'явилася перша срібна гривня. Символічне зображення оновленої першої гривні, яке покладено в основу логотипа, втілює сучасність та історію державності. Сучасна інтерпретація символу гривні передбачає простоту, символізм і динаміку, завдяки чому логотип легший для сприйняття та впізнаваності.

Силу, стійкість і життя відображено у кольоровому рішенні логотипа. Новий логотип успадковує зелений колір як символ зростання, стабільності, надійності та довіри. Прозора частина знака символізує прозорість дій регулятора; частина, заповнена кольором, – професійність та ґрунтовність рішень. Поєднання обох частин символізує партнерство, рух уперед та динаміку.

Нову айденітику Національного банку розроблено з метою формування чіткого розуміння працівниками, партнерами і суспільством місії, візії та цінностей регулятора.

Нове позиціонування Національного банку відображає внутрішні перетворення, незалежність та вагомість у розбудові новітньої Української держави.

Національний банк України – сучасна незалежна державна інституція, покликана забезпечувати цінову та фінансову стабільність у державі та сприяти економічному зростанню України. Ми інтегруємося до міжнародної спільноти центральних банків, створюємо для цього ефективну і стійку фінансову екосистему, сприяємо розвитку інноваційних фінансових технологій, підвищенню фінансової обізнаності та інклюзії громадян. Ми – сучасний центральний банк, що має довіру суспільства, діє задля добробуту громадян і держави.

Старий логотип

Національний
банк України

Новий логотип

Проект «Новий веб-сайт Національного банку»

Національний банк протягом року активно працював над створенням нового та сучасного веб-сайта. Мета проекту – розробити інструмент, який задовольнить інформаційні потреби аудиторії Національного банку, та просування комунікаційної політики регулятора.

Сайт Національного банку – головне комунікаційне джерело, доступне цілодобово для всього світу. Це цілісна цифрова комунікаційна екосистема, спрямована на підтримку візії, місії та підтвердження цінностей Національного банку. Тому ми оновлюємо не лише дизайн, але й докорінно змінюємо сам зміст ресурсу – робимо якісний крок у зручності користування, захищеності та надійності.

Ключова особливість – новий контент сайту, завдяки якому складні економічні поняття викладені доступною мовою. Структура подання інформації принципово змінилася. Ми перейшли від концепту «великої складної енциклопедії» до сайту зі структурованим доступним контентом та дружнім інтерфейсом. Великі блоки тексту замінені короткими параграфами, зручно представлено інфографіки, відеофайли, посилання на документи та дані.

Ми розробили сучасний дизайн, адаптований до смартфонів, планшетів, ноутбуків і настільних комп'ютерів.

Ми врахували потреби всіх аудиторій. За сучасним інтерфейсом – потужні інструменти роботи з даними, необхідні фінансовим експертам та бізнесу: оперативна інформація, довідники, публікації, нормативні документи.

Бета-версія нового веб-сайта презентована в березні 2018 року.

Поточна версія сайту Національного банку залишається надійним та першочерговим джерелом інформації: загалом упродовж 2017 року веб-сайт Національного банку відвідали 2,9 млн користувачів.

Соціальні медіа – нові канали взаємодії з громадськістю

Центральний банк продовжив відповідати на нові інформаційні виклики, активно використовуючи у зовнішніх комунікаціях пул соціальних медіа (Facebook, YouTube, Instagram, Flickr, Twitter).

Для оперативного інформування про діяльність Національного банку іноземних стейкхолдерів, зокрема іноземних засобів масової інформації, експертів, інвесторів, представників міжнародних організацій та нумізматів у 2017 році запущено окрему англomовну сторінку Національного банку у Twitter. Стрічки офіційних англomовної та україномовної сторінок банку у Twitter не дублюються: до англomовної сторінки додаються лише ті повідомлення, у яких є важлива, цікава та корисна інформація для іноземних користувачів.

Комунікація безпосередньо зі споживачем інформації допомагає вибудовувати довіру та підвищує зрозумілість політики Національного банку. З цією метою Національний банк додав до своїх комунікаційних інструментів відеоматеріали. З минулого року прес-заходи Національного банку супроводжуються не тільки он-лайн трансляціями, також формуються окремі відеоматеріали з ключовими тезами спікерів. Крім того, центральний банк створював інформаційні та освітні ролики, розповідаючи про власну діяльність та пояснюючи свою політику. За 2017 рік створено близько 200 відеороликів та проведено 33 он-лайн трансляції заходів Національного банку.

Визнання Національного банку у сфері зовнішніх комунікацій

Згідно з результатами щорічної номінації PressЗНАННЯ прес-служба Національного банку була визнана найкращим комунікатором серед державних органів у 2016 році.

У цій номінації оцінювалися служби зовнішніх комунікацій 264 провідних українських компаній з усіх сфер економіки, а також державних органів. У загальному

заліку прес-служба Національного банку посіла 11 місце. Номінацію PressЗНАННЯ оцінювали 28 журналістів і редакторів ділових і суспільно-політичних медіа України.

Річний звіт Національного банку України отримав бронзову нагороду за результатами міжнародного конкурсу ARC Awards у номінації «Дизайн та графіка». У 2017 році в цій номінації брали участь 33 учасники; золота та срібна нагороди не присуджувалися.

Музей грошей Національного банку

Важливий компонент упровадження загальної стратегії комунікацій Національного банку – трансформація Музею грошей Національного банку в сучасний Освітньо-інформаційний центр.

У червні 2017 року Комітет з управління змінами Національного банку прийняв рішення про трансформацію Музею грошей. У 2021 році до 30-ти річчя Незалежності України та 25-річчя грошової реформи відкриється новий Освітньо-інформаційний центр загальною площею 1754,55 кв. м. Центр поєднає у собі вагомий музейну частину та найсучасніші технологічні новинки і матиме такі зони:

- Історія грошей в Україні;
- Історія банківської справи;
- Інтерактивну зону «Роль центрального банку»;
- Зону «Гривня – наш символ», яка розповідатиме про сучасні елементи захисту нашої національної валюти

та історичну основу її графічних елементів;

- Зони cashless і Fintech;
- Залу для проведення заходів, виставок та прес-конференцій;
- Fin Hub (кілька інтерактивних навчальних класів);
- Крамницю пам'ятних монет.

Паралельно з розробленням Освітньо-інформаційного центру нового ґатунку продовжував активно працювати Музей грошей у форматі «Відкритий музей – відкритий Національний банк України».

Інтерес до експозиції Музею разом із можливістю зазирнути за лаштунки центрального банку продовжив привертати увагу відвідувачів – у 2017 році попит на екскурсії збільшився у 1,5 раза – Музей прийняв 8 869 відвідувачів та провів 354 екскурсії. Кількість передплатників сторінки Музею грошей у Facebook зроста майже втричі за рік – 1 108 користувачів.

Трансформація та реінжиніринг процесів Національного банку

Національний банк упроваджує принципи процесного управління у свою діяльність. Це робиться для підвищення якості й ефективності як внутрішніх процесів центрального банку, так і процесів, орієнтованих на зовнішніх клієнтів. Процесний підхід до управління забезпечує прозорість та кращу якість роботи процесів центрального банку. Він спрямований на:

- створення продукту, що містить цінність для клієнтів Національного банку відповідно до своєї стратегії;
- самостійність виконавців у вирішенні питань;
- скорочення витрат часу керівництва на управління;
- отримання досвіду та розвиток виконавців;
- ефективність взаємодії між функціями, горизонтальні зв'язки;
- наявність одного відповідального за весь процес;
- стандартизацію процесів з одним об'єктом управління;
- ефективне використання ресурсів;
- оцінку ефективності виконання процесів (KPIs).

Що таке система управління процесами Національного банку?

- 💧 Визначення переліку процесів
- 💧 Визначення підходів до управління процесами
- 💧 Встановлення вимог до документування
- 💧 Регламентація послідовності дій

- 🌱 Визначення клієнтів та доданої цінності
- 🌱 Оцінка виконання процесів та прийняття управлінських рішень
- 🌱 Уникнення дублювання функцій, втрат та неефективного використання ресурсів
- 🌱 Взаємодія підрозділів під час управління процесами

Забезпечення інституційної пам'яті Національного банку

Структуровані та зрозумілі алгоритми взаємодії забезпечать високу продуктивність праці та мотивацію персоналу

Протягом 2017 року Національний банк працював над низкою окремих проектів, за допомогою яких відбулась оптимізація процесів. Так, центральний банк оптимізував внутрішній процес розроблення та імплементації нормативно-правових актів Національного банку. Більш детальне та комплексне вивчення питань,

що регулюються Національним банком, дало змогу підвищити якість та прогнозованість регуляторних рішень. У результаті важливі рішення Національного банку обговорюються на етапі розроблення концепції, що сприяє поліпшенню взаємовідносин із банківським середовищем та експертами.

Управління процесами з використанням системи KPIs

Протягом 2017 року Національний банк продовжив поширювати культуру процесного управління серед працівників, а саме, уперше створено групу архітекторів процесів – команду з представників різних профільних департаментів, які:

- будуть візіонерами;
- допомагатимуть аналізувати та вибудовувати оптимальні та максимально ефективні процеси;
- застосовуватимуть сучасні інструменти з управління процесами, наприклад, ключові показники ефективності (KPIs) та принципу угоди про рівень послуг (SLA або service level agreement).

Група архітекторів процесів має стати носієм культури, мета якої – досягнення ефективності процесів у Національному банку.

Одним із заходів, спрямованих на поширення культури процесного управління та оптимізацію внутрішніх процесів стало застосування японської управлінської практики Гемби на прикладі процесів фінансово-адміністративного блоку центрального банку: працівники цього блоку мінялися місцями під час виконання стандартних процесів для того, щоб знайти їх недоліки та потім запропонувати шляхи їх удосконалення.

Використання цього інструменту дало змогу менеджменту блоку краще зрозуміти реальну ситуацію: як виконуються процеси на місцях та прийняти відповідні управлінські рішення. Лінійні працівники отримали досвід і стратегічне бачення, що є додатковою мотивацією для впровадження культури. І, найважливіше, Національний банк удосконалив низку внутрішніх управлінських процесів, які належать до сфери відповідальності фінансово-адміністративного блоку. Це кошторисний, закупівельний процеси, процеси підбору, супроводження та адміністрування персоналу тощо.

Національний банк працював у напрямі реінжинірингу, перебудови та комплексної автоматизації процесів. У листопаді 2017 року Національний банк розпочав проект з автоматизації процесів на базі рішень програмного комплексу SAP для різних функцій підтримки своєї діяльності. Перехід на S4 HANA та налаштування процесів із використанням можливостей цього рішення означає:

- оптимізацію бізнес-процесів із використанням кращих бізнес-практик;
- розширені можливості системи порівняно з наявною версією системи;

- спрощення виконання функцій у системі;
- використання можливостей управління на підставі ключових показників ефективності процесу та вбудованої аналітики;
- отримання звітів у реальному режимі часу.

У грудні розпочався пілотний проект щодо внутрішньої методологічної функції. Робота спрямована на структурування розпорядчих актів внутрішньої діяльності Національного банку таким чином, щоб найефективніше делегувати повноваження з розгляду документів і зменшити кількість рівнів погоджень. Мета проекту – пришвидшити документообіг та підвищити якість документування процесів.

Одним із найбільш пріоритетних проектів внутрішньої трансформації Національного банку залишається проект із розвитку електронного документообігу. Сьогодні Національний банк уже здійснює повноцінний обмін документами (вхідні/вихідні) в електронному вигляді з органами виконавчої влади, а їх реєстрація та пересилання відбувається без участі відповідальної за діловодство особи в підрозділах Національного банку.

На шляху до реалізації People management

У 2017 році Національний банк продовжив шлях відкритості та системності в управлінні персоналом. Тривав розвиток адаптивної корпоративної культури, основа якої – люди, гнучкість підходів та визнання різноманітності. Також тривала автоматизація та спрощення процесів, упровадження сучасних інструментів розвитку фахівців.

Розвиваючи сучасну HR-систему, Національний банк працював над удосконаленням культури, системи мотивації та побудови лідерства з метою створення комфортного робочого середовища, у якому кожен досягає високих результатів.

Адаптивна корпоративна культура

Національний банк розвивав адаптивну та відкриту модель корпоративної культури. Нова культура заснована на принципах збалансованості, бережливості, іновативності, мобільності та гнучкості. Обраний шлях дає змогу організації бути стійкою та швидко реагувати на зовнішні виклики і водночас залучати креативних молодих фахівців, здатних генерувати нові підходи та рішення.

Розвиток корпоративної культури тісно пов'язаний із подальшою внутрішньою трансформацією – упровадженням процесного управління, підвищенням ефективності та зміцненням інституційної спроможності центрального банку. Протягом 2017 року на всіх організаційних рівнях відбувалися стратегічні та управлінські сесії, під час яких команда Національного банку формувала спільне бачення цілей і завдань. Тривав розвиток лідерства та інституту наставництва, системи внутрішніх комунікацій та нових форматів формального і неформального спілкування працівників. Упроваджено систему адаптації для нових працівників, на постійній основі залучаються студенти та молоді спеціалісти. Ці кроки як частина плану з досягнення цільової моделі корпоративної культури, розробленої працівниками, сприяли впровадженню нових ціннісних стандартів взаємодії.

Для системного управління корпоративною культурою та моніторингу поточної ситуації у липні-серпні 2017 року проведено друге організаційне дослідження «НБУ – це ми: культура взаємодії», зосереджене на вивченні динаміки розвитку лідерства та якості внутрішніх взаємовідносин усередині центрального банку. Опитування відбувалося в електронному та паперовому форматах. Аналіз результатів виявив, зокрема важливість впливу керівників середньої ланки на культуру та ефективність роботи банку в цілому, а також підтвердив коректність обраної стратегії розвитку корпоративної культури. У 2018 році в дослідженні буде зосереджено увагу на вивченні аспекту мотивації працівників.

Внутрішні комунікації

У 2017 році Національний банк стандартизував канали внутрішніх комунікацій, традиційні та електронні засоби інформування працівників ефективно поєднувалися з елементами інтерактиву та гейміфікації.

Комунікаційні зустрічі та спільні заходи як для окремих підрозділів та функціональних блоків, так і для всієї організації стали регулярними. Серед них – уже традиційна – Велика зустріч керівництва та колективу. Національний банк провів тематичні тижні, присвячені цінностям центрального банку, започаткував проект для презентацій діяльності підрозділів «Знайомимось ближче» та інші заходи.

Волонтерські ініціативи працівників

Національний банк започаткував нові волонтерські ініціативи для:

- підтримки вихованців дитячих інтернатів і дітей з багатодітних і малозабезпечених сімей;
- допомоги літнім людям;
- допомоги притулкам для тварин;
- турботи про довкілля.

Працівники підтримували колег, які несуть військову службу під час антитерористичної операції, допомагали з придбанням медикаментів для поранених бійців, які лікувалися в українських шпиталях. Ініціативи реалізуються зусиллями та на кошти працівників, які прагнуть розвивати країну, порушуючи суспільно важливі питання та шукаючи шляхи для їхнього вирішення.

Розвиток Performance Management System

У 2017 році розпочалася трансформація моделі компетенцій Національного банку, передумови для якої закладено ще в 2015 році. У 2017 році розроблено модель управлінських компетенцій, що базується на цінностях Національного банку та управлінському профілі. Нова модель складається з двох управлінських компетенцій – стандарту поведінки керівника: «Відповідальне лідерство» та «Ефективне управління», а також трьох корпоративних компетенцій – стандарту ціннісної поведінки працівника Національного банку: «Співпраця», «Результативність», «Проактивність».

Нова модель компетенцій стала критерієм для Щорічної оцінки діяльності керівників за 2017 рік. У рамках подальшої трансформації очікується розроблення моделі функціональних компетенцій для різних напрямів діяльності центрального банку.

У 2017 році змінився підхід до формування Древа цілей Національного банку. У його основу вперше покладено цілі відповідно до стратегії Національного банку на середньострокову перспективу. Цілі каскадуються від керівників до працівників та дають змогу побачити безпосередній вплив кожного на спільний результат організації.

Трансформація логіки формування цілей та планування ключових показників ефективності триватиме й надалі, зокрема заплановано впровадження ключових показників ефективності процесів та внутрішньої угоди про рівень та якість послуг (Service-level agreement) у рамках впровадження процесного управління.

Грейдинг як база побудови нової справедливої політики винагороди

У Національному банку стартувала ініціатива з впровадження нової політики базової винагороди на основі грейдингу.

Грейдинг охопив три основні фази:

- категоризація та профілювання посад;
- оцінювання посад;
- визначення та затвердження грейдів.

Під час класифікації посад відбувся глибинний аналіз видів та напрямів діяльності організації: визначено кластери посад, індивідуальні та групові керівні та некерівні посади. Для кожної посади або їх груп розроблено профіль, який планується використовувати надалі для підбору персоналу, розвитку та кар'єрної ротації працівників. Оцінювання посад складалося з електронного опитування для попереднього визначення грейду посади та визначення грейду оціночними комісіями за єдиними визначеними групами критеріїв.

У 2018 році на основі грейдингу буде розроблена і впроваджена нова політика винагороди працівників, що закладе принципи встановлення та перегляду ринкового рівня оплати праці працівникам центрального банку. Грейдинг також стане основою для розвитку оновленої системи матеріальної та нематеріальної мотивації.

Розвиток наступництва і талантів

Особливу роль у межах формування нової моделі корпоративної культури в Національному банку відіграє розвиток талантів та наступництва.

У 2017 році стартувала програма навчання для учасників кадрового резерву – найефективніших працівників різного рівня управління, які мають значний потенціал для розвитку та кар'єрного зростання. Для 22 наступників на ключові та керівні посади та 30 талантів, які можуть розвиватися в рамках проектів та горизонтальної ротації, розроблено різні модульні програми.

Наступники, відібрані до кадрового резерву за спеціальною методикою в 2016 році, крім удосконалення лідерських якостей та управлінського потенціалу, під час корпоративної програми розвитку вивчали управління змінами, організаційний розвиток і стратегічне планування. Резервісти працювали над власними практичними кейсами з діяльності центрального банку та, завершуючи модульну програму, презентували Правлінню Національного банку свої проекти. Таланти пройшли корпоративну програму з акцентом на розвиток лідерства та комунікаційних навичок. У 2018 році продовжиться реалізація індивідуальних планів розвитку наступників, розрахованих на 1,5 року, а також корпоративний розвиток групи талантів.

Ще одним важливим аспектом для системного обміну знаннями, розвитку внутрішньої експертизи та лідерства в Національному банку є програма наставництва. Так, 76 її постійних учасників формують культуру самовдосконалення та допомагають розвиватися менш досвідченим колегам, сприяють адаптації нових працівників і стажистів. У 2017 році вперше відбулося засідання

Клубу наставників Національного банку, покликаною сприяти ширшому впровадженню принципів наставництва у повсякденній роботі.

До процесу розвитку персоналу в 2017 році активно залучені також внутрішні тренери Національного банку. Працівники різних рівнів посад та функціональних напрямів діяльності, які успішно пройшли відбір, а потім тримодульний курс «Тренінг для тренерів», додатково до виконання своїх посадових обов'язків проводили внутрішні навчальні заходи для колег. Для подальшого розвитку внутрішніх тренерів у 2017 році започатковано проведення щорічної практичної конференції внутрішніх тренерів.

Внутрішні тренери, учасники кадрового резерву та наставники – провідники нової культури взаємодії, заснованої на принципах гнучкості та адаптивності.

Згідно з ренкінгом компанії «Headhunter Україна» Національний банк у 2017 році увійшов до ТОП-10 кращих роботодавців банківського та фінансового сектору України. У дослідженні враховувалися як оцінки пошукачів роботи, так й експертів з управління персоналом.

Проект «Культура мислення»

Національний банк уже другий рік поспіль стає призером незалежної щорічної премії за найуспішнішу роботу над репутацією компанії як роботодавця «HR-бренд». У 2017 році регулятор посів третє місце у номінації «Україна» з проектом «Культура мислення».

Цей проект започаткував нові орієнтири організаційного розвитку, включаючи підвищення якості внутрішніх процесів та взаємодії, розвитку нової культури управління та лідерства в прив'язці до Стратегії Національного банку.

Ціль проекту «Культура мислення» – перехід до нового формату управління

та організаційного дизайну Національного банку завдяки впровадженню принципів процесного менеджменту та розвитку гнучкої корпоративної культури регулятора.

Напрями реалізації проекту:

- упровадження культури процесного менеджменту та перехід на процесне управління;
- розвиток корпоративної культури відповідно до бачення Національного банку майбутнього та розвитку корпоративної культури в перспективі на 10 років відповідно до Стратегії Національного банку.

Розвиток досліджень у Національному банку

У 2017 році Національний банк продовжував інтегруватися до світової науково-дослідницької спільноти, здійснював вагомі кроки, спрямовані на посилення дослідницької функції та здобуття авторитету в науковому світі.

Найбільш масштабною подією минулого року в науково-дослідницькому житті Національного банку стала вже традиційна міжнародна Щорічна дослідницька конференція «Роль центрального банку в забезпеченні економічного розвитку» (18 – 19 травня 2017 року), організована спільно з Народним банком Польщі за підтримки Уряду Канади та Київської школи економіки. Конференцію відвідали понад 400 учасників, які представляли 18 країн світу та 108 міжнародних фінансових, академічних, держаних установ та інституцій. Учасники обговорили низку питань, що стосуються економічного розвитку країни та монетарної політики центральных банків. Зокрема, обговорювалася роль держави в забезпеченні економічного розвитку, виклики, що стоять перед державою з перехідною економікою, а також повноваження центральных банків.

Спікерами й активними учасниками конференції були всесвітньовідомі науковці та дослідники, серед яких голова підрозділу з вивчення діяльності центральных банків у Банку міжнародних розрахунків Девід Арчер, професор Лондонської школи економіки Жанлука Беніньо, директор Інституту світової політики при Лондонській школі економіки Ерік Бергльоф, професор економіки Університету Джона Гопкінса Лоуренс Болл, перший заступник Голови центрального банку Швеції Керстін аф Йохнік, директор Світового банку в справах України, Білорусії та Молдови Сату Кохонен, Президентський професор з економіки та директор Інституту економічних досліджень при університеті Пенсильванії Енріке Мендоза, професор економіки та політичних наук Університету

Каліфорнії у Берклі Жерар Ролан, директор Економічного блоку Європейського центрального банку Франк Сметс та інші знані економісти. З ключовою доповіддю на конференції виступив Джон Тейлор – професор Стенфордського університету, автор загальновідомого «правила Тейлора», яким користуються для прийняття рішень з монетарної політики провідні центральні банки світу.

Водночас у рамках конференції відбувся цикл освітніх заходів. По-перше, спікери конференції прочитали відкриті лекції в провідних вищих навчальних закладах України. По-друге, одночасно в Національному банку пройшов відкритий дослідницький семінар Лоуренса Болла на тему «Understanding inflation in India». По-третє, відбувся дводенний семінар з монетарної політики для викладачів вишів Києва та регіонів. Крім того, спільно з Київською школою економіки та незалежною аналітичною платформою VoxUkraine проведено серію публічних дискусій щодо актуальних питань розвитку економіки України «Ukraine Economy Week».

Значний інтерес серед молодих науковців викликала також перша наукова конференція для студентів та молодих дослідників «Банківський сектор та монетарна політика: перспективи розвитку» (21 квітня 2017 року), проведена спільно з Київською школою економіки. До участі в конференції свої дослідницькі роботи подали представники понад 20 університетів та дослідницьких установ з України, Великобританії та Німеччини. Більшість робіт була присвячена проблемам монетарної політики та функціонуванню трансмісійного механізму, а також питанням оцінки ризиків та ефективності діяльності банківських установ. Активно обговорювалися проблеми пошуку стимулів для кредитування та його впливу на економічну активність.

Зокрема, перше місце серед молодих

дослідників виборолла робота, якій автори вивчають наслідки подвоєння мінімальної заробітної плати в Україні з початку 2017 року та піднімає питання взаємоузгодження фіскальної та монетарної політики. Перше місце серед студентів посіли автори дослідження, яке розширює модельний апарат для оцінки рівня системного ризику в банківській системі України.

Плідна дискусія та зміцнені під час міжнародної конференції зв'язки створили умови для реалізації у 2017 році двох нових програм міжнародного співробітництва в галузі досліджень: програма тимчасового залучення дослідників (Secondment) та програма запрошених науковців (Visiting Scholar Program).

Зокрема, у рамках програми Secondment до дослідницької команди Національного банку у 2017 році на шість місяців приєднався Магнус Йонсон, економіст центрального банку Швеції. Запрошений економіст ініціював та долучився до низки дослідницьких проектів, що вивчають актуальні питання монетарної та макропруденційної політики на основі динамічних стохастичних моделей загальної рівноваги спільно з представниками Національного банку.

Програма Visiting Scholar Program стала можливою завдяки підтримці проекту Canada-IMF «Розбудова інституційної спроможності НБУ». За цією програмою у 2017 році розпочали свої дослідницькі проекти професор Олександр Талавера з британського Університету Суонсі та професор Вадим Волосович з голландського Університету Еразма

Роттердамського. Запрошені науковці задіяні в кількох дослідницьких проектах Національного банку та беруть участь в реалізації дослідницької функції центрального банку.

Як результат інтенсивної міжнародної кооперації у сфері досліджень, Національний банк збільшив кількість проведених відкритих дослідницьких семінарів (13 у 2017 році порівняно з чотирма роком раніше). У фокусі дискусій були проблеми макропруденційної політики, вибору режимів монетарної політики, ролі фіскальної політики в періоди рецесій, дослідження природи інфляційних процесів, економетричних методів аналізу. Найбільш активно результати досліджень презентували представники центральних банків Швеції, Польщі та Австрії.

Результати досліджень, проведених фахівцями Національного банку, втілились у підготовлених й опублікованих робочих матеріалах, статтях та аналітичних звітах, що створює передумови для ефективного поширення нових знань та сприяє налагодженню продуктивної дискусії щодо актуальних та важливих для центрального банку питань.

У 2017 році науково-практичний журнал «Visnyk of the National bank of Ukraine/Вісник Національного банку України» унесено в міжнародну базу економічних досліджень IDEAS/RePEc та міжнародну індексну базу дослідницьких періодичних видань Index Copernicus International, що є потужною платформою для поширення наукових досягнень як серед вітчизняних, так і міжнародних експертів.

Національний банк підвищує фінансову обізнаність українців

Global Money Week в Україні

Національний банк традиційно приєднався до заходів з фінансової просвіти молоді, адже в сучасному світі фінансова грамотність – природна життєва потреба. Фінансова грамотність посилює довіру до фінансової системи і завдання кожного центрального банку – використовувати можливості фінансової освіти та виховувати фінансово грамотного споживача для побудови успішної країни.

У 2017 році Національний банк презентував освітні заходи в Києві в рамках Global Money Week. Окрім лекцій та екскурсій виїзною виставкою Музею грошей, уперше відбулася презентація просвітницької кампанії «Гривня – наш символ!» та пам'ятної монети «До 100-річчя подій Української революції 1917 – 1921 років».

Вищенаведена кампанія відбулася за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID Ukraine). У рамках проекту створено титульний ролик «Гривня – наш символ!», 9 графічних роликів-розповідей про кожну банкноту з номінального ряду української валюти. Кампанія спрямована на усвідомлення місця України в історії та виховання поваги до національної грошової одиниці України – гривні. Мета Національного банку – показати гривню як невід'ємну частину української історії, її культури, боротьби за незалежність і один

з найважливіших символів становлення незалежної України.

Національний банк уперше отримав міжнародну відзнаку за проведення заходів з підвищення фінансової обізнаності. Нагородження найуспішніших проектів відбулося 03 травня 2017 року в Берліні (Німеччина), де і відзначили проект Національного банку. Він став фіналістом міжнародної номінації Global Money Week Awards у рамках премії Global Inclusion Awards у регіоні Європи та Центральної Азії.

Входження України до списку фіналістів номінації Global Money Week Awards свідчить про важливість просування фінансової обізнаності серед дітей і молоді, а, головне, – координацію заходів Всесвітнього тижня грошей (Global Money Week) та об'єднання зусиль усіх організацій задля цієї мети. Що й підтвердили організатори заходу – неурядова організація Child&Youth Finance International.

Global Money Week – щорічна глобальна ініціатива, що включає світові й регіональні акції та заходи, мета яких – надихнути дітей і молодь дізнатися більше про гроші та заощадження, про те, як заробляти, як вести бізнес тощо. Цей глобальний захід щорічно проводиться у понад 130 країнах світу. Національний банк упродовж п'яти років бере участь у цій масштабній просвітницькій ініціативі.

Дні фінансової обізнаності

Дні фінансової обізнаності – це низка освітніх заходів, мета яких заохотити громадян приділяти більше уваги управлінню власними фінансами та бюджетом, підготувати молодь до прийняття впевнених і зважених фінансових рішень. Заходи проводилися під гаслом «Керуй фінансами впевнено». Проект складався із чотирьох хвиль у найбільших містах України – Одесі, Львові, Харкові та Дніпрі.

Незмінним попитом серед відвідувачів користувалася тематично сформована виїзна виставка Музею грошей Національного банку. Вона складалася з двох основних частин: історичної експозиції та унікальної колекції пам'ятних монет, присвячених відповідному регіону, у якому проводилися заходи.

До історичної експозиції увійшли виставка банкнот і монет «Шляхами історії української гривні», присвячена історії грошової одиниці України, а також спеціальний фотопроект «Натхненні

епохою Української Народної Республіки». До підтеми колекції пам'ятних монет «Сторінками історії України» увійшли кілька серій, які розкривають найважливіші події та символи в історії нашої держави. Уперше була сформована тимчасова виставка монет, присвячених певній області, у якій проводився освітній проект. Крім того, експонувалися найпопулярніші серії пам'ятних монет Національного банку: «Знаки зодіаку», «Дитячий зодіак», «Східний календар».

«Дні фінансової обізнаності» – спільний освітній проект Національного банку, проекту Агентства США з міжнародного розвитку USAID «Трансформація фінансового сектору» та міжнародної платіжної системи Visa. До його реалізації як партнери також долучилися Державний заклад «Університет банківської справи», Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, а також Незалежна асоціація банків України. Загалом цей освітній проект об'єднав майже 7,5 тис. гостей з України та країн близького зарубіжжя.

Дні фінансової обізнаності у 2017 році – це:

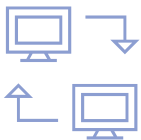
5 зустрічей топ-менеджменту Національного банку з представниками банківського та бізнес-співтовариства

3 брифінги для ЗМІ

20 спікерів – представників фінансового сектору

86 інтерактивних воркшопів для студентів і школярів

199 екскурсій виїзною виставкою Музею грошей Національного банку та зоною Cashless від компанії Visa

94 тренінги та лекції, присвячені споживчому кредитуванню, реформам у банківському секторі, інституту фінансового омбудсмена для споживачів фінансових послуг, діяльності системи гарантування вкладів в Україні тощо

Забезпечення інформаційної безпеки

Національний банк приділяє особливу увагу захисту банківської інфраструктури від кібератак та дотримується високих стандартів у галузі інформаційного захисту. У 2017 році регулятор розпочав новий етап розвитку і вдосконалення стану інформаційної безпеки та кіберзахисту в банківській системі України.

Пропозиції Національного банку стосовно організації та забезпечення кіберзахисту банківської системи реалізовано в прийнятому Верховною Радою України у 2017 році Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України».

Національний банк уніс зміни до Стратегічної програми розвитку інформаційної безпеки в Національному банку України та банківській системі України до 2020 року, окремим завданням якої стала організація кіберзахисту в банківській системі України, визначення напрямів, шляхів досягнення та кінцевих показників поставлених цілей.

Національний банк розпочав створення Центру кіберзахисту Національного банку України. Центр кіберзахисту Національного банку має стати основою системи кіберзахисту банківської системи України та платформою для застосування сучасних технологій виявлення та реагування на кіберінциденти. Створення такого центру та організація взаємодії з банківською спільнотою дасть змогу акумулювати фаховий та ресурсний потенціал банківської системи України, поєднати спільні зусилля у вирішенні питань протидії актуальним кіберзагрозам.

Також у Національному банку стартувала робота з формування вимог щодо кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури банківської системи України. З цією метою вивчаються національні інформаційно-аналітичні матеріали та рекомендації, світовий та європейський досвід у цій сфері, формується підхід до організації захисту

критичної інфраструктури банківської системи України.

Правлінням Національного банку прийнято Постанову від 28.09.2017 № 95 «Про затвердження Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України», якою вперше передбачено регулювання Національним банком питань безпеки інформації та кіберзахисту банківської системи України шляхом визначення обов'язкових вимог щодо організації заходів інформаційної безпеки.

Зокрема, заходи безпеки інформації включають захист від зловмисного коду, заходи безпеки під час використання електронної пошти, контроль доступу до інформаційних систем банку, заходи безпеки в мережі банку, криптографічний захист інформації тощо.

Загальні принципи забезпечення та управління інформаційною безпекою в банках, визначені цим документом, базуються на чинних національних стандартах України з питань інформаційної безпеки, зокрема:

- ДСТУ ISO/IEC 27001:2015 «Інформаційні технології. Методи захисту. Системи управління інформаційною безпекою. Вимоги»;
- ДСТУ ISO/IEC 27002:2015 «Інформаційні технології. Методи захисту. Звід практик щодо заходів інформаційної безпеки».

Цей документ відповідає принципам права Європейського Союзу та зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовим та враховує загальноприйняті в міжнародній практиці підходи до забезпечення інформаційної безпеки і кіберзахисту.

Відповідно до кращих світових практик із питань інформаційної безпеки встановлено обов'язкову норму для банків щодо призначення відповідальної особи

за інформаційну безпеку (Chief Information Security Officer, CISO) та наділення такої особи повноваженнями, достатніми для прийняття управлінських рішень, а також передбачено, що в кожному банку України має бути сформовано окремий підрозділ з інформаційної безпеки, і працювати у ньому мають штатні працівники банку, які безпосередньо підпорядковуються CISO.

Застосування банками в Україні норм вищезазначеного положення дасть змогу підвищити рівень інформаційної безпеки банків, сприятиме зменшенню обсягу збитків від реальних та потенційних загроз інформаційній безпеці у фінансовому секторі, усвідомленню банківською спільнотою важливості питань інформаційної безпеки та кіберзахисту.

У рамках проекту Paperless, що передбачає перехід банків до безпаперових технологій та створення можливостей для дистанційного надання клієнтам широкого кола банківських послуг із використанням електронних документів, Національний банк урегулював питання використання електронного підпису в банківській системі України. Відповідні норми містить Постанова Правління Національного банку від 14.08.2017 № 78 «Про затвердження Положення про застосування електронного підпису в банківській системі України», яким:

- визначено види електронного підпису, що застосовуються в банківській системі України;
- встановлено вимоги:
 - щодо застосування кожного з видів електронного підпису;
 - до створення та зберігання електронних документів у банківській системі;
 - щодо розподілу відповідальності сторін електронної взаємодії під час використання різних видів електронного підпису.

Національний банк активно брав участь у роботі над Законом України «Про електронні довірчі послуги», яким визначено повноваження Національного

банку у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації:

- створення засвідчувального центру для забезпечення внесення кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг у банківській системі України та кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг під час здійснення переказу коштів (учасників платіжних систем) до Довірчого списку;
- встановлення вимог, яким повинні відповідати кваліфіковані надавачі електронних довірчих послуг, унесені до Довірчого списку за поданням засвідчувального центру;
- встановлення порядку надання та використання електронних довірчих послуг у банківській системі України та під час здійснення переказу коштів;
- встановлення порядку надання послуги постачання передавання сигналів точного часу засвідчувальним центром кваліфікованим надавачам електронних довірчих послуг;
- унесення до Довірчого списку за поданням засвідчувального центру, та визначення джерела синхронізації часу;
- державне регулювання з питань електронної ідентифікації в банківській системі України.

Національний банк створив у 2017 році акредитований центр сертифікації ключів, який надає послуги електронного цифрового підпису для:

- роботи в системах електронного документообігу;
- роботи в системі електронної взаємодії органів виконавчої влади;
- отримання доступу до державних реєстрів, роботу яких забезпечує Міністерство юстиції України;
- подання податкової звітності до органів Державної фіскальної служби;
- отримання доступу до електронного кабінету платника, роботу якого забезпечує Державна фіскальна служба.

Система внутрішнього контролю та ризик-менеджмент

Ризик-менеджмент

Упродовж 2017 року Національний банк удосконалював свою систему управління ризиками відповідно до рекомендацій місії Міжнародного валютного фонду, сучасних міжнародних стандартів та світової практики. Основні зусилля спрямовувалися на вдосконалення процедур, інструментів та методів управління ризиками за наведеними нижче напрямками.

Управління кредитними ризиками

У 2017 році роботу зосереджено на проекті щодо впровадження в Національному банку вимог Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» (далі – МСФЗ 9). Зокрема, підхід до формування резервів під знецінення фінансових активів за моделлю «понесених збитків», яка використовується в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», змінено на модель «очікуваних збитків», що використовується в МСФЗ 9.

З метою формування єдиного підходу до визначення зменшення корисності та оцінки очікуваних кредитних збитків за фінансовими інструментами Національного банку відповідно до вимог МСФЗ 9 розроблено та забезпечено впровадження з 01 січня 2018 року:

- методик оцінки очікуваних кредитних збитків за фінансовими інструментами Національного банку;
- методик визначення ймовірності дефолту банків-позичальників резидентів України з урахуванням впливу майбутніх економічних умов із застосування перспективного підходу (forward-looking approach);
- порядку визначення зменшення корисності для резервних активів і нерезервних боргових цінних паперів, що перебувають у власності Національного банку;

- актуалізованої редакції Положення про порядок оцінювання фінансових ризиків, формування та використання резервів Національного банку на покриття фінансових ризиків, пов'язаних зі зменшенням корисності фінансових активів.

Управління ринковими ризиками

Національний банк у 2017 році вжив заходів з метою підвищення ефективності управління ринковими ризиками, зокрема:

- удосконалив порядок оцінки за справедливою вартістю цінних паперів резидентів, що перебувають у власності Національного банку або приймаються ним як забезпечення виконання зобов'язань, у частині методології визначення справедливої вартості ОВДП з індексованою вартістю;
- розробив та впровадив нову методологію та порядок оцінки справедливої вартості похідних фінансових інструментів, операції з якими здійснює Національний банк;
- удосконалив порядок розрахунку чистої відкритої валютної позиції Національного банку з урахуванням впливу на валютну позицію похідних фінансових інструментів;
- удосконалив порядок управління міжнародними резервами та управлінську звітність про ризики та результати управління міжнародними резервами з метою подальшого впровадження в Національному банку концепції управління активами та зобов'язаннями, яка передбачає зіставлення фінансових характеристик активів та пов'язаних із ними зобов'язань (балансових і позабалансових).

Національний банк розпочав трансформацію процесів управління фінансовими ризиками Національного банку з урахуванням досвіду Європейського центрального банку та практики центральних банків інших країн (зокрема, Швеції, Франції та Італії).

Управління операційними ризиками

У 2017 році діяльність Національного банку щодо управління операційними ризиками зосереджено на таких основних напрямках:

- виявлення та оцінювання операційних ризиків шляхом застосування відповідних інструментів;
- удосконалення системи внутрішнього контролю з урахуванням ризиків, притаманних діяльності регулятора;
- управління безперервною діяльністю Національного банку.

Робота з проблемними активами

За підтримки Національного банку з початку 2017 року Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі - ФГВФО) запровадив продаж заставлених Національним банком активів виключно через систему ProZorro.Sale. Це забезпечує прозорий та ефективний механізм реалізації таких активів. Сума отриманих Національним банком коштів від реалізації ФГВФО заставлених активів зростає на 13% у 2017 році порівняно з 2016 роком.

Регулятор підтримав ініціативу ФГВФО щодо запровадження «голландської моделі» аукціону з реалізації прав вимоги за заставленими Національному банку кредитами з об'єднанням їх у пули.

Триває робота в рамках спільного з ФГВФО пілотного проекту із залучення провідних іноземних радників з організації продажу пулів заставлених кредитів, зокрема, компаній ТОВ «Дебтекс Україна» (дочірня компанія The Debt Exchange) та ТОВ «Фьюст Файненшіал Нетворк Юк्रेйн» (дочірня компанія First Financial Networ). Зазначені іноземні радники надають комплекс послуг із продажу кредитів, який включає проведення due diligence кредитів, підготовку маркетингових матеріалів, залучення потенційних покупців, створення віртуальних «кімнат даних» та організацію відкритих торгів.

Усього за результатами роботи в 2017 році на рахунки Національного банку надійшло понад 2 млрд грн на погашення кредитів неплатоспроможних банків. Повністю погашено заборгованість за кредитами

рефінансування, наданими ПАТ «Платинум Банк» та ПАТ «АБ «Порто-Франко».

Внутрішній аудит

Внутрішній аудит Національного банку впродовж 2017 року оцінював та сприяв удосконаленню процесів корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю шляхом проведення аудиторських перевірок.

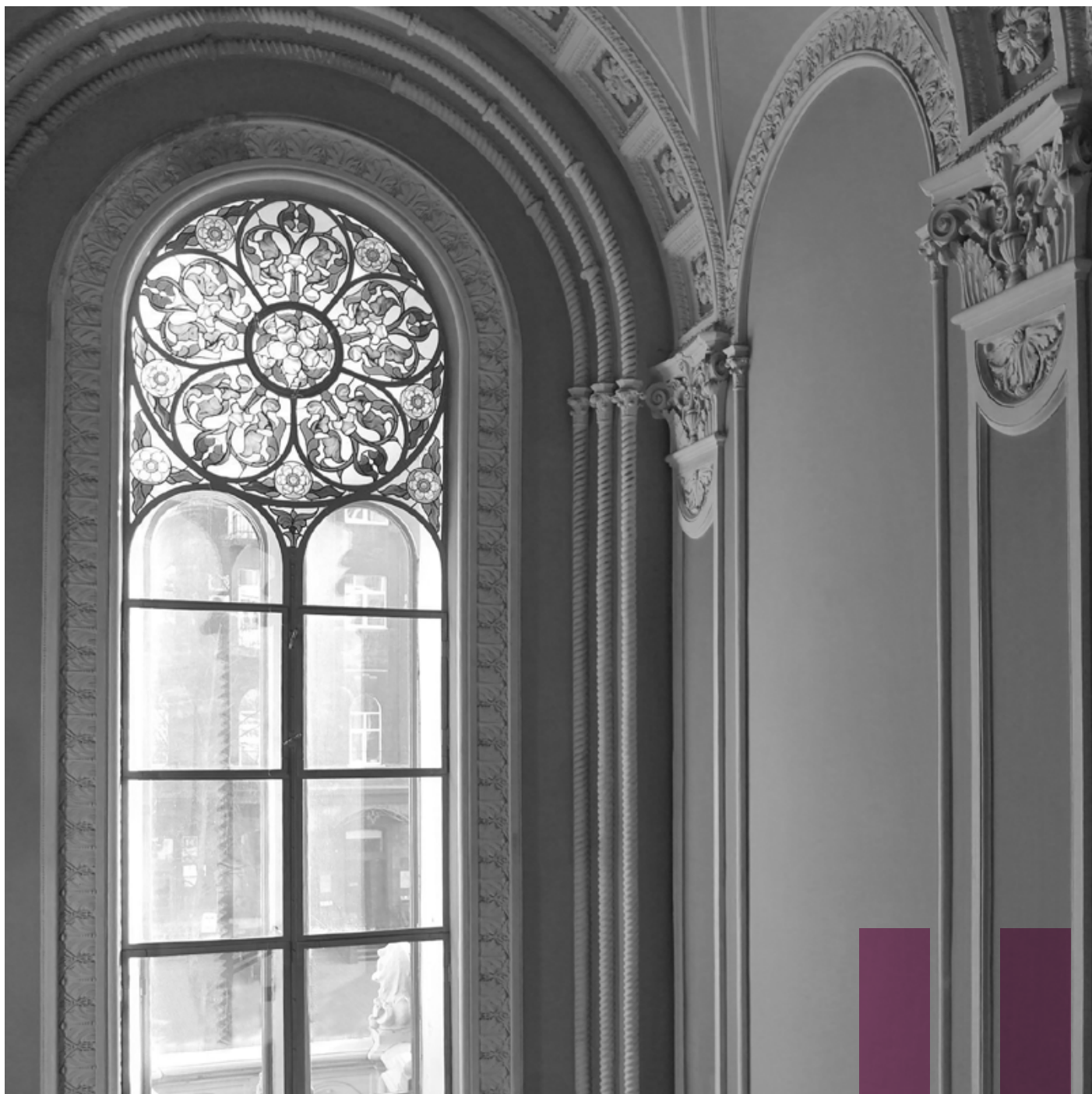
Упродовж 2017 року проведено 27 аудиторських перевірок ефективності управління ризиками та внутрішнього контролю за основними напрямками діяльності структурних підрозділів Національного банку. У тому числі це були перевірки на виконання рекомендацій, наданих Міжнародним валютним фондом за результатами оцінки захисних механізмів та відповідно до положень Меморандуму про економічну і фінансову політику з Міжнародним валютним фондом.

Перевірки здійснювалися відповідно до Плану проведення внутрішнього аудиту у структурних підрозділах Національного банку в 2017 році, складеного на основі ризик-орієнтованих підходів до вибору об'єктів аудиту та затвердженого Радою Національного банку. Планові аудиторські перевірки охопили всі функціональні напрями діяльності Національного банку та здійснювалися на основі процесного підходу.

Упродовж 2017 року посилено незалежність функції внутрішнього аудиту Національного банку та здійснено заходи, спрямовані на підвищення якості внутрішнього аудиту, зокрема:

- Рада Національного банку затвердила документи, що регулюють діяльність Департаменту внутрішнього аудиту;
- імплементовано підходи до здійснення внутрішнього аудиту в системі Національного банку з урахуванням кращої практики щодо застосування Міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту;
- реалізовано програму постійного професійного розвитку аудиторів у рамках внутрішньої «Школи аудиту».

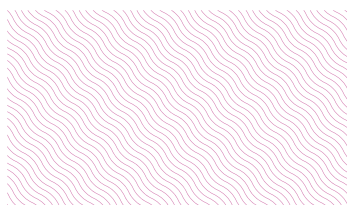

Консолідована фінансова звітність за 2017 рік

Основні показники фінансової звітності
Національного банку

Консолідована фінансова звітність
Національного банку за 2017 рік

Основні показники фінансової звітності Національного банку

Національний банк складає фінансову звітність з використанням принципів та підходів Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ) з 1998 року, а в повній відповідності до МСФЗ – починаючи з 2012 року.

Фінансова звітність Національного банку – консолідована фінансова звітність, яка включає активи, зобов'язання та результати діяльності Національного банку, його дочірньої та асоційованих компаній.

Станом на кінець 2017 року валюта балансу Національного банку зросла майже на 9% та досягла 1 027 млрд грн.

Протягом 2017 року Національний банк продовжував виконувати свої функції як центральний банк країни, що формує відповідний профіль активів, зобов'язань та власного капіталу.

Основними статтями активів Національного банку є:

- цінні папери нерезидентів;
- цінні папери України;
- авуари в спеціальних правах запозичення (далі – СПЗ);
- кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах;
- кредити банкам та іншим позичальникам.

Основними статтями зобов'язань Національного банку є:

- банкноти та монети в обігу;
- зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою;
- кошти банків, державних та інших установ;
- депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком;
- зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету.

Склад та динаміка активів і пасивів Національного банку, млн грн

Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	25 168	50 958	361 544	341 059	Банкноти та монети в обігу
Цінні папери нерезидентів	414 455	275 329	39 994	44 305	Кошти банків
Авуари в СПЗ	60 860	73 546	56 124	48 549	Кошти державних та інших установ
Монетарне золото	28 404	24 353	44 614	44 379	Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету
Цінні папери України	372 697	394 454	67 024	68 073	Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком України
Кредити банкам та іншим позичальникам	32 417	35 456	2 807	0	Кредити отримані
Внутрішній державний борг	1 926	2 002	206 245	169 757	Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою
Внески в рахунок квоти МВФ	80 415	73 538	80 411	73 538	Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою
Основні засоби та нематеріальні активи	5 421	5 946	3 308	3 232	Інші зобов'язання
Інші активи	5 238	4 966	100	100	Статутний капітал
			53 053	54 255	Загальні та інші резерви
			111 740	93 265	Резерви переоцінки активів і зобов'язань
			37	36	Неконтрольована частка

■ 2017 ■ 2016

■ 2017 ■ 2016

Упродовж 2017 року в активах і зобов'язаннях Національного банку відбулися зміни. Зросли міжнародні резерви, що є результатом активної політики Національного банку з їх нарощення:

- міжнародні резерви загалом зросли з 15,5 млрд дол. США на кінець 2016 року до 18,8 млрд дол. США станом на кінець 2017 року;
- портфель цінних паперів нерезидентів зріс на 51% та досяг вартості 414,5 млрд. грн (еквівалент 14,8 млрд дол. США).

Зміна міжнародних резервів зумовлена як абсолютним приростом обсягів, так і зміною курсу гривні щодо іноземних валют. Зокрема, зростання суми пов'язане

з нарощенням обсягів портфеля цінних паперів нерезидентів на 94% і лише на 6% – із зниженням курсу гривні до іноземних валют. У той самий час кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах зменшилися вдвічі насамперед за рахунок скорочення обсягів.

У зв'язку зі зростанням міжнародних резервів відбулося відповідне зростання зобов'язань Національного банку, зокрема, зросли боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ (кредити, отримані від МВФ) на 21,7%, досягнувши 203 млрд грн (еквівалент 7 млрд дол. США) у зв'язку з отриманням коштів за Програмою розширеного фінансування (EFF).

Зміни в міжнародних резервах та відповідних зобов'язаннях

Основна стаття активів Національного банку, номінованих у національній валюті, – цінні папери України, портфель яких у 2017 році зменшився на 21,8 млрд грн, або на 5,5%, та становив 372,7 млрд грн. У зв'язку з цим, а також з огляду на зростання обсягів активів, що формують міжнародні резерви, частка цінних паперів України у валюті балансу знизилася та становила 36% у 2017 році порівняно з 42% у 2016 році. 99,5% усіх цінних паперів України становлять державні цінні папери, які утримуються з метою отримання грошових потоків згідно з умовами випуску та обліковуються за амортизованою собівартістю.

Кредитний портфель Національного банку зменшився на 9% за рахунок двох основних чинників. Вартість кредитів до вирахування резервів (власне заборгованість) зменшилася майже на 9 млрд грн –

до 75 млрд грн. Поліпшилася якість кредитного портфеля, зокрема зменшилася частка знецінених кредитів, та становила 61% балансової вартості портфеля (2016 рік – 65%), водночас процент резервування за знеціненими кредитами залишився практично без змін порівняно з попереднім роком та становив 68%.

Основні зміни в розділі зобов'язань Національного банку, крім зобов'язань перед Міжнародним валютним фондом, відбулися за статтями:

- збільшення коштів державних та інших установ на 16%;
- кредитів, отриманих в іноземній валюті, від інших центральних банків у зв'язку з їх отриманням у сумі 2,8 млрд грн;
- зменшення обсягів коштів банків на -10%.

Зміна в кредитному портфелі Національного банку

Фінансові результати

Основними джерелами прибутку Національного банку є процентні доходи та курсові різниці – результати переоцінки монетарних активів і зобов'язань у зв'язку зі зміною офіційного валютного курсу.

Сума процентних доходів, основним джерелом яких є цінні папери України та кредити, надані банкам, порівняно з 2016 роком зменшилася та становила 53,7 млрд грн з одночасним зменшенням обсягів відповідних активів.

Склад та динаміка фінансових результатів Національного банку в 2016 – 2017 роках, млн грн

Процентні доходи		53 717	60 050
Процентні витрати	-11 631 -13 344		
Чисте зменшення резервів за кредитами банкам та іншим позичальникам		3 151	875
Комісійні доходи		429	383
Комісійні витрати	-41 -65		
Результати від операцій з фінансовими інструментами в іноземній валюті та монетарному золоті		14 344	23 545
Результати від операцій з борговими ЦП за справедливою вартістю		2 657	2 323
Результати від операцій з фінансовими інструментами, крім операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю	-67	2 035	
Інші доходи		1 252	732
Усього чистих доходів		65 913	74 432
Витрати	-3 622 -5 979		
Прибуток за рік		62 291	68 453

■ 2017 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2016

Сума процентних витрат скоротилася на 12,8% та становила у 2017 році 11,6 млрд грн насамперед за рахунок:

- зменшення витрат за депозитними сертифікатами Національного банку, що пов'язане зі скороченням обсягів розміщень депозитних сертифікатів протягом року;
- збільшення зобов'язань перед Міжнародним валютним фондом, за якими сплачуються проценти.

Особливістю результатів діяльності Національного банку у 2017 році є вивільнення резервів під знецінення кредитів, наданих банкам (3,2 млрд грн).

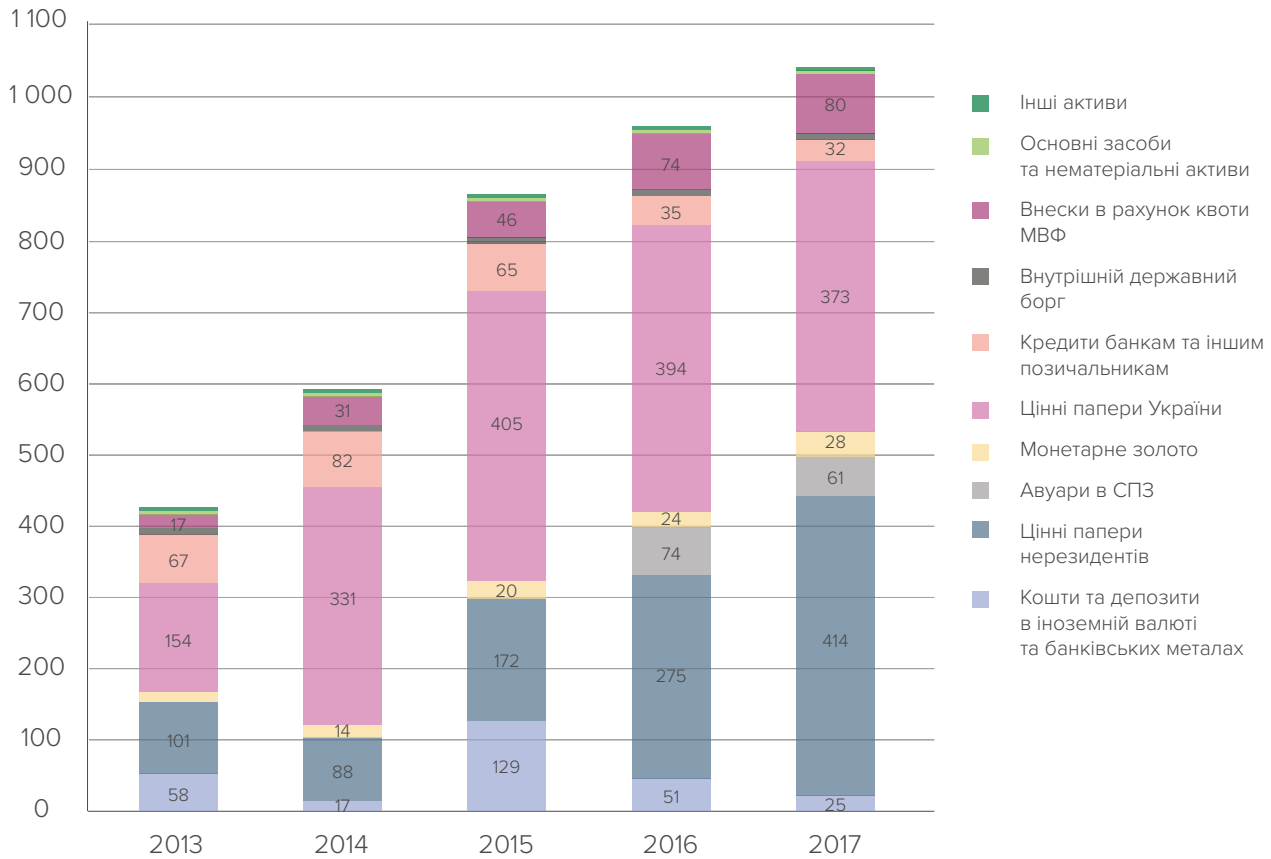
Загалом сума чистих процентних доходів (з урахуванням вивільнення резервів під знецінення) становила у 2017 році 45,2 млрд грн, що на 5% нижче, ніж у 2016 році.

Традиційно зміни валютних курсів суттєво впливають на результати діяльності Національного банку після запровадження режиму гнучкого обмінного курсу. Зокрема, у 2017 році позитивний результат від зміни валютних курсів зменшився у 1,6 раза і становив 14,3 млрд грн (загальна сума прибутку за рік – 62,3 млрд грн). Це пов'язане, зокрема, з уповільненням падіння курсу гривні щодо іноземних валют.

Структура та динаміка активів Національного банку за 2013 – 2017 роки, млрд грн

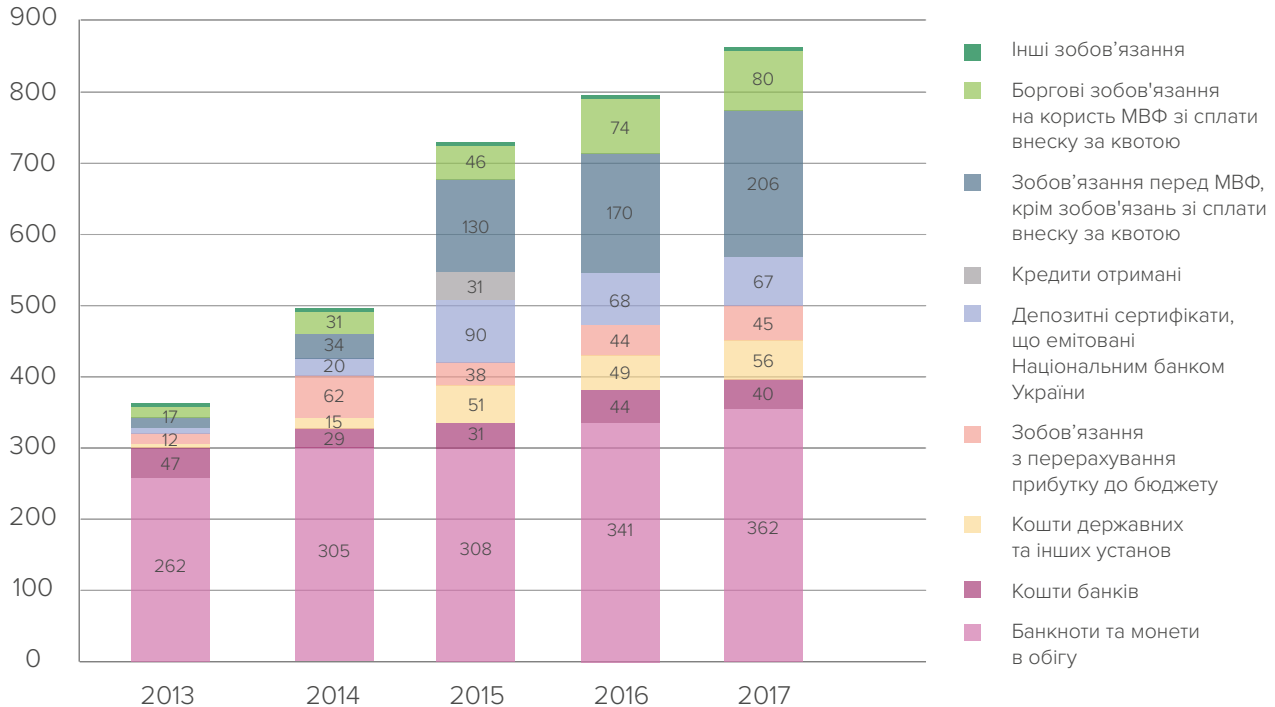
Загалом структура активів за останні п'ять років змінювалася у зв'язку з нарощенням портфеля цінних паперів України, який

представлений в основному державними облігаціями, а також нарощенням міжнародних резервів.

Структура та динаміка зобов'язань Національного банку за 2013 – 2017 роки, млрд грн

У частині зобов'язань Національного банку спостерігається їх диверсифікація з традиційною присутністю основного, специфічного для центрального банку як емісійного центру країни виду зобов'язань – банкноти і монети в обігу. Разом з тим частка цієї статті за останні роки суттєво зменшилась і у 2016 – 2017 роках становила менше половини валюти балансу.

Останніми роками спостерігається значне нарощення зовнішніх запозичень насамперед зобов'язань перед Міжнародним валютним фондом. Помітну частину зобов'язань Національного банку становлять зобов'язання з перерахування частини прибутку до Державного бюджету України.

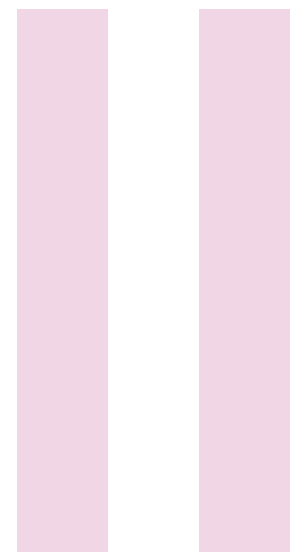

Структура та динаміка власного капіталу Національного банку за 2013 – 2017 роки, млрд грн

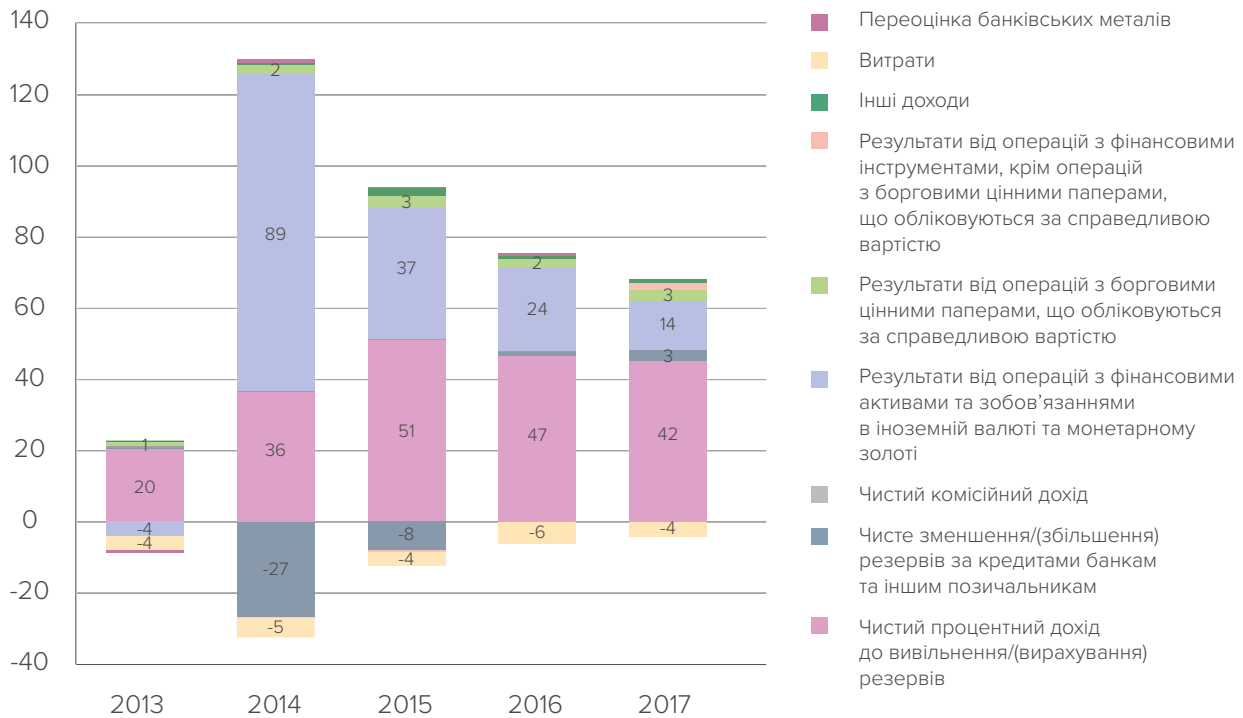
Власний капітал Національного банку, що є залишковою вартістю активів після вирахування всіх зобов'язань, формується переважно не за рахунок внесків держави. Він складається з відкладених нереалізованих результатів

переоцінки активів і зобов'язань Національного банку, у тому числі в результаті змін валютного курсу, та частини прибутку, залишеної Національному банку відповідно до законодавства як резерви.

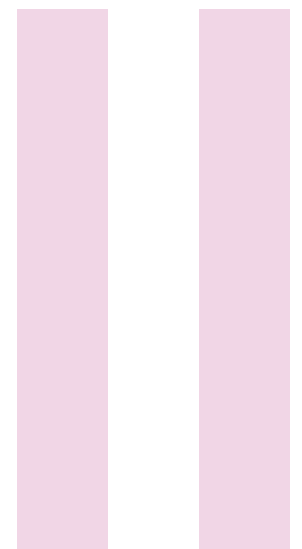

Структура та динаміка доходів і витрат Національного банку за 2013 – 2017 роки, млрд грн

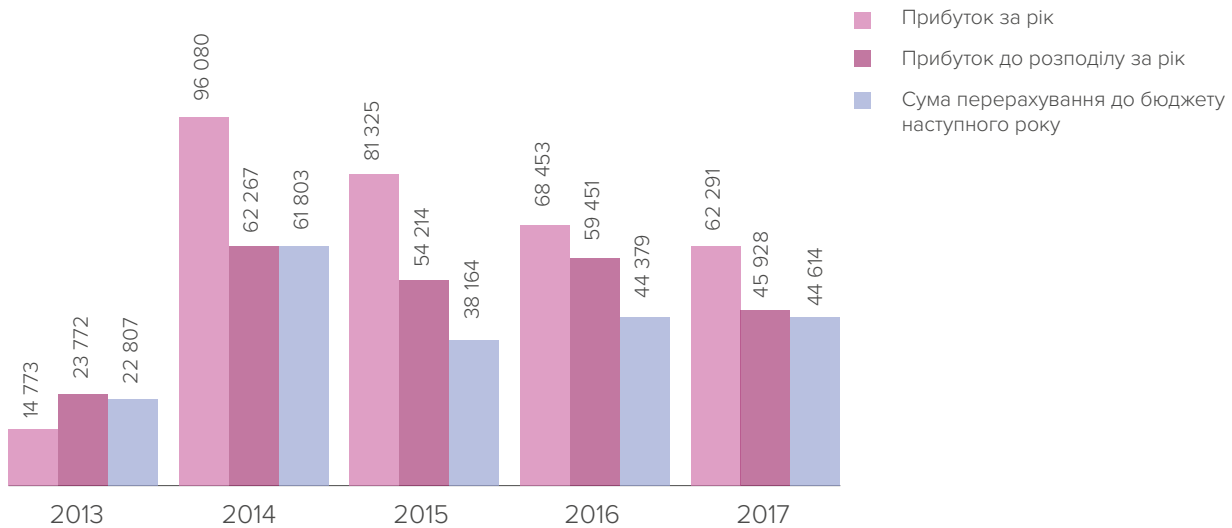
Структура фінансових результатів Національного банку значно змінилася за останні три роки, зокрема, за рахунок більшого впливу результату зміни валютних курсів у зв'язку з дією режиму гнучкого валютного курсу. Однак частка результату

від зміни валютних курсів у загальному прибутку Національного банку дедалі зменшується, надаючи першість традиційній для банківської діяльності статті фінансового результату – чистим процентним доходам.

Перерахування Національним банком коштів до Державного бюджету України за 2013 – 2017 роки, млн грн

Розрахунки з Державним бюджетом

У 2017 році сума перерахувань до Державного бюджету України становила 44,4 млрд грн. Визнане зобов'язання зі сплати частини прибутку до Державного бюджету України в 2018 році в сумі

44,6 млрд грн. Решта прибутку Національного банку, що передбачена для розподілу, у сумі 1,3 млрд грн спрямовується на формування загальних резервів Національного банку після затвердження річної звітності Радою Національного банку.

